

EN BIOGRAFI

Trådar i en väv

Del II

Bengt W Sahlberg

© Författaren

Kartor resor: Caramba Grafisk form & produktion

Tryckeri: Elanders Sverige AB

Stockholm oktober 2024

Bengt Sahlberg

Hemsida: www.ebsahlberg.se

EN BIOGRAFI

Trådar i en väv

Del II

Innehållsförteckning

Prolog	5
1970-talet Nätverk i teori och praktik	6
1980-talet Nobel Center i Stockholm	77
1990-talet Global demokrati i sikte	161
Epilog	272
Bilaga	274
Tack	275
Personregister	276

Prolog

Del I av skriften *En biografi* täcker perioden från Big Bang till 1969. Resan går nu vidare i Del II från 1970 fram till nyårsafton 1999, den sista kvällen före ett nytt millennium. Skådespelerskan Margareta Krook får då äran att vid tolvslaget på Skansen i Stockholm läsa den traditionsenligt, sedan år 1928 i radio och sedan 1977 i TV, upplästa dikten *Ring, klocka, ring*, skriven på 1800-talet av den engelske poeten Alfred Tennyson.

*Ring, klocka, ring i bistra nyårsnatten
Mot rymdens norrskenssky och markens snö
Det gamla året lägger sig att dö
Ring själaringning över land och vatten!*

Tanken på att få uppleva ett nytt millenium var 1970 inte det första som sysselsatte en yngre persons hjärna. Jag var 31 år. Millennieskiftet upplevdes som väldigt avlägset. Skulle jag få leva är jag då dubbelt så gammal som nu. Alltså 62 år.

Den intressanta frågan 1970 blir hur livet kan komma att se ut de närmaste åren och hur världen ska utveckla sig under det kalla krig mellan väst och öst som blivit en del av vardagen efter andra världskriget.

Vi har facit!

1970-talet

Nätverk i teori och praktik

1970

Som geograf har jag sysslat en hel del med det som inom matematiken kallas knutteori. Inom geografisk forskning är studier av knutar kopplat till olika slags nätverk, där knutpunkter är centrala för förståelsen av rumsligt beteende. Sådana knutpunkter kan vara järnvägsknutar, hamnar, flygterterminaler, hotell, konferensanläggningar, teatrar, konserthus, kyrkor, bibliotek, nöjesparker, idrottsarenor eller universitet.

En milstolpe i min livsresa blir det här året en doktorsgrad vid Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi vid Lunds universitet. Avhandlingen handlar om utvecklingen av nätverk med knutar där städerna utgör de dominerande knutpunkterna. Alltså det som brukar benämnas *urbaniseringsprocessen*.

Lunds universitet är en akademisk knutpunkt för tusentals studenter. Att Lunds universitet är det enda som har humor inskrivet som en av sina grundläggande värderingar visste jag inte 1970 och inte heller att universitetet 1992 skulle presentera en internationell måttenhet för begreppet *Lagom*.

Så här skriver universitetet:

Visste ni att [Lunds universitet](#) är det enda universitetet som har humor inskrivet som en av sina grundläggande värderingar. Och Lund har ju en rad kul personligheter både från förr och nu; Hasse & Tage, Varan- TV gänget, David Batra mfl. Är humor nyckeln till vetenskaplig framgång? Osäkert, men Albert Einstein sägs ju ha haft ett förträffligt sinne för humor.

Vi är iallafall roligare än Uppsala universitet. Och det är det viktigaste!

Lagom roligt!

En kreativ och rolig lundensare var min namne Bengt Sahlberg (1933-2016). Han var medarbetare i satir- och skämttidningen Svenska Mad och låg bakom många av alstren i tidningen, framför allt under 1960- och 1970-talen. Tidningens förste chefredaktör var Lasse O´Månsson, ett av skäggen i TV-programmet med samma namn, där Yngve Gamlin och Åke Söderqvist var andra skägg. (Som jag skrev om i Del I.)

Bengt Sahlberg blev speciellt uppmärksam av mina kulturgeografiska kollegor i Lund för hans kreativa Sverigekartor i Mad. Man trodde att det var jag som låg bakom. Vad sägs om stockholmsjournalisternas mentala karta?

Tyvärr har jag inte hittat Bengt Sahlbergs världskarta över ett upp och nervänt Sverige. En riktig höjdare. (Tips emottages!)

Kanske kan en kommentar till ordet lagom här vara på sin plats. Enligt Svenska Akademiens ordbok är ordet *lagom* en åldrad böjningsform av "lag". Fornsvenskans *laghum* betyder "enligt lagen", och lagom används som synonym till "som sig bör", "passande" eller "lämpligt". Med tiden har lagom använts alltmer som synonym till "medel" eller "normal" och till uttryck som "varken för mycket eller för litet", "utan överdrift" eller "för ändamålet 'lämplig' storlek, mängd".

En efterhandskonstruktion är att ordets faktiska historia kan härledas från det gamla bondesamhällets måltider, då alla på gården åt från samma gryta och drack ur samma bägare. Då gällde det att mat och dryck räckte '*laget om*', och att ingen drack för mycket eller för litet, dvs lagom.

Det är ju också många som tycker att *lagom är bäst*. Däribland jag. Vissa menar tvärtom att lagom är på tok för lite.

Något som är väldigt litet är så kallade *Hidden Particals*. 2024 blir jag upplyst om att en svensk utsetts till forskningsledare för ett unikt projekt i Schweiz. Och! Han är son till vår tidigare närmaste granne på Ekerö och jämngammal med vår Christina. Richard Jacobsson heter han. Doktor i fysik.

Projektet är världsunikt och redovisas i artikeln nedan.

Partikelfysiklaboratoriet CERN i Schweiz har tagit beslut om att bygga experimentet SHiP (Search for Hidden Particles) som projektleds av Richard Jacobsson, svensk senior fysiker vid CERN. SHiP är ett experiment för att söka efter "dolda" partiklar vilka som kan förklara till exempel mörk materia, neutrinoskatteringar och ursprunget till baryonasymmetrin i universum.

SHiP-experimentet föreslogs 2013 som en allmänriktad experimentell anläggning med syftet att producera och detektera partiklar som kan förklara massan hos neutriner eller mörka materia-partiklar. Utvecklingen av SHiP:s fysikprogram och detektorn under de senaste tio åren har visat att experimentet skulle vara känsligt för ett mycket brett spektrum av ytterst svagt växelverkande partiklar:

Richard Jacobsson förklarar:

– Vi insåg redan i det första stadiet att CERN, med den befintliga SPS-acceleratorn, är unikt lämpad för detta program på grund av den protonenergi och det antal protoner som finns tillgängliga med hjälp av SPS. När det gäller de mest intressanta produktionsprocesserna i detta massintervall är SPS mer än tusen gånger kraftfullare än den framtida High-Luminosity LHC.

Privacy settings

dagensnaringsliv.se

protonenergi och det antal protoner som finns tillgängliga med hjälp av SPS. När det gäller de mest intressanta produktionsprocesserna i detta massintervall är SPS mer än tusen gånger kraftfullare än den framtida High-Luminosity LHC. Detta sätter SHiP i en unik position i världen för att göra ett genombrott i ett teoretiskt och experimentellt attraktivt område av parameterutrymmet som inte är tillgängligt för andra experiment.

Syftet med SHiP är att uppnå ett genombrott i denna riktning under de kommande 10–15 åren, parallellt med HL-LHC-programmet. I händelse av upptäckt skulle SHiP:s känslighet inte bara tillåta att fastställa existensen av en ny partikel utan också identifiera dess egenskaper. I det avseendet skulle en upptäckt inte bara ha en enorm inverkan på partikelfysik men även på kosmologi och astrofysik, enligt Richard Jacobsson.

Lägg upp Privacy settings

AA dagensnaringsliv.se

Richard Jacobsson

Finland

Årets första utlandsresa handlar om det då högaktuella ämnet regionalpolitik som i sin tur bygger på utvecklingen av nätverk och knutpunkter. I Sverige utreddes på 1970-talet hur utflyttning av statliga verk från Stockholm till "landsbygden" skulle organiseras under stridsropet *Hela Sverige ska leva*. I den processen var jag inblandad, vilket bland annat resulterade i en konferensresa till Rovaniemi i norra Finland.

Media bevakade konferensen. Mitt föredrag kommenterades i lokalpressen, naturligtvis på finska. Femtiofyra år senare, alltså 2024, beslutar jag mig för att med hjälp av *Google Translate* titta tillbaka i tiden och försöka få reda på vad jag egentligen sade på konferensen och vad som faktiskt stod i tidningen.

Föredrag i Rovaniemi

Så här skrev journalisten:

"Kalottikonferenssin talousvaliokunta kokoontui lauantaina Ounaskosken kansakoululla kaupunginjohtaja Aarno Strömmerin toimiessa puheenjohtajana. Ohjelmaan sisältyi viisi esitelmää ja niiden päätettyä keskustelua."

”Kalottikonferensens ekonomiutskott sammanträdde i lördags på Ounaskoski folkskola, med borgmästaren Aarno Strömmer som ordförande. På programmet stod fem presentationer och en diskussion efter dem.”

Fil.tri Bengt Sahlberg käsitteli aiheessaan ”Henkilösuhteet ja sijoituspolitiikka”niitä ongelmia, joita on ajan mukana tullut sekä kaupunkiin että harvaan asutuille seuduille. Hän kertoi, että Ruotissa on todettu julkisen virastosektorin voimakas kasvaminen Tukholmaan ja selosti tutkimuksia, joiden kautta voitaisiin keskusvirastoja siirtää muualle. Samalla hän totesi, että pakkosiirroista on usein hyvin suuria ongelmia niille ihmisille, joita se koskee.

Phil.tri Bengt Sahlberg diskuterade i sitt ämne "Personliga relationer och investeringspolitik" de problem som har kommit till både städer och glesbygd över tid. Han sa att det i Sverige har skett en stark tillväxt av den offentliga myndighetssektorn i Stockholm och förklarade studier genom vilka centrala myndigheter skulle kunna flyttas någon annanstans. Samtidigt konstaterade han att tvångsflyttning ofta orsakar mycket stora problem för de personer som drabbas.

Verkar stämma! Kul att veta!

Italien

Som jag skrev i Del I besökte jag Italien 1956 som sjuttonåring. Obligatorisk attraktion vid vistelsen i Rom var då som nu Fontana di Trevi. Bland annat för att kasta mynt i fontänen. Traditionen säger ju att den som vill komma tillbaka till Rom ska ställa sig med ryggen mot Fontana di Trevi och över vänster axel släppa ner mynt i vattnet.

Fontana di Trevi

Förmodligen var jag dåligt informerad om myten så jag kastade i några mynt utan att vända ryggen mot fontänen. Tydligt fungerade även detta eftersom jag nu är tillbaka i "den eviga staden". Om någon undrar vart de "offrade" pengarna tar vägen så samlas de in av den katolska välgörenhetsorganisationen Caritas vars personal tillbringar en timme om dagen med att fiska upp mynten ur vattnet. Enbart Trevifontänen i Rom drar in nära tio miljoner kronor om året i form av kastade småmynt.

Mitt besök vid fontänen 1956 är det nog bara jag själv som kommer ihåg. Ett betydligt mer minnesvärt framträdande gjorde den svenska skådespelerskan Anita Ekberg som fyra år efter mitt besök vadar i fontänen vid inspelningen av filmen *"La Dolce Vita"* (Det ljuva livet).

Anita Ekberg och Marcello

Mastroianni i Fontana di Trevi

En svensk stjärna på uppgång slår som 14-åring igenom 1970 - Ingemar Stenmark. Han vinner slalomtävlingen vid juniorvärldsmästerskapen i Frankrike. I en SIFO-undersökning 1999 ska han av svenska folket väljas till *Århundredets främsta svenska idrottsman*.

Det var i Italien 1974 som Stenmark fick sitt verkliga internationella genombrott när han vann sin första världscupseger i "svenskbacken" i Madonna di Campiglio. Det skulle bli många fler världscupsegrar. Närmare bestämt 86 stycken.

När "Stenmarksfebern" var som hetast stannade Sverige. Radio och TV sände live från alpina tävlingar runt om i världen och lektionerna i skolan och arbetet på arbetsplatserna fick avbrytas för att samla elever, lärare och annan personal vid TV-apparaterna.

Högtidsstunder!

Ingemar Stenmark

Men idrott har inte alltid stått högt i kurs. Religioners syn på idrott till exempel har varit och är fortfarande dubbelbottnad. I vissa muslimska länder bestämmer religionen att kvinnor ska vara utestängda från idrott både som utövare och som publik.

När den kristna dagstidningen Dagen lanserades i Sverige 1945 klar gjorde pastor Lewi Pethrus, tidningens grundare och chefredaktör, pingströrelsens mest omtalade profil och initiativtagare till det som idag är det kristdemokratiska partiet, att tidningen inte skulle innehålla några idrottsreferat. Sanna kristna skulle varken utöva eller titta på idrott. Och här gällde det även män.

Tidningens redaktion flyttade 1947 till Surbrunnsgatan men det har ingen koppling till att min familj flyttade till Surbrunnsgatan 1951. Om någon undrade.

Lewi Pethrus i talarstolen

Även kombinationen idrott och rasism har varit ett känsligt ämne. Speciellt känslig var Tysklands diktator, nazisten Adolf Hitler, som vägrade skaka hand med färgade segrare vid olympiska spelen i Berlin 1936. Den olympiska kommittén informerade Hitler om att han därmed bröt mot de internationella olympiska reglerna. Han fick välja mellan att personligen gratulera alla eller ingen. Han valde ingen.

Olympiadens störste - Jesse Owens
Guld på 100 meter, 200 meter, längdhopp och korta stafetten 4x100 meter.

Människans behov av energi gör sig ständigt påmind. Sverige inledde redan på 1940-talet efter andra världskriget ett forskningsprogram för utveckling av kärnkraftsproduktion med både civila och militära syften.

Den första kommersiella kärnreaktorn i Sverige, Oskarshamn 1, beställdes 1965 av den socialdemokratiska regeringen. Och 1970 beviljar regeringen företaget Sydkraft tillstånd att i Barsebäck uppföra en ny kärnkraftsanläggning.

Barsebäck

Som vi ska se kommer kärnkraften inte bara att påverka det geografiska landskapet utan också den politiska arenan och bli en politisk ödesfråga vid riksdagsvalen 1976 och 2022. Kärnkraftsmotståndarna vann valet 1976 medan kärnkraftsförespråkarna vann valet 2022. Totalt kommer Sverige att bygga 12 kärnreaktorer och landet producerar 2022 mest kärnkraft per capita i hela världen.

År 2005 får jag ett uppdrag att utreda effekterna på besöksnäringen av ett slutförvar av utbränt kärnbränsle i Oskarshamn. Men det är att gå händelserna alldeles för långt i förväg.

Vårt grannland Norge satsar inte på kärnkraft utan på fossil energi. Det berättar jag om nästa år, alltså 1971.

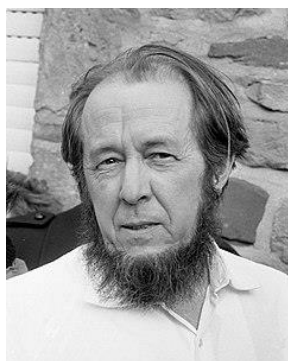
Och så fortsätter stridigheterna i Mellanöstern när israeliskt flyg anfaller Kairos förstäder. Ett halvår senare utbryter inbördeskrig i Jordanien mellan kung Husseins trupper och den palestinska gerillan. Gerillan utnyttjar Jordanien som bas för attacker mot Israel.

Det här året upplöses den svenska tvåkammarriksdagen efter 104 år och ersätts av en enkammarriksdag.

En milstolpe på arbetsmarknaden är att Sveriges riksdag beslutar om en arbetstidsförkortning. Normalarbetsveckan blir nu 40 timmar. Några veckor tidigare passeras en mer blygsam arbetsmarknadspolitisk milstolpe när beslut tas att lägga ner Stockholms hembiträdesförening. 2024 lägger socialdemokraterna ett förslag om 35 timmars arbetsvecka.

En av de stora ryska författarna, Alexander Solzjenitsyn, tilldelas 1970 års nobelpris i litteratur. Men någon resa till nobelprisutdelningen i Stockholm den 10:e december är inte att tänka på. Det bestämmer den sovjetiska regimen som aldrig har uppskattat fria författare. Och det här är inte första och inte heller sista gången vi får bevittna detta.

Solzjenitsyn hade redan i början av 1945 i några brev till en vän uttalat sig kritiskt om Stalins militära förmåga. Straffet blev åtta års inlåsning i olika specialfängelser och läger. Efter att ha avtjänat sitt straff förvisades han till södra Kazakstan. ”Obekväma” kulturpersonligheter bör enligt politiska extremer förvaras så långt bort från centrum som möjligt. År 1962 bestämmer sig Solzjenitsyn för att våga framträda öppet som författare med en realistisk och skakande roman, *En dag i Ivan Denisovitjs liv*. Den beskriver hans egna erfarenheter från vardagen i ett fångläger. Efter publicering av boken *GULAG-arkipelagen* 1973 på samma tema tvingas han i exil.

Alexander Solzjenitsyn
(1918-1970)

1971

Jugoslavien

Det här året reser tre gifta par till staden Dubrovnik i Jugoslavien. Paren har efter inflyttning till en nybyggd radhuslänga på Ekerö 1965 blivit nära vänner.

Jugoslavien 1918-2003 (ljus färg)

Resenärernas resmål ligger vid Adriatiska havet och är framförallt en turistort och ett kulturellt centrum i en välbevarad gammal stadskärna.

Dubrovnik von oben

Stadens namn kan härledas från det slaviska ordet 'dub' med betydelsen 'ek'. Den bosättning som slaver upprättade här på 600-talet kallades Dubrava med betydelsen 'ekskog'.

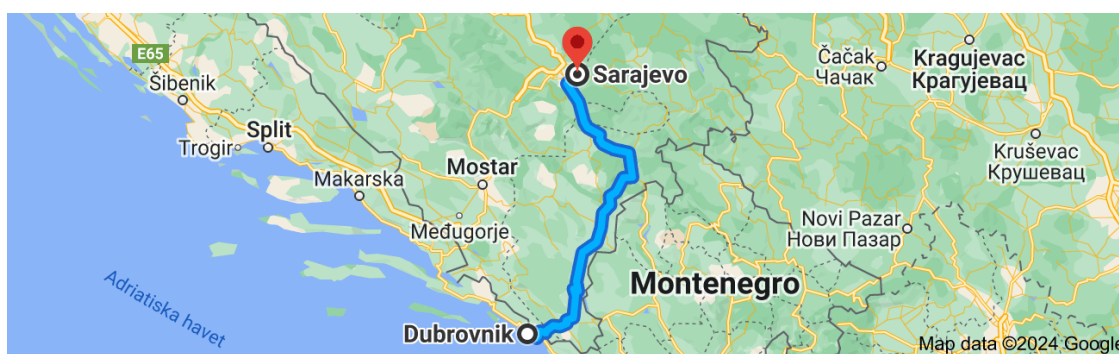
Besökarna från Sverige kommer ju från Ekerö och anländer till "Ekskog". Märkligt. Det hade vi ingen aning om 1971. Det upptäckts först 2024 när den här skriften skrivs.

Att träd spelar en viktig roll i olika kulturers skapelseberättelser vet vi. I den nordiska asatron var universums centrum en ask, världsträdet Yggdrasil. Under asken samlades gudarna till ting och rådslag. Och det var en ask och en alm som blev material till de första människorna Ask och Embla.

Universums centrum i den slaviska mytologin är en jättstor ek och vid ekens rötter ligger underjorden där guden Veles härskar. Nu ligger Dubrovnic där.

Intressant är att Dubrovnic historiska delar år 1979 kommer att hamna på UNESCOs världsarvslista, åtta år efter vårt besök, medan Ekerö kan glädja sig åt två världsarv på samma lista, men först 1991 (Drottningholm) och 1993 (Birka).

När vi nu ändå är i Jugoslavien beslutar vi oss för att hyra bil och göra en utflykt de 24 milen till det gathörn i Sarajevo som nästan sextio år tidigare blev platsen där första världskriget "bröt ut".

Resväg Dubrovnic – Sarajevo

I det historiska gathörnet står Gavrilo Princip, en 19-årig student, son till en fattig lantbrevbärare från de serbiska bergstrakterna och en övertygad nationalist. Han väntar på att Österrikes tronföljare, som är på statsbesök i staden, ska passera. Den 28 juni 1914 smäller det och Franz Ferdinands liv släcks. Händelsen blir ihågkommen som "skotten i Sarajevo".

Franz Ferdinand blir skjuten

Att det hände i Sarajevo var kanske inte så överraskande eftersom Balkan genom historien varit en etnisk, politisk och religiös krutdurk. Jugoslavien var benämningen på en serie sammanslagna statsbildningar på Balkan från första världskrigets slut 1918 fram till 2003. Landet hade olika historiska traditioner och religioner. Serberna med en grekisk-ortodox religion har en lång historia av krig mot de muslimska turkarna på Balkanhalvön. Muslimer och kristna i Bosnien, där Sarajevo ligger, har levt sida vid sida med djupgående historiska motsättningar. Kroaterna som är romerska katoliker har historiskt varit knutna till det mer västerländska Österrike-Ungern.

Under vår vistelse i Jugoslavien styrs landet av en kommunistisk politiker och statschef av kroatisk och slovensk börd, ”diktatorn” Josip Broz Tito (1892 -1980). Den speciella socialistiska politik som Tito blev känd för döptes till Titoism. Den innebar avskaffande av den statliga planekonomin, som ersattes av en socialistisk marknadsekonomi (jfr dagens Kina).

Under början av 1960-talet arbetskraftsutvandrade många jugoslaver till västeuropeiska länder, däribland till Sverige. Bland invandrarna till Sverige märks fotbollsspelaren Kosovare Asllanis föräldrar, som båda är av kosovoalbansk härkomst och Zlatan Ibrahimovićs föräldrar där pappa är bosniak och mamma kroat.

Född 1981 i Kristianstad

Född 1989 i Malmö

När östblocket 1989 frigör sig från Sovjetunionen faller Jugoslavien samman med inbördeskrig som följd.

En månad innan vi reste till Jugoslavien reste 18-åringen Stellan Bengtsson från Sverige till Nagoya i Japan. Inte på någon turistresa utan för att bli Sveriges första singelvärldsmästare i bordtennis. En sensation i en sport där japanerna länge helt dominerat. Stellan Bengtssons bragd skulle smitta av sig. Sverige blir senare en av de stora pingisnationerna.

Världsmästare Stellan Bengtsson

Pingisen eller bordtennisen har som många andra sporter en egen historia. Man tror att bordtennisen kommer från England, där man i slutet av 1800-talet roade sig med att spela bordtennis efter finare middagar. Till racket och boll användes allt möjligt som till exempel lock från cigarrlådor till racket och en champagnekork, som formades med kniv, till en boll. Låter spektakulärt. Det var långt innan bordtennis blev vad man kallar en materialsport. Cigarrlådor och champagnekorkar var för länge sedan glömda 1971 i Nagoya i Japan.

Stellan Bengtsson växte upp i den lilla orten Slöinge i Halland och är ortens store son. Känner du till Slöinge? Inte. Då drar vi i några trådar.

Namnet Slöinges ursprung är osäkert. Det kan härstamma från ett släktnamn "Slödhinger", av personnamnet "SloPi", som förekommer på runstenar. På gamla kartor står det Slynge. Enligt en teori skulle namnets början kunna vara det gamla halländska ordet slo, som betyder "vinterväg där man släpar timmer". Var så god och välj!

Att kyla i vinterföre och i glass skulle ha något samband är högst osannolikt, men faktum är att utöver en världsmästare i pingis har Slöinge en världsmästare i vaniljglass med namnet SIA-glass. Betyget som världsmästare delades ut av IICC The International Ice Cream Consortium.

Historiskt intressant är väl också att Skansens grundare Artur Hazelius (1833 -1901) valde Oktorpsgården i Slöinge som första historiska byggnad att flyttas till och återuppbyggas i sin helhet i det blivande världsberömda friluftsmuseet Skansen i Stockholm. Året var 1896 samma år som Hazelius fyllde 63 och hans vän och årsbarn Alfred Nobel (1833 -1896) gick ur tiden.

Oktorpsgården på Skansen

När livet leker

Slöingeföretag

Vi får vara ärliga och erkänna att inte heller vi hade hört talas om orten Slöinge 1971 och inte heller under resten av 1900-talet. Först runt millennieskiftet 2000 ska vi få klarhet då vår son Björn träffar sin blivande hustru Heléne, född och uppväxt i – Slöinge!

Och då växer väven. Vi gör en historisk utflykt. Alfred Nobels vän Arthur Hazelius flyttade en Slöingegård till Skansen 1896. Sextio-fem år senare flyttar Helénes faster Ingrid Sylegård från Slöinges grannort Vessigebro till Hamburg i Västtyskland. Det var samma år som Berlinmuren låste in befolkningen i Östtyskland bakom Järn-ridån. Och Ingrid såg när muren byggdes. Vad hon inte visste var att jag turnerade med ett storband på den östtyska östersjökusten på andra sidan muren några veckor innan den satte stopp för friheten. Att Ingrid och jag inte kände varandra då är ju rätt naturligt eftersom Heléne och Björn ännu inte kommit till världen. Och att vi var släkt på långt håll genom kopplingar till den kända Långarydssläkten hade vi förstås ingen aning om.

Hundra år tidigare flyttade Alfred Nobel till Hamburg. Strax utanför staden satte han upp ett laboratorium och en sprängämnesfabrik. Den första fabriken för tillverkning av sprängolja (nitroglycerin) i Europa. Nobel köpte mark i Krümmel nära byn Geesthacht vid floden Elbes strand, 30 kilometer från Hamburgs centrum.

Krümmel utanför Hamburg

Det visade sig att marken till stor del bestod av ”steril” sand (kiselgur) som i sin tur visade sig vara det bästa materialet för att minska risken för att sprängoljan skulle explodera vid hanteringen. Receptet för dynamiten blev komplett.

Att kiselalger (diatoméer) skulle bli en viktig ”ingrediens” i dynamiten visste de inte när de som döda skal sjönk till botten i havet och under årmiljoner blev material till de sanddyner som blev grunden för världens mest ryktbara pris – Nobelpriset.

Dynamiten skulle revolutionera transportindustrin genom att kraftigt underlätta byggandet av vägar, järnvägar, tunnlar och kanaler. Att Nobel valde ordet *dynamit* på sin uppfinning var lämpligt eftersom ordet kommer från grekiskans *dynamis* som betyder kraft.

Att Nobels uppfinning dynamiten under andra världskriget skulle användas i de bomber som utplånade hans fabrik i Krümmel fick han aldrig uppleva. Inte heller att Svenska Vattenfall skulle uppföra en kärnkraftsanläggning som invigdes 1984 på Nobels gamla mark.

Kärnkraftsverket i Krümmel

En annan historia startade också i området kring Krümmel. Idag finns många invånare med svenska namn som Bengtsson, Pettersson, Johansson och Svensson. De är tredje och fjärde generation efter de invandrare från Sverige som fick arbete hos Nobel för framställningen av dynamiten.

Vi återvänder till Nobels födelsestad Stockholm. Staden växte rekordartat under andra halvan av 1800-talet. Det byggdes som aldrig förr. Bland annat infrastruktur som till exempel Saltsjöbadsbanan. Varför nämner jag just den? Jo, för att den var ett av de första stora byggena i huvudstaden som använde dynamit.

För att människor enkelt skulle kunna ta sig mellan Stockholm och Saltsjöbaden startade Knut Wallenberg företaget “Järnvägsaktiebolaget Stockholm – Saltsjön”. Banan byggdes på bara 16 månader delvis tack vare flitig användning av dynamit. Man sprängde sig fram med start genom Stadsgården, det bergiga landskapet vid Slussen. Det var ju här lite längre bort på Söder Mälarstrand i malmgården Heleneborg som Nobel började experimentera med sprängmedel. Och det var på Skeppsbron i Gamla stan, närmaste granne med Slussen, som Alfred nio år gammal 1842, tillsammans med familjen reste med båt från Stockholms hamn till Åbo.

Om man så vill kan man se Stockholms hamn med Slussen som starten på en, skulle det visa sig, världsunik resa. Och det är också här som ”resan” fysiskt nu ska manifesteras på 2030-talet med vetenskapens epicentrum – Nobel Center.

Slussen i Stockholm

Nobel Center vid gul cirkel på fotots vänstra sida och vid pilen på kartan.

Tillbaka till Stellan Bengtsson från Slöinge. Två år efter VM i Japan är det dags för ett nytt VM i bordtennis. Var då? I Sarajevo. Och Stellan Bengtsson vinner här tillsammans med Kjell Johansson Sveriges första VM-guld i dubbel och därefter Sveriges första lag-VM-guld.

Norge

Det hände en hel del annat 1971. Till exempel en tjänsteresa i november till Bergen för att hålla fördrag om regionalpolitik vid bland annat Norges handelshögskola.

Norges Handelshøyskole – NHH

Det blev ett historiskt år för Norge. Den 14 juni påbörjas den norska oljeutvinningen i Nordsjön. Fyra år senare är Norge självförsörjande med fossil energi. 1972 grundar den norska staten företaget *Statoil* och inrättar den statliga oljemyndigheten *Oljedirektoratet*. Oljan och gasen blir extremt viktig för norsk ekonomi. Under 2022 exporterade Norge olja och gas för närmare 2 000 miljarder norska kronor vilket motsvarade 73 procent av Norges samlade varuexport.

Borrplattform i Nordsjön

Vi avslutar året 1971 med några kända personer som lämnade världsscenen. Personer som jag i någon mening haft kontakt med, även om trådarna är utomordentligt tunna.

Min relation till den franska modeskaparen och kläddesignern Coco Chanel (1883 -1971) är doftbaserad. Hon utvidgade sin verksamhet med bland annat parfymen Chanel nr 5 med en för mig attraktiv doft. Märkvärdigare än så är inte vår gemensamma tråd.

Coco Chanel

Coco Chanel hade ambitionen att befria kvinnan från att använda korsett. Det var inget som påverkade mig personligen även om jag hade strumpeband och livstykke som barn. Att det gick bra för Coco Chanel framgår av att hennes hem i 37 år var en trerummare i hotell Ritz i Paris med utsikt över Place Vendôme. Hon lämnade hotellet för gott söndagen den 10 januari 1971.

Två musikaliska personer som det här året lämnar den jordiska estraden är den rysk-amerikanska tonsättaren Igor Stravinskij (1882 -1971) och den amerikanska jazzmusikern Louis Armstrong (1901 -1971). De har för mig främst inneburit ljudmässiga upplevelser. Stravinskij fick jag både se och höra på Konserthuset i Stockholm 1961 och Louis Armstrong 1951 och 1955 på samma estrad.

Igor Stravinskij

Louis Armstrong

Att Stravinskij sägs ha haft en kärleksaffär med Coco Chanel har jag ingen kännedom om och inte heller att han drack så mycket whisky att han skämtsamt trodde sig heta Igor Strawhisky.

På den politiska arenan verkade två personer som jag haft speciella relationer till. Den sovjetryska politikern och Sovjetunionens ledare Nikita Chrusjtjov (1894 -1971) ”träffade” jag på operan i Kiev 1960. Och politikern, den tyske förbundskanslern Willy Brandt (1913 -1992) som inte lämnade jordelivet 1971, men som fick motta Nobels fredspris i Stockholm det året, blev huvudperson i min tvåbetygsuppsats i historia 1962 ”*Den svenska pressreaktionen på Berlinblockaden juni 1948–maj1949*”. Den blockaden var ett politiskt förspel till det som 1961 skulle bli Berlinmuren. En upptrappning av Kalla kriget.

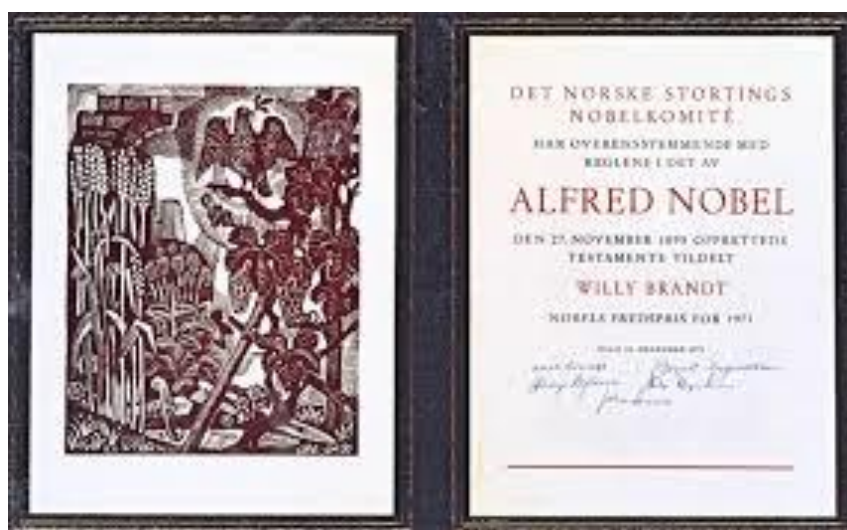

Nikita Chrusjtjov

Willy Brandt

Brandts politiska engagemang gjorde att han, när nazisterna tog makten i Tyskland, gick i landsflykt till Norge under mitten av 1930-talet. När nazisterna sedan ”följde efter” 1940 flydde han genom skogen över till Sverige vid Skillingmark i Värmland.

Nobels fredspris till Willy Brandt 1971

1972

Holland

Belgien

Konferensresandet fortsätter. Och konferenserna handlar mycket om regional utveckling. Ämnet är ständigt aktuellt i de flesta länder.

Nu bjuder Regional Science Association in till konferens i den holländska hamnstaden Rotterdam; den näst största staden i Nederländerna med en av världens största hamnar.

Rotterdams mest kända medborgare och en av 1500-talets mest kända européer är Erasmus av Rotterdam (1466 -1536). Erasmus försvarade renässansens humanistiska ideal. Hans produktion var omfattande och han stod en tid bakom tjugo procent av alla böcker som trycktes. Det var Gutenbergs (1400 -1468) nya tryckkonst som lade grunden till spridandet av nya böcker och klassisk antik litteratur.

Erasmus har gett namn åt EU:s internationella studentprogram, Erasmusprogrammet, som inte fanns när konferensen hölls i Rotterdam. Programmet antas av Europarådet med officiell start den 1 juli 1987 och syftar till att stödja deltagarnas utbildningsmässiga, yrkesmässiga och personliga utveckling. Det ska också bidra till EU:s mål om digital omställning, hållbar utveckling och aktivt medborgarskap.

Erasmus-studenter

Erasmus av Rotterdam

När man ändå är i närheten kan man passa på att resa de 15 milen till Bryssel för att bekanta sig med Europeiska Unionens centrum. Det kommer att dröja 23 år innan Sverige blir medlem i EU. Och på 2000-talet får jag ett meddelande från min släktforskande sysling Anna-Karin Dorph att hon troligen hittat en släkting med vallonsk härkomst. Han hette Pit Hero och dog i Vallonien 1565. Kanske har något av mitt DNA varit här på 1500-talet?

På besök i Bryssel

Det här året spelar den yngste någonsin en Davis Cup-match i tennis, femtonåringen Björn Borg. Han ska senare utses till Sveriges genom tiderna främste idrottsman. Och "ambassadör" för Sveriges Turistråd under tiden jag arbetade där (1986 -1992).

Året 1972 slår svensken Kjell Isaksson världsrekord i stavhopp och blir först i världen över fem och en halv meter (5,51 m). Fyrtioåttan år senare (2020) ska en svensk-amerikan, Armand Duplantis (Mondo), höja ribban till världsrekordhöjden 6,17 meter som året 2024 blir 6,25 meter. Att han samtidigt flyttar in i bostadsrättsföreningen Safiren 11 i kvarteret Safiren på Kungsholmen, dit pensionärerna från Ekerö flyttade 2007, nämns bara i förbifarten.

Armand Duplantis

De olympiska sommarspelen hålls 1972 i München. Det svenska simhoppet, sjuttonåriga Ulrika Knape, hoppar inte uppåt som Mondo utan neråt och vinner sensationellt olympiskt guld i höga hopp från 10 meter. Guldhoppet, 2 ½ tyska i pik, kommenterades gråtande i TV av simhopparen Toivo Öhman med orden: ”Åh vilken prick och vilka nerver denna underbara flicka har!” Hon blev folkkär över en natt.

Ulrika Knape från 10 meter

En annan flicka, tysk värdinna vid olympiaden, skulle också bli folkkär. Kronprins Carl Gustaf, som ingick i den svenska OS-delegationen i München, upptäckte vid invigningen den tyska värdinnan som några år senare blev Sveriges drottning och Silvia med hela svenska folket.

Carl Gustaf och Silvia

Münchenolympiaden skulle tyvärr också bli en av de mörkaste. Kampen i Mellanöstern mellan israeler och palestinier spred sig till europeisk mark. Den 5 september attackerar den palestinska terroristorganisationen Svarta September den israeliska OS-truppen inne i OS-byn. 16 personer dödas.

Fiendskapen mellan folk med olika religioner i Mellanöstern har tusenåriga rötter. En snabbspolning av Jerusalems historia får illustrera problematiken.

Jerusalem är sedan 600-talet e Kr den tredje heligaste staden inom islam, judendomens heligaste plats och kristendomens födelseort.

Jerusalem

Staden grundades omkring 1800 f Kr. Någon gång i mitten av 1200-talet f Kr tar den judiska religionen plats på världsarenan när Moses mottar guden Jahves tio budord på berget Sinai. Moses budskap till folket blir att Jahve slutit förbund med Israels folk och att Jahve är den ende guden.

Enligt judendomens Tanakh, Gamla testamentet i Bibeln, intas Jerusalem omkring år 1000 f Kr av Israels konung David. Han gör staden till judarnas huvudstad.

Staden erövrar år 63 f Kr av romarna och mindre än hundra år senare grundas den blivande världsreligionen *kristendomen* i Jerusalem. Runt 380 e Kr blir kristendomen statsreligion i romarriket och därmed även i Jerusalem.

Omkring år 610 e Kr börjar religionen islam formuleras då Muhammed på berget Hira i närheten av Mecka får visioner och uppenbarelser i mötet med ärkeängeln Gabriel. Första steget mot en ny världsreligion är taget. Tio år senare flyger profeten Muhammed på det mytiska djuret Buraq från Mecka till tempelberget i Jerusalem och därifrån upp till himlen.

Efter Muhammeds död utökar det islamiska kalifatet sin makt till att omfatta Jerusalem som i fler hundra år därefter kommer att styras av olika grenar av islam.

År 1099 e Kr erövrar de kristna korsriddarna Jerusalem. I krig mellan de kristna och muslimerna störtas det kristna kungadömet 1187 e Kr av muslimerna. 1517 blir Jerusalem en del av Osmanska riket med en blandning av religioner fram till rikets upplösning under första världskriget då Jerusalem intas av britterna.

Efter andra världskriget presenterar den nybildade världsorganisationen Förenta Nationerna (FN) en delningsplan för Palestina med en arabisk och en judisk stat och med Jerusalem under internationell förvaltning i tio år.

Delningsplanen godkänns inte och krig utbryter. Efter kriget delas Jerusalem. Det arabiska muslimska Östra Jerusalem intas av Jordanien medan det judiska Västra Jerusalem blir en del av Israel.

Nytt krig utbryter 1967 mellan Israel och dess grannstater. Israel intar de delar av staden som varit under muslimskt styre sedan 1948. Hela Jerusalem ligger nu under israelisk administration. I det läget genomför *Svarta September* sin terroristattack i München.

Sverige har under lång tid aktivt försökt medla i den historiska konflikten. I maj 1948 fick greve Folke Bernadotte (1895 -1948) en förfrågan från FN:s generalsekreterare, norrmannen Trygve Lie, om han kan ta på sig uppdraget som FN:s medlare i konflikten mellan Israel och Palestina. Efter två veckors medling utlyses en månads-lång vapenvila den 11 juni 1948.

Under vapenvilan formulerar Folke Bernadotte ett förslag till en mer långsiktig lösning av konflikten, en fredsplan. Enligt planen skulle det tidigare brittiska mandatet Palestina bli en union mellan judar och araber, där den judiska delen skulle utgöras av Israel och den arabiska av kungadömet Transjordanien (dagens Jordanien). En form av tvåstatslösning.

Planen förkastas. När vapenvilan upphör återupptas krigshandlingarna. Folke Bernadotte började då utarbeta ett nytt förslag till en fredlig lösning på konflikten. Men han hann aldrig presentera det nya förslaget för FN:s generalförsamling. När han på eftermiddagen den 17 september är på väg till överläggningar i Jerusalem och färdas i en konvoj stannas den av kamouflerade män och han skjuts på platsen.

Ett antal medlemmar tillhörande Sternligan, en judisk underjordisk terrororganisation i Israel, fängslades en kort tid därefter, men ingen dömdes för mordet. Folke Bernadottes fredsplan dog med sin upphovsman.

Folke Bernadotte

Nu på 2000-talet är problemen i regionen fortfarande olösta. Och Sverige fortfarande engagerat för fred i området. I socialdemokraternas regeringsförklaring 2014 deklarerade statsminister Stefan Löfven att regeringen kommer att erkänna Palestina. Den 30 oktober blir den svenska utrikesministern Margot Wallström den första utrikesministern i EU som erkänner en palestinsk stat. Avsikten bakom erkännandet var att påskynda processen mot en tvåstatslösning. Oppositionspartierna till höger i Sveriges riksdag kritiserar starkt Wallströms agerande.

Och så bryter krig ut igen när terrororganisationen Hamas, som styr Gaza, i oktober 2023 genomför en terrorattack mot Israel från Gazaremsan. Minst 1 200 människor mördas och hundratals israeler tas som gisslan. Det femte kriget på 15 år är ett faktum.

I december 2023 skriver den nya borgerliga regeringen i Sverige: ”När kriget i Gaza är över måste idén om en tvåstatslösning väckas till liv igen. Det kan framstå som utopiskt just nu, men de allra flesta inser att det är enda möjliga vägen till hållbar fred.” (SvD 5 december 2023)

Att historien har djupa rötter illustreras med ett citat ur Bibeln:

”Så säger Herren Sebaot: Jag vill hemsöka Amalek för det som han gjorde mot Israel, att han lade sig i vägen för honom, när han drog upp ur Egypten.

Så drag nu åstad och slå amalekiterna och giv dem till spillo, med allt vad de hava, och skona dem icke, utan döda både män och kvinnor, både barn och spenabarn, både fäkreatur och får, både kameler och åsnor.

(Bibeln 1 SAM.15: 2-3; Skrivet på 500-talet f Kr.)

Världens äldsta radioprogram, *Barnens brevlåda* med ”farbror Sven” (Sven Jerring), som sänts sedan Sveriges Radios start 1925, går för 1.785:e och sista gången.

Barnens brevlåda

Radiopionjären Sven Jerring blev också berömd för sina sport-sändningar. Efter att han lämnat etern 1979 instiftades samma år *Jerringpriset* eller Radiosportens Jerringpris, av sportredaktionen i Sveriges Radio. Priset brukar också kallas "folkets pris", då det är radiolyssnare som röstar fram den idrottare eller det idrottslag som gjort den för året "bästa idrottsprestationen". 2020 års prisvinnare blir stavhopparen Armand Duplantis med en av de största segermarginalerna någonsin (58 procent av rösterna).

Idrotten bygger broar mellan människor. Och broar är viktiga förbindelselänkar mellan platser och regioner. Det här året invigs Ölandsbron över Kalmarsund. Kronprins Carl Gustaf klipper bandet den 30 september. Vid invigningen är Ölandsbron Sveriges och Europas längsta bro.

Ölandsbron

Och så tar Sveriges socialdemokratiska regering initiativ till FN:s första miljökonferens, som hålls i Stockholm med deltagare från hela världen. Den ses som en milstolpe inom miljötänkandet.

Konferensens slogan: Only one Earth

Finland

Mer konferensresande. Nu i regi av NKTF Nordiska Kommittén för Transportforskning. I Jyväskylä i Finland. Under temat ”*Kommunikationerna - ett verkemiddel i lokaliseringpolitiken*”.

Begreppen lokaliseringpolitik och regionalpolitik kan ses som närmast synonyma.

Årets sista utlandsresa går också till Finland men nu till Helsingfors för firande av Tomteklubbens 25-årsjubileum.

Tomteklubben på utflykt

Tomten är kanske den mest bereste av alla. Han delar ju varje år ut julklappar till alla världens barn. Och han reser miljövänligt med renar och släde.

1973

Förra året blev det två resor till Finland. Det här året blir det två resor till Norge och två till Kanarieöarna.

Norge

Mitt forskningsarbete i Lund leder under våren till en konferensresa till Lillehammer kompletterad med ett arbetsmöte med forskare vid Handelshøyskolen BI, Norwegian Business School, i Oslo. BI är Norges främsta handelshögskola och den näst största handelshögskolan i Europa.

I juni reser Tomteklubben till ögruppen Lofoten för en ny cykelsafari efter Bornholm. "Huvudstaden" Svolveer ligger cirka 20 mil norr om polcirkeln och cirka 250 mil från Nordpolen. Öarna på Lofoten har en särpräglad natur med dramatiska berg och toppar, öppet hav och skyddade vikar, stränder och orörda marker.

Mänsklig bosättning på öarna sträcker sig tillbaka åtminstone 11 000 år och Lofoten har nu i mer än 1 000 år varit centrum för torskfiske.

Tomteklubben i Narvik på spaning efter Lofoten

Lofoten

Spanien

Under våren gör familjen en resa med sjuårig son och fyraårig dotter till Kanarieöarna utanför Nordafrikas västkust. Till hösten görs en konferensresa till samma destination, närmare bestämt till San Agustin och Rocas Rojas på Gran Canaria.

San Agustín 1973

Namnet Kanarieöarna (latinets *insulae canariae*) betyder "Hundöarna", efter det latinska ordet *canis* (hund) och efter de stora hundar som en gång fanns här.

Vår vistelseort San Agustín har fått sitt namn efter Aurelius Augustinus som är det latinska västerlandets mest betydande kyrkofader. Han föddes 354 e Kr i Numidien (nuvarande Algeriet) och var biskop, filosof, teolog och retoriker. Aurelius Augustinus vördas som helgon inom den romersk-katolska kyrkan och den ortodoxa kyrkan.

Augustinus målad av Sandro Botticelli (1480)

År 2024, ett halvt sekel efter vårt besök, utbryter starka protester mot turism vilket man kan läsa om den 22 april i Svenska Dagbladet.

Kanarieöarnas lokalbefolkning har fått nog av den ohållbara industrin. Foto: Miguel Velasco Almendral/AP

Protester mot massturism får Kanarieöarna att koka

Missnöjet sjuder i semesterparadisets. Vissa hungerstrejkar. Tiotusentals andra har samlats i protester på Kanarieöarna – där lokalbefolkningen har fått nog av ohållbar massturism.

Förra året besökte runt 14 miljoner turister Kanarieöarna, enligt spanska siffror, medan den bofasta befolkningen uppgår till 2,2 miljoner. Turismen är en viktig inkomstkälla och står för över en

befolkningen riskerar att drabbas av fattigdom eller socialt utanförskap, enligt rapporter. Floden av turister innebär också ett hårt tryck på vård, sophantering, vattenförsörjning och biologisk mångfald.

SvD 22 april 2024

Under våren 1973 invigs tvillingtornen World Trade Center (WTC) på Manhattan i New York. De fanns inte när min åttamannaorkester gick iland på Manhattan 1965. Och finns inte heller efter terrorattackerna den 11 september 2001.

World Trade Center 1973 -2001

One World Trade Center 2012

Elva år senare reser sig det nya tornet One World Trade Center på samma plats som det tidigare World Trade Center.

Det här året får vi ett nytt begrepp i den svenska nomenklaturen. Den 23 augusti tar en k pistbeväpnad man fyra ur personalen på Kreditbanken vid Norrmalmstorg i Stockholm som gisslan. Efter fem dagar i bankens valv avslutas Norrmalmstorgsdramat med att polisen släpper ner gas genom ett hål i bankvalvets tak och rånaren ger upp. Att gisslan kom att identifiera sig med kidnapparen och till slut ställa sig på hans sida blir nu känt som *Stockholmssyndromet*.

En militärjunta, ledd av Augusto Pinochet, störtar och dödar Chiles demokratiskt valde president Salvador Allende i en blodig statskupp den 11 september. Och när Egypten anfaller Israel utbryter fullt krig i Sinaiöknen och på Golanhöjderna.

Det kommer mer.

1974

Året börjar med elransonering och bensinransonering i Sverige. Och med att egyptiska oljetorn och oljekällor i havet väster om Sinaihalvön ockuperas av Israel.

USA:s republikanske president Richard Nixon avgår efter att ha avslöjats som delaktig i Watergateaffären. Denna, även kallad Watergateskandalen, gällde ett inbrott 1972 i det demokratiska partiets högkvarter i Washington D.C.

Inbrottet var beställt av det republikanska partiet. Termen *Watergate* har kommit att omfatta en rad hemliga och olagliga verksamheter som bedrevs av medlemmarna i Nixon-administrationen, bland annat buggning av politiska motståndares kontor och av personer som Nixon eller hans tjänstemän hade misstankar mot.

Vid en tjänsteresa till Washington i början på 1980-talet hade jag bokat rum på det hotell som låg tvärs över gatan från Watergate. Och här, visade det sig, hade några av de som spionerade på demokraterna också bokat rum ”with a view”, det vill säga med god överblick över Watergatekomplexet.

Watergate lever kvar i internationellt språkbruk som begrepp på samma sätt som Waterloo och Stockholmssyndromet.

Nixon avgår

En annan republikansk president, Donald Trump, kommer 50 år senare att ställas inför rätta för olaga försök att påverka valresultatet i presidentvalet 2020. Trumps agerande anses ha lett till stormningen av Kapitleum, där målet var att ändra valresultatet genom en statskupp. I Amerika! Att Donald Trump kommer att gå till historien som USA:s mest bisarra, omogna och lögnaktiga president är nog inte osannolikt. Att Trump blivit en förbild för det svenska riksdagspartiet Sverigedemokraternas ledargarnityr måste väl betraktas som ett ideologiskt stolpskott.

En trumpen Trump i rättssalen

Statskuppen i Chile som iscensattes förra året (1973) av en militärjunta ledd av Augusto Pinochet följs nu upp med att Pinochet förbjuder all politisk verksamhet i Chile. Mönstret går igen när höger- eller vänsterextrema politiker kommer till makten.

I Sverige invigs Kulturhuset vid Sergels torg i Stockholm. Arkitektävlingen som utlystes 1965 vanns av arkitekten Peter Celsing.

Kulturhuset vid Sergels torg

Huset är blåmärkt av Stadsmuseet i Stockholm vilket innebär att det står för "synnerligen höga kulturhistoriska värden".

En i Peter Celsings team var Per Ahrbom, som arbetade med Celsing fram till dennes död 1974 och som slutförde Celsings pågående arbeten. Per och jag var klasskamrater i Norra Real. Och vem tilldelas Kasper Salin-priset 2020 för renoveringen av Kulturhuset i Stockholm? Jo, Per Ahrbom.

Norge

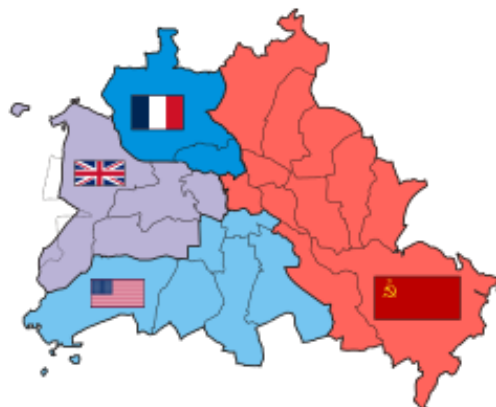
Västtyskland

Finland

Resor för att hålla föredrag vid konferenser går det här året till Oslo, Björneborg och Västberlin (2 resor)

Efter andra världskriget var staden Berlin uppdelad i fyra ockupationszoner under segrarmakterna USA:s, Storbritanniens, Frankrikes och Sovjetunionens administration.

Ockupationszoner i Berlin 1945

Stadsvapen

Björnen spelar huvudrollen i Berlins stadsvapen. Hur björnen ursprungligen blev en symbol för Berlin är osäkert, men troligtvis handlar det om ett ”talande vapen”, en under medeltiden populär metod att välja vapen efter ljudlikheten med stadens namn; det tyska ordet för björn är Bär.

Danmark

Sommarens familjeresor går till Själlands nordöstkust och den svenska ön Ven i Öresund mellan Danmark och Sverige. Öns mest berömde invånare är en av vetenskapshistoriens viktigaste personer när det gäller studium av stjärnhimlen. I slutet av 1500-talet lät han bygga ett imponerande forskningscentrum på ön Ven med slott och underjordiskt observatorium. Hans namn – Tycho Brahe.

Tycho Brahe

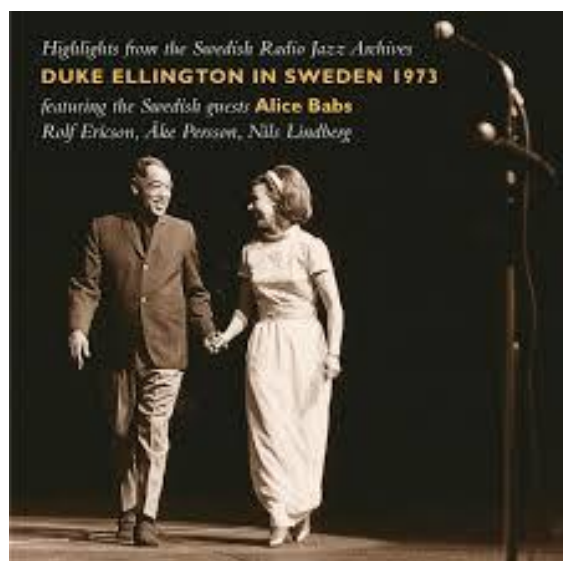
Sonen Björn, då sju år, var redan intresserad av stjärnhimlen och efter besöket på Ven även en stark beundrare av Tycho Brahe.

Tycho Brahe föddes 1546 på Knutstorps slott i Skåne. Landskapet var en dansk provins. Vid 12 års ålder skickades han till universitetet i Köpenhamn för att studera filosofi och retorik. En solförmörkelse år 1560 väckte hans intresse för astronomi. Han påbörjade astronomistudier vid universitetet i tyska Leipzig och upptäckte att gamla observationer ofta inte var tillräckligt tillförlitliga. Han började då konstruera metoder och instrument för högprecisionsmätning av himlakropparna.

Den 11 november 1572 observerade Tycho en ny och mycket ljusstark stjärna i stjärnbilden Cassiopeia. Det skapade stor uppmärksamhet, eftersom stjärnvalvet ansågs vara gudomligt och perfekt. Några förändringar borde alltså inte kunna uppstå där. Han rapporterade sin upptäckt i boken "De stella nova", som gjorde honom berömd över hela Europa. Den danske kungen förlänade honom ön Hven (Ven).

Efter meningsskiljaktigheter mellan Tycho Brahe och det danska hovet tvingades han lämna Danmark. Han gick i exil i Prag och utsågs till kejserlig astronom av kejsare Rudolf II. Vid flytten tog han med sig sin tryckpress och sina instrument. Observationerna fortsatte. Till sin assistent utsåg han den senare världsberömda astronomen Johannes Kepler som efter Tychos död 1601 sammanställde Tycho Brahes observationer och drog med dessa som grund nya slutsatser som dramatiskt ökade kunskapen om vårt planetsystem. Att sonen Björn femtio år efter vårt besök på Ven ovanpå sin civilingenjörsexamen inom datavetenskap från KTH (förra århundradet) nu påbörjat studium av stjärnhimlen och universum vid AlbaNova universitetscentrum i Stockholm är väl att sikta mot stjärnorna.

En av jazzmusikens största stjärnor lämnar estraden den 24 maj 1974. Han, Edward Kennedy "Duke" Ellington, föddes 29 april 1899 i Washington D.C. Hans inflytande som kompositör, arrangör, orkesterledare och pianist kan knappast överskattas. Och hans samarbete med den svenska sångerskan Alice Babs blev legendariskt. Alice Babs anslöt till den himmelska kören 2014, 90 år gammal.

Thank You for the Music!

1975

Det här året träder en ny svensk regeringsform i kraft. Här fastslås, att all offentlig makt utgår från folket, att folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och att alla människor är lika inför lagen och har lika rösträtt. Kommunernas rätt till självstyre och beskattning grundlagsfästs. Kungens roll blir symbolisk. Och den svenska rösträttsåldern sänks från 20 till 18 år.

Regeringsformen stärker den svenska demokratin och Sverige ligger i världstopp på nationernas demokratiindexlista. Det gör inte Saudiarabien där kung Feisal nu mördas i sitt palats av sin brorson, som döms till döden och halshuggs offentligt. Det var två år innan Mats G-Engströms och mitt konsultföretag *Regionutredningar AB* fick ett uppdrag i Saudiarabien kring stads- och regionplanering.

Jugoslaviens diktator, kommunisten Josip Broz (TITO), kommer på statsbesök till Sverige. Varför vet jag inte.

Den 24 april ockuperas och sprängs Västtysklands ambassad i Stockholm av terrorister ur den västtyska Röda Armé Fraktionen. Samma kväll spelar min trio traditionsenligt i Spegelsalen på Grand Hotell vid den årliga fest som Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi (SSAG) arrangerar till minne av Vegaexpeditionen 1878 -1880. Det var den första expedition som seglade runt den norra delen av den euro-asiatiska kontinenten - Nordostpassagen. Ockupanterna på Västtyska ambassaden tar gisslan och kräver att 26 terrorister ur deras egen organisation, som sitter fängslade i Västtyskland, skall frigges. När västtyska regeringen vägrar skjuter terroristerna två ur gisslan. Övriga i gisslan räddas ur eldhavet däribland ambassadören. Fyra terrorister överlever.

Vegadagen 24 april

Och så blir Sveriges energiförsörjning åter aktuell när den svenske centerledaren Thorbjörn Fälldin förklarar att hans parti inte går med i en regering som föreslår fler än de fem kärnkraftverk som redan är igång i Sverige. Men socialdemokraterna och moderaterna driver igenom beslut om ytterligare utbyggnad av den svenska kärnkraften från fem till tretton reaktorer.

Att energifrågorna var aktuella på 1970-talet kan illustreras med några av många rapporter som mitt forskarteam levererade.

Energiförsörjningsalternativ för Sverige år 2000, DFE-rapport nr 5, DFE-rapport nr 6, 1977 (DFE=Delegationen för energiforskning)

Energikrisens konsekvenser för framtidens transporter. (Nordplan/Transportforskningsdelegationen 1977)

Energi/transporter i USA. (NKTF nr 26, 1978)

Styrning av energianvändningen i transportsektorn. (Transportforskningsdelegationen 1979:4)

På Stockholms stadion sätter den svenske löparen Anders Gärderud världsrekord på 3 000 meter hinderlöpning med tiden 8.09.8. Björn (8 år) och jag (36 år) är där. En påtagligt pulshöjande upplevelse.

Anders Gärderud

På Stockholms stadion

Vid OS i Montréal

Året efter vid de olympiska sommarspelen i Montreal, Kanada, vinner Gärderud OS-guldet i 3 000 meter hinder på ny världsrekordtid 8.08,02. Guldmedaljen var Sveriges första friidrottsguld i OS sedan 1952 i Helsingfors.

Björn var 8 år när Gärderud slog världsrekord på Stockholms stadion 1975. Jag var 9 år när Tore Sjöstrand vann olympiskt guld på 3000 meter hinderlöpning vid olympiska spelen i London 1948 på tiden 9.04,6. Och inte nog med det! Erik Elmsäter tog silver och Göte Hagström brons i samma lopp. En svensk trippel. Jag var inte i London fysiskt men definitivt mentalt vid radioapparaten i sommarstugan på Ekerö.

För att stärka de krafter som arbetar för fred på jorden instiftade Alfred Nobel sitt Nobelpris i fred. Fredspriset 1975 går till den ryske fysikern Andrej Sacharov (1921-1989). Han är bland annat känd som mannen bakom den sovjetiska vätebomben. Men han såg farorna med kapprustningen och låg delvis bakom undertecknandet av provstoppsavtalet 1963.

På 1970-talet grundade han en kommitté för mänskliga rättigheter och blev en av den sovjetiska regimens modigaste kritiker och en symbol för kampen för grundläggande fri- och rättigheter.

Sovjetunionens ledarskikt betraktade Andrej Sacharov som en dissident med samhällsomstörtande idéer. Myndigheterna tvångsförvisade honom till Gorkij för att begränsa hans kontakter med utlänningar. Under hans förvisning till Gorkij meddelade Europaparlamentet att man planerade att instifta ett pris för tankefrihet i hans namn.

Andrej Sacharov

Sacharovpriset

Polen

Och så firas tennbröllop (10-årsjubileum) med en båtresa från Stockholm till hamnstaden Gdańsk i Polen. Att min farfar drev ett tenngjuteri på Kungsholmen i Stockholm i början av 1900-talet hade inget med vårt tennbröllop att göra. Vi visste inte ens att 10-årsjubileum benämns tennbröllop.

Gdańsk grundades runt 1225 vid floden Wisłas mynning i Östersjön. Under 1500- och 1600-talen upplevde staden sin storhetstid då den blev den viktigaste utskeppningshamnen för polsk spannmålsexport. Från denna tid är många vackra och storslagna byggnader i staden bevarade.

*Zielona Brama, Gröna porten, uppförd 1564–1568 som polskt kungligt residens samt Gamla historiska hus och en kran på Motława-floden.
(Bilderna har satts ihop, men visar miljöer från två ställen i staden.)*

Bland kända personer som fötts i Gdańsk kan nämnas Daniel Gabriel Fahrenheit (1686 -1736), skaparen av temperaturmätaren Fahrenheitskalan. Svensken Anders Celsius ligger bakom den 100-gradiga Celsius-temperaturskalan, som används i hela världen förutom i USA där man använder Fahrenheitskalan.

Johannes Hevelius (1611-1687), astronom och selenograf, föddes också i Gdańsk. Han utvecklade ett nytt forskningsområde för månens topografi, selenografi. Att en svenskamerikan med rötter i Värmland skulle gå omkring på månen 300 år senare hade Hevelius naturligtvis betraktat som ren fantasi.

Nobelpristagaren i litteratur 1999 - Günter Grass (1927-2015) växte upp i Gdańsk. Hans första roman, som också blev hans genombrott, är *Blecktrumman* (1959). Romanen handlar om en liten pojke som växer upp i 1930-talets Gdańsk under nazismens framväxt. Pojken har hela tiden med sig sin trumma och protesterar mot all ondska. Lite speciellt är väl att Grass samarbetade med jazzmusikern Günter Sommer, vilket resulterade i flera skivor där Grass läser sina verk till ackompanjering av Sommers slagverk. Om det finns någon tråd mellan *Blecktrumman* och Günters slagverk är okänt för mig.

En nutida Gdańsk-född politiker är Donald Tusk (född 1957), liberalkonservativ, Polens premiärminister 2007-2014 och från 2023 samt ordförande i Europeiska rådet 2014 -2019. Han har fört Polen mot mer demokrati och Europasamhörighet.

Vi avslutar år 1975 med en Gdańsk-bo som 1983 tilldelades Nobels fredspris – varvselektrikern på Lenin-varvet Lech Wałęsa (1943-). Han bildade 1980 den polska fackföreningen *Solidaritet* på Lenin-varvet (nuvarande Gdańsk-varvet). Det blev början till den polska kommunismens kollaps och grundskottet till järnridåns fall och hela östblockets upplösning. Wałęsa blev den första demokratiskt valda presidenten i Polen sedan 1926 och var Polens president mellan 1990 och 1995. Lech Wałęsa har hedrats med att den internationella flygplatsen i Gdańsk sedan 2004 bär hans namn.

Lech Wałęsa under strejken på Lenin-varvet, augusti 1980

Och apropå transporter så införde Sverige 1975 en lag med krav på att de som sitter i bilens framsäte måste använda bilbältet under färd. Världen är mångfacetterad. Från järnridå till bilbälte.

1976

Ordspråket *Ingen regel utan undantag* bekräftas 1976. Det är det enda året under perioden 1954 -2017 som jag inte gör någon utlandsresa. Vad kan det bero på? Jag säger som den nyutträdde ärkebiskopen Martin Modéus när han i TV-programmet *30-minuter vintern 2024* får frågan hur Jesus uppståndelse gick till. Svaret blev: ”Det vet väl inte jag!”.

Men det hände mycket annat 1976 som till exempel att jordens befolkning når 4 miljardersstrecket. Mindre än 50 år senare (2023) är vi drygt det dubbla. Vart är vi på väg? Det vet väl inte jag.

Den 10 mars berättar författaren Astrid Lindgren i Expressen om häxan Pomperipossa i Monismanien. I sagan kritiseras det svenska skattesystemet där häxan drabbas av 102 procent skatt.

Astrid Lindgren

Häxan är en metafor för Astrid Lindgren själv. Hon skrev texten då hon upptäckte att hon hade 102 procent i marginalsatt det här året. Finansministern Gunnar Sträng menade att Lindgrens inlägg i skattedebatten röjde "djup osakkunskap" om skattesystemet. *"Men det begär vi ju inte att Astrid Lindgren ska klara."* Lindgren svarade i radion dagen efter: *"Men jag begär att Gunnar Sträng ska klara det. Om det är någon som har räknat fel så är det Riksskatteverket, för det är från dem jag fått siffrorna. Sträng kan berätta sagor, men räkna kan han tydligen inte. Vi borde nog byta jobb han och jag."*

Lindgrens text blev ett historiskt inlägg i debatten och blev, sades det, en bidragande orsak till att Socialdemokraterna förlorade makten vid riksdagsvalet 1976, för första gången på 40 år.

Trots detta förblev Astrid Lindgren socialdemokratisk sympatisör hela sitt liv, vilket visas i ett brev från september 1995 till den socialdemokratiske statsministern Ingvar Carlsson. Då hade hon redan i tre års tid varit hederstomte i Tomteklubben, som inom parentes aldrig krävts på någon skatt eftersom klubbens ekonomiska tillgångar oavkortat går till välgörenhet.

Den 19 juni är det dags för bröllop mellan Carl XVI Gustaf och Silvia Sommerlath. Förlovningen eklaterades på Kungliga slottet den 12 mars samma år. Vigseln sker i Storkyrkan och vigsselför- rättare är Svenska kyrkans dåvarande ärkebiskop Olof Sundby.

Kungligt bröllop

Den 1 juli sänks den svenska pensionsåldern från 67 till 65 år. En som har långt kvar till pensionsåldern är den tjugoårige Björn Borg som nu blir den förste svensk som vinner herrsingelfinalen i Wimbledon. Det ska bli fyra segrar till, i rak följd. När det här skrivs (2024) är han 67 år.

En annan ung svensk, Bernt Johansson, skulle som 23-åring göra sitt livs lopp vid olympiska sommarspelen i Montreal i Kanada. Han cyklar hem olympiskt guld i linjeloppet på cykel.

Bernt Johansson

Sjutton år senare cyklar Tomteklubbens tre 55-åriga tomtrar på ön Howe Island i Ontariosjön/Saint Lawrencefloden i Kanada. Dock utan några som helst tävlingsambitioner. Klubben har ju som ”motto” att cykla på öar vart femte år. Och utan att veta om det har vi cyklat på öar i de örikaste nationerna.

Tomteklubben på Howe Island

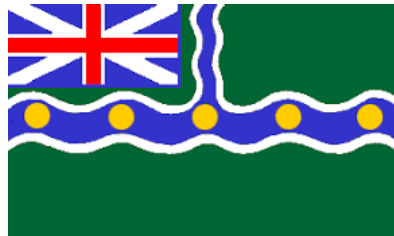
Länder med flest öar

Saint Lawrencefloden förbinder de Stora sjöarna med Atlanten. Flodens övre lopp utgör en del av gränsen mellan Kanada och USA med Ontario på ena sidan och New York på den andra. Saint Lawrencefloden bildar tillsammans med Stora sjöarna världens största sötvattenssystem. Det är här vi ska cykla.

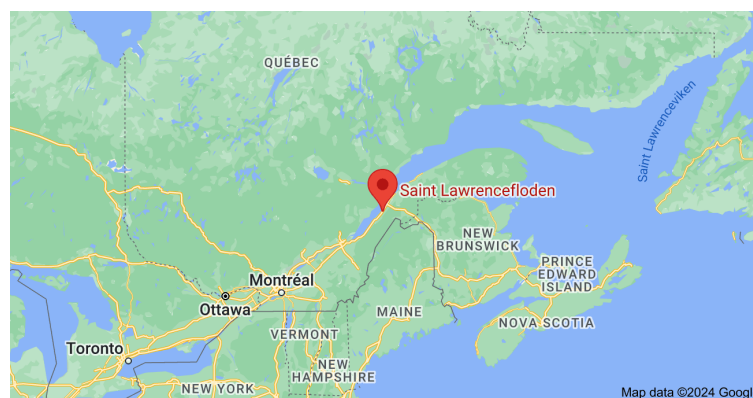
Howe Island

Vår bas under Kanadavistelsen är staden Gananoque. Stadens indianska namn sägs betyda ”stad vid två floder”. Flaggan talar sitt tydliga språk där Gananoquefloden flyter genom staden och mynnar ut i Saint Lawrencefloden med flera öar. Howe Island är den näst största ön i ögruppen; även kallad “Thousand Islands”.

Gananoqueflaggan

Har man rest till Kanada för att cykla på en ö måste man ta tillfället i akt att se lite mer av världens till ytan fjärde största nation. Endast Ryssland, Kina och USA är större. OS 1976 hölls som vi sett i Montreal som är Kanadas näst största stad efter Toronto. Båda dessa städer måste besökas liksom landets huvudstad Ottawa (femte största stad).

Saint Lawrencefloden

På vår mentala karta fanns Montreal bland annat som hemort för en av jazzens giganter – pianisten Oscar Peterson (1925 -2007). Ett givet besöksmål blev därför jazzklubben i staden där han brukade spela. Tyvärr dock inte den kväll vi var på plats. Men vi hade ju hört honom många gånger live på konserthuset i Stockholm. Och till och med träffat honom i musikerrummet bakom scenen.

Oscar Peterson

En annan institution som besöktes var universitetet i staden – McGill University. Universitetet är ett av de ledande universiteten i världen med internationella studenter från 150 länder, vilka utgör cirka 30 procent av studentpopulationen. Senare i början av 2000-talet ska jag samarbeta med den svenske professorn i geografi vid McGill, Jan Lundgren. Det gäller framtagning av skriften *Going North - Peripheral Tourism in Canada and Sweden. ETOUR R 2001:6 (editor)* och opinionsbildning kring etablerandet av Nobel Center i Stockholm.

McGill University

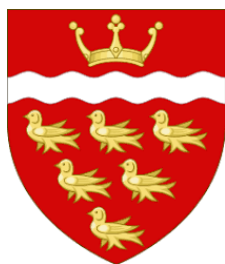

Emblem

Jag kan inte påminna mig att jag såg universitets emblem någonstans vid vårt besök. Emblemet upptäcker jag när jag skriver de här raderna. Att universitetet har tre fåglar i emblemet väcker mitt intresse. Bland annat för att jag tidigare skrivit boken *Muntergök Mallgroda Morsgris – en sociozoologisk safari i en annorlunda värld* (2012) där djuren studeras utifrån hur vi kommunicerar med djuren som metaforer och symboler för oss själva som människor och för våra aktiviteter. Alltså ett sociozoologiskt språk.

Vad betyder då de tre fåglarna i MC Gills emblem? Jo, de är mytiska fåglar med namnet Martlet. De saknar fötter vilket innebär att fågeln föds i lufthavet och faller ner från lufthavet när den dör. Den befinner sig med andra ord hela livet i flygande tillstånd eftersom den inte kan landa. Symboliken eller allegorin uttrycker en kontinuerlig strävan, ansträngning eller insats och symboliserar också ett lärande med konstant behov av kunskap. Något för studerande vid universitet att ta fasta på.

Den mytiska fågeln dyker upp redan på 1200-talet i England och finns på en gravvård i Westminster Abbey i London. Den ingår senare även i Westminster Abbeys emblem. Och i grevskapet Sussex emblem. Det landskap där sångfåglarna ABBA slog igenom 1974 och där jag tillbringade somrarna 1954-1955. Inget nytt under solen.

Sussex

Namnet Martlet är skapat av "martin" (svala) och suffixet "let". Martlet blir då "little martin". De europeiska svalorna lämnar Europa och flyttar till Afrika runt den 10 november varje år då helgonet Martin har namnsdag. Jämför det anglosaxiska Martinmas (i Sverige Mårtensmässan) den 11 november.

I Shakespeare's pjäs Macbeth (Akt 1 Sc 6) dyker fågeln upp och Kung Duncan kallar den "sommargäst". Studenttidningen vid University of Victoria i British Columbia bär namnet The Martlet. Och det finns mycket mer.

Men tillbaka till Sverige.

Under hösten tillträder en borgerlig trepartiregering. Olof Palme avgår som svensk statsminister och centerledaren Thorbjörn Fälldin blir Sveriges första borgerliga statsminister sedan 1936. Kärnkraften, till vilken Centerpartiet hade en negativ inställning, blir en dominerande fråga i valet.

Valets segerherre Thorbjörn Fälldin

Några kända personer lämnar nu den jordiska manegen. Evert Taube (85 år) författare, konstnär, trubadur och kompositör, Lars Gullin (48 år) barytonsaxofonist, kompositör och en av svensk jazz största samt Eyvind Johnson (76 år) författare, nobelpristagare och ledamot av Svenska Akademien.

Evert Taube

Lars Gullin

Eyvind Johnson

1977

Det här året blir det två utlandsresor; en till England och en till USA. Men ur ett vidare mänskligt perspektiv är det en annan resa som kommer att gå till historien. Resan inleds den 5 september när den obemannade rymdsonden Voyager 1 börjar sin färd ut i universum.

Voyager 1 är det av människan tillverkade föremål som befinner sig längst bort från jorden. Den 14 februari 1990 då rymdsonden befann sig cirka 6 miljarder kilometer från solen efter en resa på närmare 13 år togs fotografiet *Bleka blå pricken* (engelska: Pale Blue Dot) av planeten Jorden. Bilden har fått stor uppmärksamhet. Ytterligare några decennier senare, i augusti 2012, lämnar Voyager 1 vårt solsystem och fortsätter nu sin resa vidare ut i universum. Med sig på färden har Voyager en grammofonskiva i guld, *Voyager Golden Record*. Skivan innehåller ljud och bilder som skildrar livet och olika kulturer på jorden; en slags flaskpost i rymden istället för på havet, avsedd som information till andra intelligenta arter i universum.

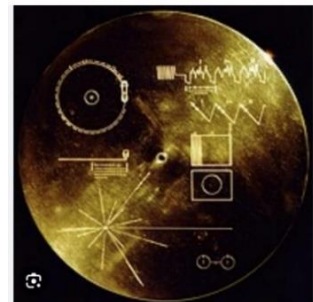
Men det lär ta lite tid innan guldskivan i bästa fall upptäcks av någon varelse därute i rymden. Restiden till den närmaste stjärnan beräknas till 40 000 år. Med dagens generationsfrekvens på jorden får människan vänta i 1600 generationer.

Voyager 1

Bleka blå pricken

Guldskivan

År 1994 gav den amerikanska astronomen, astrofysikern, kosmologen, författaren och pionjären inom astrobiologi Carl Sagan (1934-1996) ut boken *Pale Blue Dot*.

Carl Sagan

Carl Sagan var även framgångsrik inom populärvetenskap och grundare av *The Planetary Society*. Hans mest framstående verk är boken *Cosmos* från 1980.

USA

En månad efter uppskjutningen av Voyager 1 landar jag i Tucson, Arizona för att delta i en energikonferens, arrangerad av University of Arizona. Min uppgift är att dokumentera kunskapsläget ”State of the art” på energiområdet. Efter konferensen fortsätter resan till Washington i samma ärende.

Arizonas läge i USA

Tucson med Catalinabergen

University of Arizona

Tucson grundades 1775 och är den näst största staden i Arizona efter huvudstaden Phoenix. Spanjorer byggde ett fort på platsen som namnges efter helgonet San Augustin. Samma helgon mötte vi i orten San Agustin på Kanarieöarna 1973. I Tucson har helgonet också fått en katedral uppkallad efter sig.

St. Augustine Cathedral

Namnet Tucson betyder "svart bas", som syftar på de vulkaniska bergarterna i bergen väster om staden. Tucson kallas också ibland för "The Old Pueblo" (pueblo = by, på spanska) och indianstammarna i området benämns puebloindianer.

Som etnografistuderande i början av 1960-talet var jag intresserad av puebloindianernas kultur. Nu fick jag se deras livsmiljö live. Puebloindianerna var kända för sina byhus; fyrkantiga hus med platta tak uppförda av soltorkat tegel (adobe). De låg intill och ovanpå varandra och bildade stora terrassformade komplex.

För vinkännare kanske det kan vara intressant att veta att de första vinrankorna i USA planterades i Senecu, en liten puebloby i New Mexico, grannstat till Arizona. Det var cirka 100 år innan Francis-kanermunkar förde med sig vinplantor till Kalifornien.

Vad jag inte visste 1977 under konferensen vid University of Arizona var att en svensk flicka något decennium senare skulle studera vid universitetet och bli en av världens mest framgångsrika golfspelare genom tiderna.

Sammantaget har hon, när hon slutade spela professionellt år 2008, vunnit 72 segrar på LPGA-touren, varav 10 majors. Och spelat in mer än 20 miljoner dollar. Hon blev invald i *World Golf Hall of Fame* 2003. Namnet: Annika Sörenstam.

Annika Sörenstam (f. 1970)

Om Annika slagit Hole in One någon gång vet jag inte men att det uppstod ett jättehål i öknen utanför Tucson när en meteorit slog ner där för 50 000 år sedan vet jag. Kratern bildades under tidsperioden pleistocen då klimatet i området var betydligt svalare och fuktigare och landskapet beboddes av bland annat mammutar, kameler och trögdjur. Människor bosatte sig där efter den senaste istiden för omkring 13 000 år sedan.

På 1960-talet tränade NASA:s astronauter i kratern inför månlandningen och kratern är fortfarande föremål för vetenskapliga studier. Men också en turistattraktion. Hålet har fått namnet Barringerkratern efter upptäckaren.

Barringerkratern

En annan gigant som jag skrivit om tidigare, den amerikanske friidrottaren som tog fyra guld vid OS 1936 och som under sin karriär slog åtta individuella världsrekord, lämnade den jordiska löparbanan i Tucson. Han var barnbarn till en slav och hans namn var Jesse Owens (1913 -1980). Att historien kan ta oväntade vändningar illustreras av att Hitler vid Berlinolympiaden vägrade att ta svarta idrottare i hand vid prisutdelningsceremonierna, men att berlinarna senare fullt ut restaurerat sovsalen som Owens bodde i under olympiaden och gjort den till ett levande museum med fotografier över hans framgångar under spelen och med ett brev (beslagtaget av Gestapo) från en beundrare som uppmanade Owens att inte skaka hand med Hitler. Efter olympiaden skulle det gå illa för såväl Tyskland som Hitler. Men det skrev jag om redan i Del I.

Väl hemma i Sverige levererar jag två rapporter med material från konferensen i Arizona:

Energi i rörelse, Nordplan 1978

Kommunal planering med hänsyn till förnyelsebara energikällor, BFR R 13:1979

Sverige antar nu en lag om fem veckors semester. Och apropå semester så hann vi redan under våren med en "barnfri" vecka i London med utflykt till Brighton/Hove. Utflykten motiverades av en önskan att söka information om mina värdföräldrar som jag bodde hos sommaren 1954.

Annat som påverkat resandet det här året, inte för mig direkt men för göteborgare, var invigningen den 1 oktober av storflygplatsen Landvetter utanför Göteborg. Den ersätter Torslanda flygfält.

Vid årets nobelprisutdelning den 10 december tilldelas den svenske, nationalekonomen, professorn och f.d. folkpartiledaren Bertil Ohlin Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne (delat med engelsmannen James Meade).

Bertil Ohlin

Några världsberömda kulturpersonligheter avslutade sina livsresor det här året, till exempel Elvis Presley som blev 42 år gammal. Den amerikanske sångaren och skådespelaren Bing Crosby gjorde Presley sällskap och blev 74 år.

Bing Crosby filmdebuterade 1930 i filmen *Jazzkungen* (King of Jazz). Hans största hit var inspelningen av Irving Berlins *White Christmas* (1942). Den blev en av världens verkliga storsäljare med sina mer än 50 miljoner exemplar. En liten tråd kan här dras till min CD *Santa Claus is coming to Town* där *White Christmas* tolkas på gitarr av musikantvännen Nicke Wöhrmann.

Bing Crosby gjorde sammanlagt cirka 1700 grammofoninspelningar under sin karriär och inte mindre än 22 resulterade i så kallade guldskivor, som såldes i mer än en miljon exemplar i USA. Bing Crosby erhöll också en Oscar för bästa manliga huvudroll i filmen *Vandra min väg* (1944) och är en av totalt 33 personer som har tre stjärnor på Hollywood Walk of Fame, i kategorierna film, radio och musik. Bing var en hängiven golfspelare och valdes postumt in i World Golf Hall of Fame 1978. Han skulle tjugofem år senare få sällskap av Annika Sörenstam.

Bing Crosby

En som inte hamnat i World Golf Hall of Fame men som spelat in flera sevärd golfscener på film under stumfilmsepoken är den brittiske skådespelaren, komikern, regissören och tonsättaren Charlie Chaplin. Han föddes i London 1889. Föräldrarna separerade innan han fyllt tre år. Under sin uppväxttid levde han med sin mor. Fadern som var alkoholist hade liten kontakt med familjen och dog när Charlie var tolv år. Mamma led av psykiska problem och togs in på vårdanstalt. Familjen hade stora ekonomiska problem.

Efter en turné i USA med ett engelskt teatersällskap blev Chaplin 1914 erbjuden att spela in korta stumfilmer. Han utvecklades till en av det tidiga Hollywoods stora stjärnor och klarade, till skillnad från många andra, också övergången från stumfilm till ljudfilm.

Chaplin skrev musik och sånger till sina senare filmer. Den mest kända sången är *Smile* (från Moderna tider). Han fick en Oscar 1973 för filmmusiken till filmen Rampljus. Om han fick veta att det var han som var anledningen till Elisabeths och min vinst (första pris) i Filmbranschens stora pristävling BIO 65 vet vi inte. Men avgörande för tävlingen var att med max fem ord berätta vad Chaplin säger till Ben Turpin på bilden med de två herrarna uppe till vänster (se nedan).

TÄVLINGSAVSNITT NR 2

Bredvid dessa två bilder står ett par frågor. Finn ett roligt, fyndigt svar på högst FEM ord. Ni får välja vilken bild Ni vill – eller svara på bägge. Det enligt juryn tydligaste svaret gäller – oavsett om Ni svarat på en eller två frågor. Fyll i Ert svar under frågan.

1

2

Fråga: 1. Vad säger Chaplin till Ben Turpin?

Fråga: 2. Vad tänker Sophia Loren på?

Skriv TYDLIGT när Ni fyller i svaren, riv av denna sida och lägg Ert tävlingsbidrag i den svarslåda som finns på den biograf som ligger närmast till för Er. Svaren skall vara inlämnade senast den 15 april 1965.

★★★★ Lycka till! ★★★★★

Texta Ert namn och Er adress här (tydligt, tack!).

NAMN	
ADRESS	
POSTADRESS	TEL

BIO⁶⁵

vinn

TIPPA TÄVLA ★★★★★

Från och med nu har Ni chansen att få göra en fantastisk resa till Hollywood – eller besöka Rom och dess berömda filmstad. Priserna gäller för två personer. Första priset ger Er upplevelser utan like. Kaliforniens underbara klimat och filmens legendariska Hollywood – där filmbolagen öppnar dörrarna till stjärnorna – där Ni får möta stjärnorna i deras rätta miljö och uppleva hur de stora världssuccéerna blir till. Flygresa med Jet och en veckas fri vistelse i fascinerande Los Angeles, en vecka full av nya upplevelser. Ert livs rosa! Andra pristagaren får uppleva Rom med allt vad det innebär av minnesrik sightseeing, folkliv – och filmupplevelser. I programmet ingår ett besök i Cinecittà – Roms filmstad.

priser

1:a Flygresa för två till Hollywood med SAS

2:a Flygresa för två till Rom med SAS

3–5:e Filmdag för två i Köpenhamn eller Stockholm

6–10:e Småfilmkamera av märket Minolta Zoom 8

11–15:e Gratis bio under ett år för 2 personer

16–20:e 25 gratis biobesök under ett år för 2 personer

21–30:e 10 gratis biobesök under ett år för 2 personer

31–50:e 5 gratis biobesök under ett år för 2 personer

51–100:e 1 gratis biobesök för 2 personer

Priserna är personliga och får ej överlåtas eller omvandlas till pengar.

★ Jury: vars beslut ej kan överklagas, består av: Christina Schöllin, Yngre Gamlin, Eric A. Pettersson ("Film-Pelle"), och Notarius Publicus – Bengt Steuch.

★ Namnen på vinnarna publiceras i Expressen, Aftonbladet, Göteborgs-Tidningen och Kvällsposten den 20 maj 1965.

★ Utgiven av Filmbranschens Samarbetskommitté, Mars 1965.

BIO

**DELTA I FILMENS STORA PRISTÄVLING
VINN EN HOLLYWOOD-RESA**

1X2

Produktion: PR-Plan AB / Staffan Widen

– ab AETA-tryck

BIO 65 tävlingsfolder

På juldagen 1977 lämnar Charlie Chaplin jordelivet, 88 år gammal.

Charlie Chaplin

När några avslutar sina livsresor påbörjar andra sina. Den 14 juli nedkommer Sveriges drottning Silvia med kungaparets första barn - en dotter som får namnet Victoria. Med sitt franska "ursprung" föddes Victoria på den mest franska av alla dagar – Frankrikes nationaldag.

Victoria

1978

Norge

Åland

Det här året blir det bara resor till våra nordiska grannar. Och det är inte så bara.

Under vintern görs två överdagenresor i tjänsten till Oslo för sammanträden kring transportfrågor. Och under sommaren blir det två resor privat till Åland: en endagsutflykt till Eckerö med grannar från Ekerö och en cykelvecka med Tomteklubben.

Efter kamratklubbens cykling på Bornholm (1968) och Lofoten (1973) är det nu dags för Åland. Huvudön och mindre öar besöks med övernattningar i Granboda på ön Lemland, Degerby på ön Föglö och på ön Kumlinge.

Åland

Ögruppen mellan Sverige och Finland är en självstyrande del av republiken Finland, med svenska som officiellt språk. Ögruppens svenskspråkiga status och invånarnas svenska kultur skyddas av internationella garantier efter beslut av NF/Nationernas Förbund 1920. Åland är demilitariserat vilket innebär att det inte får finnas någon militär aktivitet på öarna i fredstid. Öarnas status som ett självstyrande, demilitariserat "land" är idag unikt i världen.

Ögruppen var en del av det svenska riket fram till kriget mellan Sverige och Ryssland 1808 -1809. Då tvingades Sverige avträda Finland och Åland till Ryssland vid freden i Fredrikshamn. Åland blev Rysslands yttersta utpost i väster. Under Krimkriget anföll engelska och franska flottstyrkor öarna och Ryssland tvingades att demilitarisera Åland. Efter första världskriget blev Finland och Åland fritt från Ryssland och en egen nation.

Under dagens pågående krig i Ukraina 2024 och efter Finlands och Sveriges inträde i den västliga försvarsalliansen NATO börjar Ryssland återigen mullra och meddelar att man tänker utöka sin territorialgräns i Finska viken och utanför Kaliningrad i Östersjön. Historien upprepar sig i nya förpackningar.

Nisse och Fnisse

Prisse

Meditation

Ett område som inte är och aldrig varit demilitariserat är östra Medelhavsregionen. Under åtminstone 3000 år har området varit skådeplats för ständiga stridigheter om mark, makt och religiös dominans. Och med återkommande medlingsförsök från världssamfundet.

Ett medlingsförsök, med USA:s president Jimmy Carter som medlare, gjordes 1978. Ett fredsavtal slöts mellan Israel och Egypten. Avtalets undertecknare Menachem Begin (Israel) och Anwar Sadat (Egypten) fick samma år dela på Nobels fredspris. Jimmy Carter fick vänta i ytterligare 24 år på samma utmärkelse. Då hade Begin och Sadat redan lämnat det jordiska slagfältet.

*Tre mottagare av Nobels fredspris
Menachem Begin Jimmy Carter Anwar Sadat*

Jimmy Carter (1924 –) är en amerikansk affärsman, filantrop och politiker. Han var USA:s 39:e president 1977–1981 och fyller 100 år 1 oktober 2024! Menachem Begin (1913–1992) var Israels premiärminister under perioden 1977–1983. Han föddes 1913 i stadsbildningen Brest-Litovsk, i dåvarande Polen. Anwar Sadat (1918–1981) var en egyptisk militär, politiker och Egyptens president från 1970 till 1981.

Det här var inte första gången som parterna i mellanösternkonflikter fått Nobelpris. Redan 1950 blev den amerikanske statsvetaren, sociologen och diplomaten Ralph Bunche (1904 – 1971) fredspristagare för sin medling i palestinafrågan. Han var också den första chefen över den av Dag Hammarskjöld inrättade enheten för särskilda politiska frågor, sedermera DPKO, FN:s avdelning för fredsbevarande insatser.

Året 1957 tilldelas den kanadensiske diplomaten, Kanadas premiärminister, Lester Bowles Pearson (1897 –1972) fredspriset för sin roll under Suezkrisen. Han var också pappa till FN:s fredsbevarande styrkor som skulle få motta Fredspriset 1988. Då ingick Elisabeths mosters man Sven Norlin i dessa styrkor och blev därmed alltså fredspristagare.

År 1994 blir Yasser Arafat, Shimon Peres och Yitzhak Rabin fredspristagare. Varför? Jo, för arbetet med en fredsprocess mellan Palestina och Israel.

Yasser Arafat (1929 -2004) var den palestinska myndighetens president under perioden 1994 -2004.

Shimon Peres (1923 -2016) var Israels premiärminister 1977, 1984 -1986, 1995 -1996 samt Israels president 2007 -2014.

Yitzhak Rabin (1922 -1995) var Israels president 1974 -1977 och 1992 -1995.

De som försöker minska våldet, som fredspristagaren Yitzhak Rabin, blir inte sällan själva måltavlor för samma våld. I november 1995 blev han skjuten i ryggen och dödad av en högerextrem israel. Fredspristagaren Anwar Sadat blev 1981 mördad av egna militärer i en statskupp 1981.

Den förste medlaren, svensken greve Folke Bernadotte, sköts ihjäl i Israel under sitt medlingsuppdrag 1948. Sternligan, en israelisk terrororganisation, tog på sig dådet. Samma år sköts den kände ”icke-våldsaposteln”, advokaten, politikern och andlige ledaren Mahatma Gandhi, på väg till ett bönemöte i New Delhi. Mördaren var en hindunationalist med förbindelser till en extremistisk hindurörelse. Och den här gången hann mördaren före Nobelstiftelsen som skulle välja Gandhi till årets fredspristagare. Nobelstiftelsen beslöt att inte dela ut fredspriset det här året.

Innan vi lämnar mellanöstern för den här gången ska vi dra i några trådar kring 1978-års fredspristagare. Eftersom det hände något speciellt och mycket ovanligt i mitt liv i just Brest, där fredspristagaren Menachem Begin föddes, ska vi göra en kortare historisk utflykt.

Brest stadsvapen

Brest eller Brest-Litovsk ligger idag i Belarus nära polska gränsen. Staden är känd sedan 1017 då den låg i Kievriket. På 1300-talet erövrades Brest av storfurstendömet Litauen och på 1500-talet hamnade staden i Polen. Under nästa århundrade uppfördes en fästning i Brest, vilken 1657 intogs av den svenske kungen Karl X Gustav.

På 1700-talet besegrades polackerna av en rysk här och staden tillföll Ryssland som åren 1831-1836 jämnade den med marken. En ny fästning byggdes på platsen och kom under första världskriget att spela en central roll som stödjepunkt i Rysslands inre befästningslinje.

Under centralmakternas stora offensiv mot Ryssland 1915 blev Brest ett av anfallsmålen och fästningen intogs 26 augusti. Ryska armén drog sig tillbaka. Fred slöts i Brest-Litovsk i mars 1918 och åren 1921-1939 var Brest åter en polsk stad.

I Brest-Litovsk fanns och finns världens största rangerbangård för järnväg och staden är en stor transportknutpunkt mellan Belarus och Ryssland och övriga Europa.

Varför berättar jag det här? Jo, sommaren 1960 är en grupp studenter på resa i Sovjetunionen, Polen och Östtyskland. Vi är 14 stycken och jag den enda svensken. Vi reser med tåg från Sovjetunionen till Polen. Brest är tullstation på den sovjetiska sidan och Litovsk på den polska sidan.

Redan i Brest på den sovjetiska sidan upptäcker tullpersonalen att det saknas ett visum till Polen. Det gäller vår amerikanska flicka. Det hade vi inte upptäckt. Sovjettullen förklarade att de skulle släppa ut oss ur Sovjetunionen men garanterade att den polska tullen skulle skicka tillbaka amerikanskan över gränsen för vidarebefordran till Moskva. Vad göra? Vi beslöt att *smuggla* in henne i Polen. När tullpersonalen i Litovsk kom in i tåget hade vi placerat den ganska tunna amerikanskan i hörnet vid fönstret bakom en gardin och bakom en fransman som var två meter och jättestor. Vi skämtade med tullaren och han märkte ingenting.

När vi kommer fram till Warszawa och möter våra värdar blir de minst sagt förskräckta. Vi uppmanas att inte berätta för någon hur det gått till och att omedelbart föra amerikanskan till amerikanska ambassaden. Det gjorde vi.

När gruppen några dagar senare lämnade Warszawa var vi en person kort. Amerikanskan fick inte lämna ambassaden. Det tog en längre tid att slussa ut henne från Polen. Det var nära ögat att något betydligt värre kunde ha hänt.

Det här året bestämmer sig de kinesiska makthavarna för att i Kina förbjuden litteratur nu ska tillåtas. Det är bland annat författarna Aristoteles, Shakespeare och Dickens som inte längre är samhällsfarliga.

I USA visas HBT-rörelsens symbol, regnbågsflaggan för första gången offentligt under San Francisco Pride.

Regnbågsflaggan

Nästa år meddelar den svenska Socialstyrelsen att homosexualitet inte längre betraktas som en psykisk sjukdom. Samtidigt inför den nytillträdde islamiska regimen i Iran dödsstraff för homosexualitet.

1979

1 februari återvänder Ayatollah Khomeini till Iran efter exil i Paris och ställer sig i spetsen för en islamisk revolution. Irans nationalförsamling upplöses och monarkin störs. Under protester i huvudstaden Teheran demonstrerar tusentals kvinnor i sex dagar mot införandet av slöjtvång och försämrade rättigheter för kvinnor.

Ayatollah Khomeini

1 april utropar Ayatollah Khomeini en islamisk republik i Iran.
Islam och staten blir ett – en teokrati, eller religiös diktatur.

Det svenska kyrkomötet säger nej till förslaget om att skilja kyrkan från staten. Det ska komma att dröja till år 2000.

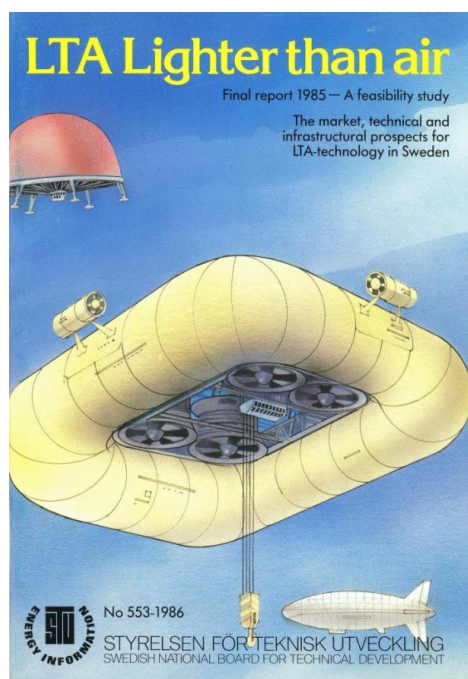
England

Världens första kommersiella kärnkraftverk invigdes i England år 1954. Samma år som jag femton år gammal tillbringade sex veckor i Brighton. Nu år 1978 blir det en vecka i London för att studera brittiska idéer och projekt med inriktning på energibesparingar - inom transportsektorn. Bland annat besöks en anläggning för utveckling och tillverkning av moderna luftskepp.

Tillbaka i Sverige rapporteras erfarenheter från studiebesök och litteraturstudier bland annat i skrifterna:

Airships. A Review of the Potentialities, Transportforskningsdelegationen 1980:7

LTA Lighter Than Air. Final report 1985, STU No 553-1986

STU-rapport

Att jag skulle ägna mycket energi åt studier kring just energi, till exempel kärnkraftsanläggningen i Oskarshamn, visste jag inte då. Det visste inte Tage Danielsson heller. Och anläggningen fanns ju inte ens.

Tage Danielsson

Three Mile Island

Tage Danielsson blev en stark röst i anti-kärnkraftsdebatten. Och hans betraktelse över Three Mile Island-olyckan i Harrisburg, USA den 28 mars 1978 har blivit en klassiker.

Jag citerar hela:

”Sannolikt va, det betyder väl nåt som är likt sanning. Men riktigt lika sant som sanning är det inte om det är sannolikt.

Nu har vi tydligen inte råd med äkta sanningar längre, utan vi får nöja oss med sannolikhetskalkyler. Det är synd det, för dom håller lägre kvalitet än sanningar. Dom är inte lika pålitliga. Dom blir till exempel väldigt olika före och efter.

Jag menar före Harrisburg så var det ju ytterst osannolikt att det som hände i Harrisburg skulle hända, men så fort det hade hänt rakade ju sannolikheten upp till inte mindre än 100 procent så det var nästan sant att det hade hänt.

Men bara nästan sant. Det är det som är så konstigt. Det är som om man menar att det som hände i Harrisburg var så otroligt osannolikt så egentligen har det nog inte hänt.

I själva verket gick ju hela det socialdemokratiska partiet och väntade i över ett halvår på att få veta om det som hände i Harrisburg har hänt eller inte, innan de kunde bestämma sig för om dom ska tycka att kärnkraften är så farlig som den skulle vara om det som har hänt i Harrisburg hade hänt. Nu har dom bestämt sig till sist, och tydligen kommit fram till att det som hände i Harrisburg inte har hänt, men att vi å andra sidan måste ha mycket bättre säkerhetsanordningar så det inte händer här också.

Och man förstår ju att dom har tvekat, för en sån olycka inträffar ju enligt alla sannolikhetsberäkningar bara en gång på flera tusen år, och då är det ju i varje fall inte troligt att den har hänt redan nu, utan det är väl i så fall mera sannolikt att den har inträffat längre fram. Och då kommer ju saken i ett annat läge. För det kan ju inte vi bedöma nu. Då. Eller...

Sen är det också det att om det som hände i Harrisburg verkligen hände, mot förmodan, så är ju sannolikheten för att det ska hända en gång till, den är ju så oerhört löjligt jätteliten så att på sätt och vis kan man säga att det var nästan bra att det som hände i Harrisburg hände, om det nu gjorde det. För jag menar då kan man ju nästan säkert säga att det inte kommer hända igen.

I varje fall inte i Harrisburg. Och säkert inte samtidigt som förra gången.

Risken för en upprepning är så liten att den är försumbar. Med det menas att den finns inte, fast bara lite.

Nu är ju det här rätt krångligt för gemene man, så egentligen är det väl ingen idé att ha folkomröstning om sånt här. Folk i allmänhet dom tänker förstås på sitt grovhuggna vis att det som hände i Harrisburg verkligen har hänt. Dom tar det som en sanning. Tala alltid sanning, barn, sa våra föräldrar till oss. Det får vi inte säga till våra barn utan vi måste lära dom att alltid tala sannolikt. Att säga sannolikheten, hela sannolikheten och ingenting annat än sannolikheten.

Så att dom inser att det som hände i Harrisburg inte kan hända här, eftersom det inte ens hände där, vilket hade varit mycket mer sannolikt, med tanke på att det var där det hände.”

Anledningen till att jag återgett Tage Danielssons betraktelse är att jag ser vissa likheter mellan då och nu. Under valrörelsen 2018 lovade de borgerliga partierna Moderaterna och Kristdemokraterna att aldrig samarbeta med Sverigedemokraterna. ”Det kommer inte att hända” försäkrade man. Och ändå var det just det som hände.

Ulf Kristerssons löfte till förintelseöverlevaren Hédi Fried att han ”aldrig, aldrig kommer gå med på något samröre med SD” var väl lika säkert som att en härdsnäla vid en kärnkraftsolycka aldrig skulle kunna hända. Den ideologiska härdsnälan i svensk inrikespolitik kom som ett brev på posten. Och motiveringarna från de borgerliga samarbetspartierna bekräftade Tage Danielssons kognitiva erfarenheter.

Ulf Kristersson hemma hos Hédi Fried

Liberalen Johan Pehrson uttrycker det så här: *"När man går till val säger man en sak innan valet. Sen genomförs valet, så säger man en sak också efter valet."*

Koalitionspartnern kristdemokraten Ebba Busch meddelar i en intervju i Sveriges Radio den 13 mars 2021 hur hon ser på politiken: *"Som en värderingsdriven kristdemokrat vet vi att det här med värderingar är en färskvara."* Det bekräftades med önskvärd tydlighet när hennes uttalanden i partiledardebatter i TV före valet, *"att allt samröre med det ur nazismen framsprungna partiet Sverigedemokraterna var fullständigt uteslutet"* snabbt ändrades när maktbegäret och en ministerpost blev henne för övermäktigt.

Ett försök att tvätta rent sitt politiska samvete gör Ulf Kristersson när han försvarar sig med att löftet till Hédi Fried *endast* gällde om hela *"den gamla borgerliga alliansen"* höll ihop. Det vill säga att han kunde säkerställa att bli vald till statsminister. *Annars* var det inget löfte. Taktiken att *"förstärka"* den egna cv:n före nationens bästa visade sig betydligt viktigare än att stå för sina ideologiska värderingar. Men det sa han naturligtvis inte till Hédí Fried.

När moderaternas partiledare och statsministerkandidat Anna Kinberg Batra öppnade för ett samarbete med Sverigedemokraterna fick hon sparken. Det öppnade dörren för Kristersson att ta Kinberg Batras plats som partiledare och statsministerkandidat. Och när den processen väl var i hamn gick det bra att vända kappan 180-grader och ta kontakt med Sverigedemokraterna för ett samarbete. Vilket resulterade i Tidö-avtalet.

Och här kan man definitivt tala om att ”mixtra med demokratin” som Ulf Kristersson anklagade de demokratiska partierna i Sveriges riksdag för när de ingick det så kallade Januariavtalet (för att hålla Sverigedemokraterna utanför regeringsinflytande över Sveriges framtid). Tidöavtalet blev (vilket alla ”vuxna i rummet” visste) en mix som förflyttade svensk demokrati till politikens utkanter. Nu 2024 kan man se resultatet av ett borgerligt politiskt självskadebete-
ende med en kollapsad värdegrund. Här har framtida historiker en grannliga uppgift att ”lyfta på alla stenar” och tydliggöra det poli-
tiska spelet.

Sovjetunionen invaderar Afghanistan medan förbud mot att utsätta barn för aga eller annan kränkande behandling införs i den svenska föräldrabalken. Våld och Anti-våld.

Europas första rymdraket, Ariane 1, skjuts upp från en raketbas i Franska Guyana i norra delen av Sydamerika. I Sverige på rymd-
basen Esrange utanför Kiruna arbetar man med uppsändningar av sondraketer och höghöjdsballonger för bland annat forskning kring tyngdlöshet och satellitkommunikation. Och här kommer jag att se-
nare bli engagerad i analys av potentiellt underlag för ett polärt satellitsystem, bland annat för global informationsöverföring via satelliter – en slags rymbrevbärare. Projektet fick namnet Mailstar.

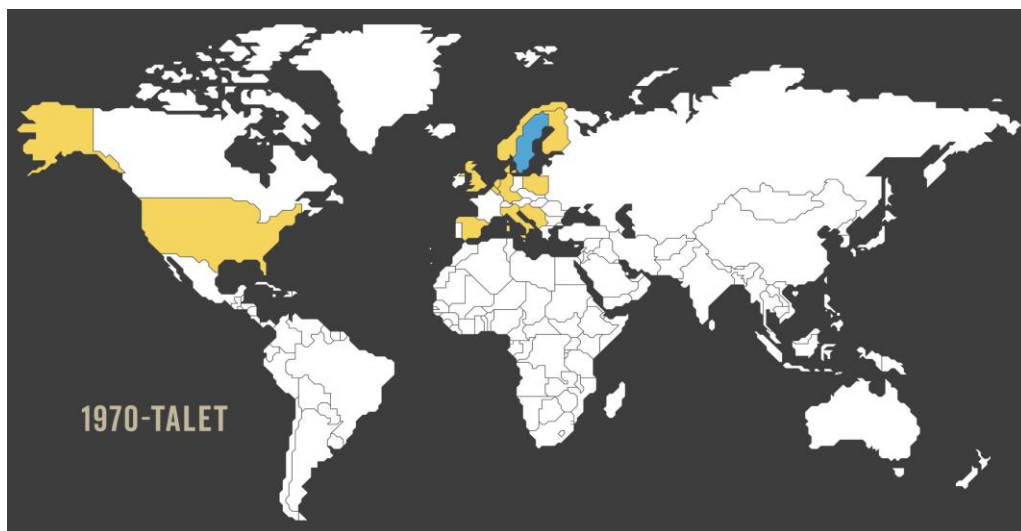
Rymdens brevbärare

Året 1979 lämnar en av musikhistoriens stora, den amerikanske kompositören Richard Rodgers (1902 -1979), orkesterdiktet. Han skrev över 900 sånger och 43 Broadway-musikaler. Bland annat *Fly with Me* (1920) och *I Married an Angel* (1938). Men det var före rymderan.

Richard Rodgers

De flesta dans- och jazzmusiker har spelat Rogers melodier. Även jag. Till exempel ”*It Might as Well be Spring*” vid en väns begravning på Skogskyrkogården vintern 2013.

Karta över utlandsresor på 1970-talet

1980-talet

Nobel Center i Stockholm

1980

Resor kan vara farliga. Ibland kan det gå riktigt illa. Som 1628. Det svenska stormaktsväldets stolthet Regalskeppet Vasa höll sig bara flytande någon timme på sin jungfrufärd innan skeppet kapsejsade utanför Kastellholmen mitt i Stockholms inlopp. Med en stor skara förväntansfulla åskådare på stränderna. Många ombord miste livet. Och åskådarna fick en upplevelse för livet som de sällan skulle glömma.

Vasa kapsejsar

Själv har jag råkat ut för diverse ”olyckor” vid mina resor. Här kommer ett axplock. Varbildning i tand (England), hemorrojder (Italien), halsfluss (Finland), förfrysning (Norge), magsjuka (Egypten), brinnande bromsar i turistbuss långt ute i vildmarken (Norge), dikeskörning med taxi vid ishalka (Lund/Sverige) och kraftfull tågurspårning mitt i natten (Gästrikland/Sverige).

Ännu mer spektakulärt är väl att bli riven av en skräckslagen apa. Så här gick det till. Vid infart till en tigerpark i Indien sitter vi i öppna jeepar och väntar på att biljetter och alla papper ska ordnas. Ovanför min jeep växer utskjutande grenar från ett stort träd och i trädet finns gott om babianer, vilka nyfiket betraktar oss besökare. Aporna hoppar mellan grenarna och precis ovanför min jeep råkar en babian komma för långt ut på sin gren. Grenen viker sig och hamnar tillsammans med apan i mitt knä. Den vettskrämda babianen kastar sig ur jeepen med mina armar och bröst som trampolin. Och grenen som apan fallit med svänger tillbaka och passerar då mitt ansikte med blodvite som följd. Ordentliga rivmärken på armar och bröst kräver stelkrampsspruta hos byläkare några kilometer bort. Tigrarna får vänta.

Rivmärken

Babianer

Jag har varken förr eller senare haft en vild apa i mitt knä. Men det ska bli mer. Alldeles strax. Med en fågel.

USA

Den 27 april stiger Björn och jag på SAS-planet i Köpenhamn för vidarebefordran till New York. Björn är 16 år och får följa med på min studieresa.

Allt är frid och fröjd men så efter ett par timmar i luften över Atlanten börjar planet bära sig underligt åt. Efter ett tag meddelar kaptenen att vi tyvärr måste vända tillbaka till Köpenhamn. Varför då? Vi har fått in en fågel i en av de två motorerna. Som slocknat. Med bara en motor blir planet instabilt och skakar och kränger kraftigt. Jag ställer in mig på det värsta vilket jag naturligtvis inte säger till Björn. Det hela slutar med en ”nödlandning” på Kastrup där brandbilar och ambulanser står på rad.

Tolv år senare ska vi på min arbetsplats, turismforskningsinstitutet Etour i Östersund, bjuda in till den internationella konferensen Talk at the Top under rubriken *Security and Risks in Travel and Tourism*.

First Announcement

Talk at the Top

**First Global Research and Travel Trade Conference on
Security and Risks in Travel and Tourism**
Mid Sweden University
9-11 June, 1995
Östersund, Sweden

Dear Colleague,

Safety and Security is a central issue in the development of travel and tourism. World Tourism Organization is now preparing a Safety Action Plan according to the "Safety Summit" held at WTO's Madrid headquarters in April this year.

President Clinton holds a White House Conference on Travel and Tourism in November 1995. The program will involve nine key issues that impact the travel and tourism industry. Traveler Safety and Security is one of the issues.

Mid Sweden University is eager to contribute to the safety work in this important field. We are convinced that The Östersund Conference - "Talk at the Top" - will constitute a significant step forward towards a better understanding of risks in travel and tourism. During the conference the Mid Sweden University will inaugurate a Travel Risk Institute with the aim of building a global network for exchange of information and for support of research in the security field worldwide.

Be sure to make a reservation in your calendar. The final programme will be presented in November.

Lars Nyberg
Head of Department
of Tourism Studies

Bengt Sahlberg
Professor
Head of Research

Claes Almér
Project Manager
Head of Conference

For further information, please use fax No +46 63 16 54 88
Address: Mid Sweden University, S-831 25 Östersund, Sweden

Resultatet av konferensen redovisas i rapporten:

Security and Risks in Travel and Tourism. Proceedings of the Talk at the Top Conference, Mid Sweden University, Report 1995:2 (Editor)

De 13:e olympiska vinterspelen hålls det här året i Lake Placid (USA). Svenska framgångar är bland annat Thomas Wassbergs seger på 15 kilometer längdskidåkning och Ingemar Stenmarks segrar i herrarnas slalom och storslalom.

Wassbergs seger går till historien som en av de mest dramatiska. Guldmedaljen erövrades med minsta möjliga marginal – en hundra-dels sekund. På 15 kilometer! Samtidigt led de flesta med finländaren Juha Mieto som ledde ända in i olympiastadion men missade guldmedaljen på sista stavtaget med – en hundra-dels sekund. Skid-historiens mest kända förlust.

Juha Mieto Thomas Wassberg Ove Aunlie

En framgångsrik valkampanj kan skådespelaren, republikanen Ronald Reagan glädja sig åt när han vinner valet till USA:s 40:e president.

Ronald och Nancy Reagan

England

Under året besöker jag London för inhämtande av information om utvecklingen på transportområdet. Då hade Björn Borg redan vunnit herrsingeln i Wimbledon i samma stad. Finalen blev Borgs mest dramatiska match i Wimbledon. Han besegrade till slut amerikanen McEnroe med 3-2 i set. Borg blev därmed den förste spelaren i modern tid att vinna Wimbledon fem år i följd. Matchen har av kommentatorer betecknats som en av Wimbledon och tennishistoriens absolut främsta tennismatcher.

John McEnroe Björn Borg

Kvinnorna i världen blir alltmer jämställda med männen. I Sverige införs den 1 januari en ny lag om kognatisk tronföljd. Vad är det? Jo, lagen innebär att kvinnliga bröstarvingar till en avliden konung har arvsrätt till tronen. Och Sverige är det första landet i världen att införa kognatisk tronföljd. Därmed blir prinsessan Victoria, två år gammal, Sveriges kronprinsessa.

Vigdís Finnbogadóttir blir Islands, och därmed världens, första demokratiskt valda kvinnliga president. Och vid parlamentsvalet i Indien vinner kongresspartiet och Indira Gandhi blir därmed för andra gången Indiens premiärminister.

Kronprinsessan Victoria

Indira Gandhi

Vigdís Finnbogadóttir

Nästa år ska Gro Harlem Brundtland (Arbeiderpartiet) blir Norges och Nordens första kvinnliga statsminister.

Den svenska jämställdhetslagen träder i kraft. Jämställdhetsombudsmannen (JämO) inrättas. Den första "mannen" på posten blir Inga-Britt Törnell. Och de första kvinnliga svenska värnpliktiga rycker in vid Upplands flygflottilj i Uppsala.

Svårigheterna att hitta lösningar på problemen i Mellanöstern fortsätter. Den latenta fiendskapen mellan Iran och Irak övergår i krig. Olof Palme utses till FN-medlare.

Israel och Egypten inleder diplomatiska förbindelser.

Det israeliska parlamentet Knesset antar Jerusalemlagen som utser Jerusalem till Israels huvudstad.

Terrorhandlingar upprepas och sprider sig med jämna och ojämna mellanrum, inte minst till Europa. Fyra personer omkommer och 46 skadas när en motorcykelbomb detonerar utanför en synagoga i Paris.

83 människor dödas och 200 skadas vid ett bombdåd på centralstationen i Bologna utfört av högerextrema terrorister. Och vid ett bombdåd under Oktoberfest i München, utfört av en högerextremist, omkommer 13 personer och 211 skadas.

Energi-och miljöfrågorna är löpande politiskt känsliga. Volvo, Saab och bilimportörer protesterar mot föreslagna miljökrav på 1980-talets bilar. Det gäller bland annat blyfri bensin och minskad bränsleförbrukning.

Vid en folkomröstning om kärnkraften får "Linje 2", som förespråkas av socialdemokraterna, folkpartiet och LO, flest röster. Men marginalen var liten – 39,1 mot 38,7. Det innebär att de reaktorer som är i drift skall köras vidare tills de successivt avvecklats.

Folkomröstning

I en tolkning av den svenska kärnkraftsomröstningen bestämmer Sveriges riksdag kärnreaktorernas antal till tolv, vilka skall vara avvecklade år 2010 och den svenska regeringen ger klartecken för laddning av ytterligare två kärnreaktorer i Forsmark och Ringhals. Därmed är tio stycken i drift.

Försvarsfrågan är också ständigt aktuell. Nu beslutar den svenska regeringen att satsa på ett nytt militärflygplanssystem, JAS. Efter Sveriges inträde i försvarsalliansen NATO år 2024 testas Jas 39 Gripen i en första Nato-insats över Östersjön.

Något som kommer att betyda mycket för den fortsatta globala utvecklingen är att Kina inleder den så kallade *Ettbarnspolitiken*. Den införs för att stävja den stora befolkningsökningen i Kina. Lagen innebär att par som skaffar fler än ett barn ofta förlorar samhällsförmåner och får betala straffavgifter.

Världshälsoorganisationen meddelar att smittkoppor nu har utrotats i hela världen med hjälp av vaccinationer. Vilket mänskligt storverk! Tio år tidigare orsakade smittkoppor cirka två miljoner dödsoffer per år.

Apropå resor.

Lasse Åbergs film *Sällskapsresan* har svensk premiär och blir en stor publik framgång. Det är den svenska film som attraherat flest biobesökare – närmare tre miljoner. Det var långt innan Lasse Åberg blev vald till Tomteklubbens *Diplomat med säck & luva* år 2018 med tomtenamnet Lisse.

Fnisse Lisse Prisse Nisse

Det här året införskaffades en andel i ett andelshus i Lofsdalen (Härjedalen). Orten är idag främst en välbesökt fjälldestination för turister. Men den har historiskt besökts av pilgrimer som på väg till Olav den heliges grav i Nidaros vandrade på den över 1 000 år gamla vägen som band samman Mälardalen i Sverige med Trondheimsområdet i Norge. Dessa vandringar fortgick en bit in på 1500-talet då pilgrimsvandringarna förbjöds i Sverige vid övergången från katolicism till protestantism.

Lofsdalen

Året 1980 lämnade ett antal kända personer moder jord. En som inte bara var känd för sitt livsverk var den franske författaren och filosofen Jean Paul Sartre (1905 -1980). Han tilldelades nobelpriset i litteratur 1964 men väckte viss uppståndelse när han som den förste under prisets över hundraåriga historia vägrade ta emot priset. Senare skulle ytterligare en pristagare, den vietnamesiske politikern Le Duc Tho, vägra att ta emot fredspriset som han skulle dela med amerikanen Henry Kissinger 1973.

En av filmhistoriens största, den brittiske filmregissören Alfred Hitchcock, som vi träffade 1965 i Hollywood, lämnar scengolvet åttio år gammal.

Alfred Hitchcock

En som vi aldrig träffat men som vi lyssnat mycket på, bland annat live på jazzklubben Gyllene Cirkeln i Stockholm på 1960-talet, var den amerikanske jazzpianisten Bill Evans (1929 -1980). Han slutade spela alldeles för tidigt. En av hans ikoniska inspelningar gjordes i Stockholm med sångerskan Monica Zetterlund. Det blev skivan *Waltz for Debby* (Monicas vals).

Bill Evans och Monica Zetterlund

Bill Evans vid pianot

Den brittiske sångaren, låtskrivaren, antivåldsaposteln och tidigare Beatlesmedlemmen John Lennon (1940 -1980) blev bara 40 år. Han skjuts i ryggen med fyra skott när han är på väg in i bostaden i Dakota Building i New York sent på kvällen den 8 december. Mördaren greps, erkände mordet och dömdes till fängelse på livstid. Att jag spelat Lennons låtar i olika sammanhang är en bisak.

Och så en lite udda historia. När man disputerar i Lund arkiverar Universitetsbiblioteket (UB) ett antal exemplar av avhandlingen. Jag disputerade 1970. 1980 får jag ett brev där man undrar om jag är intresserad av ett antal exemplar av avhandlingen då man ska maku- lera restupplagan. Jag tackar ja till 25 exemplar för framtida bruk. Sedan dröjer det närmare 20 år innan framtiden infinner sig och jag behöver några exemplar av avhandlingen. Böckerna ligger kvar i källaren hemma i den kartong som de skickats i. När jag öppnar kartongen visar det sig att jag fått 25 exemplar av den världsberöm- de pedagogen och filosofen Jean Piagets bok *Språk och tanke hos barnet*. Något som jag aldrig får veta är om min avhandling skicka- des till Piaget i Schweiz. Knappast troligt. Troligare är nog att någon i Sverige beställt ett antal exemplar av Piagets bok eftersom författaren gick bort det här året.

På baksidan av Piagets bok kan man läsa:

"Inom västerländsk barnpsykologi framstår idag schweizaren Jean Piaget som den mest betydelsefulla enskilde forskaren och teoreti- kern. Piagets överlägsna grepp över humanvetenskap, biologi, naturvetenskap, matematik och logik har bidragit till att utveckla hans verk till en omistlig källa för vår förståelse av individens tankeutveckling."

Jean Piaget (1896 -1980)

1981

USA

Årets första utlandsresa går i januari till USA och Washington. Anledningen till resan är en inbjudan att presentera projektet Teletrans vid *Transportation Research Board's* årliga konferens.

Kapitoleum i Washington

Teletrans var namnet på ett fullskaleprojekt med samåkning (car-pooling) i Sverige, som min forskargrupp vid Nordiska Institutet genomförde. Projektet gällde försök med samåkningspooler som organiserades av arbetsgivarna vid tre arbetsplatser: *Vattenfall* i Stockholm (Råcksta), *Volvo* i Göteborg (Torslanda) och *Luftfartsverket* i Norrköping. Pendlingssträckorna för de tre poolerna blev 55 km i Stockholm, 95 km i Göteborg och 140 km i Norrköping. Vattenfallspoolen bestod av 12 personer (nio ordinarie och tre reserver) bosatta i Täby nordost om Stockholm. Fordonet var en niositsig bensindriven minibuss, som andra försöksåret byggdes om till gasdrift. (Meningen var att minibussen andra året skulle förses med eldrift, men så blev inte fallet. Vi var lite för tidigt ute.)

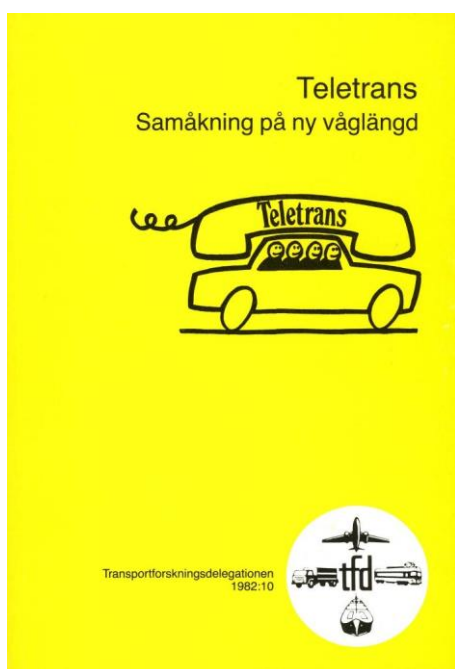
Volvopoolen bestod av 13 personer (åtta ordinarie och fem reserver) som samåkte mellan Kungsbacka och Torslanda i en bensindriven åttasitsig och förlängd Volvo, som andra året konverterades till metanoldrift. Vid Luftfartsverket formades en pool med 8 personer (fem ordinarie och tre reserver) bosatta i Linköping. De fick tillgång till en bensindriven Saab, som andra året konverterades till gasdrift. Syftet med Teletrans-projektet var att organisera samåkning så smart, energieffektivt och trivselbefrämjande som möjligt. För att skapa kontaktmöjligheter, mellan personerna i gruppen och mellan gruppen och fordonet, installerades det senaste på telekommunikationsområdet i fordonen (mobiltelefon och personsökare). För resenärernas trivsel försågs varje säte med läsbelysning samt bilstereo med hörlurar.

Stockholmspoolen fick tillstånd att trafikera kollektivfil och bussgata. Parkering i direkt anslutning till ingången till arbetsplatserna ordnades. Kostnaderna för samåkarna motsvarade ett månadskort i kollektivtrafiken.

Fältförsöken startade hösten 1979 och avslutades hösten 1981.

Projektet fick stor massmedial uppmärksamhet i Sverige med flera TV-inslag och ett betydande antal tidningsartiklar.

Redovisning av projektet gjordes i skriften *Teletrans - Samåkning på ny våglängd*, Transportforskningsdelegationen 1982:19

Erfarenheterna från Teletransprojektet kom också till praktisk användning genom företaget Transpool som Mats Engström och jag startade.

Claes Lindvall – VD Craelius AB

Transpool-systemet hjälpte oss att ordna för vår personals arbetsresor samtidigt som vi med samma fordon klarar företagets övriga transportbehov på ett rationellt sätt.

Sommaren 2024 läser jag i tidskriften *Forskning & Framsteg* om ett medborgarråd för klimatet. Några av medborgarrådets förslag redovisas i skriften. Det första låter bekant: *”Förenkla samåkning genom ett nationellt system med statligt stöd, som gör att bilägare kan dela kostnader med dem som åker med. Systemet bör kunna optimera sträckor och vilka som samåker.”*

(Forskning och Framsteg nummer 6-2024)

Tillbaka till 1981. Strax efter transportforskningskonferensen i Washington installeras USA:s 40:e president – republikanen Ronald Reagan. Ett par månader senare utsätts han för ett mordförsök utanför Hilton Hotel i samma stad. Presidenten träffas av ett skott och såras, men överlever. Attentatsmannen grips på platsen.

Ytterligare ett par månader senare utförs ett attentat mot påven Johannes Paulus II i Rom när han befinner sig på Petersplatsen för att välsigna de 15 000 människor som väntar på onsdagskvällspre-dikan. En högerextremist från Turkiet avlossar tre pistolskott och påven såras allvarligt. Två kulor träffar honom i arm och mage.

Direkt efter attentatet griper polisen personen som avlossade skotten. Han dömdes av en italiensk domstol till livstids fängelse. I sitt hemland Turkiet var han redan dömd till döden för terroristverksamhet.

Johannes Paulus II på Petersplatsen

Påven opereras och efter några dagar meddelas att han klarat operationen. Några år efter attentatet besöker påven attentatsmannen i fängelset och ger honom sin förlåtelse.

Mera attentat. Den 6 oktober mördas Egyptens president Anwar Sadat under en militärparad i Kairo av en mordpatrull ur "Organisationen för Egyptens befrielse".

Mao Zedongs änka döms till döden under rättegången mot "de fyra gäng" i Kina. Samtidigt avskaffar Frankrike dödsstraffet.

I ett statskuppförsök tränger sig högerextrema civilgardister in i Spaniens parlaments sessionssal och tar ledamöter som gisslan. Kung Juan Carlos I vägrar stödja kuppmakarna, vilka ger upp. Juan Carlos slår fast, i ett TV-sänt tal, att Spanien är en demokrati.

Svensk polis stormar Irans ambassad i Stockholm som ockuperats av 35 studenter. Studenterna protesterar mot våldet och avrättningarna i Iran under Ruhollah Khomeinis ledning.

Israeliska stridsflygplan bombar byggnader i Beirut där grupper som samarbetar med palestinska PLO håller till. Hundratals civila dödas, vilket leder till ett internationellt fördömande och ett amerikanskt embargo på flygmaskinsexport till Israel. Israel annekterar Golanhöjderna. Annekteringen erkänns inte internationellt.

NASA:s allra första rymdfärja *Columbia* tas i bruk 1981. Den kommer att genomföra hela tjugosju lyckade flygningar fram till år 2003 innan den efter sexton dagar i rymden bryts itu vid återinträdet till jordens atmosfär på morgonen den 1 februari. Besättningen på sammanlagt sju personer omkommer.

Rymdfärjan Columbia

På hemmaplan går den sovjetiska ubåten ”U137” i Whiskeyklassen på grund vid inloppet till Gåsefjärden i Karlskronas skärgård. På svenskt militärt skyddsområde. Ubåten står fast på grundet i över en vecka.

U137

Grundstötningen ger upphov till en skämtsam metafor – ”whiskey on the rocks”.

På en direkt fråga från Sveriges överbefälhavare till statsminister Thorbjörn Fälldin om hur man skulle agera i det komplicerade politiska förhandlingsläget med Sovjetunionen blev svaret: ”Håll gränsen!”

En variant på det svaret skulle långt senare återkomma under valkampanjen till Sveriges riksdag 2022. Men då gällde det migrationen till Europa.

Valbudskap

Finland

Nordisk kommitté för Transportforskning (NKTF) arrangerar en transportforskningskonferens i världens bastuhuvudstad i Tammerfors. Jag deltar som föredragshållare.

Finland

Bastuanläggning

Tammerfors är Finlands tredje största kommun och den största inlandsstaden i Norden. Staden grundades officiellt 1779 av den svenske kungen Gustav III. Under 1800-talet inleddes en blomstringsperiod där vattenkraften spelade en central roll för textilindustrin och för metall-, järn- och träförädlingsindustrin. Staden har kallats "Finlands Manchester".

Under andra halvan av 1900-talet blev staden centrum för modern teknologi och fick Teknisk högskola samt Universitet. På 1990-talet invigdes Nordens största Konsert- och kongresscenter "Tammerforshuset" i staden, men då var NKTF:s konferens för länge sedan över.

En av musikhistoriens stora, Hoagy Carmichael, amerikansk kompositör, textförfattare, musiker och skådespelare, gick bort det här året.

Hoagy Carmichael (1899-1981)

Det närmaste jag kommit Hoagy Carmichael är nog min inspelning av hans melodi *The nearness of you* på skiva. Hans förmodligen mest kända komposition är jazzballaden Stardust från 1927. Det var från början en snabb dansmelodi, en så kallad quick step. Som sådan gjorde den ingen större succé. Två år senare gjorde Carmichael om den till en ballad med text. Den fick ett magnifikt genomslag och räknas numera till den amerikanska sångbokens största evergreens.

Kuriosa

En av sonen Björns och sonhustrun Helénes två katter är döpt till Stardust. Inte som en hyllning till Hoagy Carmichael utan som en beskrivning av Stardusts lite ”dust-färgade” päls. Men här finns också en koppling till Björns rymdintresse, där stjärnstoft ingår i konceptet.

Och Stardust kan även ses som en jazzkatt. Hurså? Jo, begreppet jazzkatt är sedan hundra år tillbaka väl inarbetat i jazzvärlden. En av de första ”katterna” var den amerikanske jazztrumpetaren Cat Anderson (1916 -1981). Hans förnamn var William Alonso, men han bytte tidigt till Cat som blev hans tilltalsnamn. Under många år var han en stjärna i Duke Ellingtons storband och känd för sitt spel i de högsta registren – altissimo (italienska för ”mycket högt”).

År 1993 instiftar Sveriges Radio det svenska musikpriset *Jazzkatten* som delas ut årligen för musikprestationer under föregående år inom livejazz. Från 2009 delas priset ut även i form av *Guldkatten*. Från 2016 breddades prisets kravspecifikation till ”en jazzig svensk artist, musiker eller kompositör som under en längre tid fyllt publikens hjärtan med musikaliska upplevelser”.

Glasskulpturen Jazzkatten

Att katter inte bara blir metaforer för skickliga jazzmusiker kan man läsa om i min bok *Muntergök Mallgroda Morsgris – en sociozoologisk safari i en annorlunda värld*, där katten får sällskap av en hel djurpark av metaforer. (Infobooks 2012)

En berömd katt får 2019 medverka i den politiska debatten. Vänsterpartiets ledare Jonas Sjöstedt använder då berättelsen om Pelle Svanslös i ett inlägg under partiledardebatten i Sverige riksdag. Berättelsens katten Måns är en stor och stilig katt med röd päls. Han vill gärna verka smart och säker. Måns omger sig med ja-sägarna Bill och Bull som ser upp till Måns och gör som han vill.

”Vill man förstå relationen mellan M och KD och SD är Pelle Svanslös en bra jämförelse. Bill och Bull upprepar det katten Måns har sagt, sa Sjöstedt”. (Aftonbladet 16 oktober 2019)

Elaka Måns är här alltså en metafor för Sverigedemokraterna och Ebba Busch och Ulf Kristersson är Måns´ papegojor Bill och Bull. Nu 2024 i TV4:s morgonprogram läcker författaren Camilla Läckberg nyheten att hon blivit ombedd att skriva nya berättelser för vår tid om Pelle Svanslös.

”När jag fick frågan om att utveckla hans universum med nya berättelser och karaktärer svarade jag ja på studs”, säger hon till TT. Hon har köpt in sig som delägare i bolaget Sagogränd, där rättigheterna till varumärket Pelle Svanslös samlats.

Bakom satsningen ligger också koncernen Parks and Resorts, som utöver varumärket Pelle Svanslös bland annat är största ägare i Gröna Lund, Kolmårdens djurpark, Skara sommarland och Furuviks djurpark.

”Vi ska göra Pelle tillgänglig för barn och vuxna i alla åldrar på alla platser, Han skall finnas där dagens barn spenderar sin tid; och det betyder hög digital närvaro på alla plattformar, filmer, TV-serier, spel och självklart böcker och magiska fysiska miljöer i nöjesparker”, säger Mattias Banker på Parks and Resorts. Camilla Läckberg ansluter till satsningen på Pelle Svanslös för att vara med och skapa tidlösa historier som etablerar varumärket även utanför Sveriges gränser.”

Kanske får vi då också möta internationella ”katter” som *Miau Zedong* i Kina och *Nettan Miau* i Mellanöstern.

Mina relationer till Pelle Svanslös är blygsamma, men han finns i min bokhylla.

Musikervännen Nicke Wöhrmann har också på 1980-talet spelat in en skiva med Pelle Svanslös-melodier på Polygram Records. Skivan såldes i mer än 50 000 exemplar och belönades med skulpturen ”Gyllene strömning”.

Om man drar lite mer i musiktråden kan man hamna på Stockholms konserthus stora scen den 8 april 1957. Då firades Ungdomens bokdagar. Om Pelle Svanslös var med, vet jag inte. Men Pelles ”pappa”, barnboksförfattaren Gösta Knutsson (1908 -1973) kändes närvarande, eftersom den populära frågesporten ”*Tjugo frågor*” ingick i programmet. Det var ju Gösta Knutsson som mitt födelseår (1938) lanserade frågesporten i Sverige. Och den första utgåvan av de klassiska Pelle Svanslös-böckerna kom ut året efter.

Men vad har det med musiktråden att göra?

Tänka sig! Bengt Sahlbergs kvartett stod för den musikaliska underhållningen i programmet. Och det var nu första gången som Astrid Lindgrens och mina trådar korsades. På konserthusets scen. Hon fyllde 50 år det året. Och jag var 18 år. Trettiofem år senare skulle vi mötas igen. Nu hemma hos henne på Dalagatan för utdelning av diplom och nål som bekräftelse på hennes inval som hederstomte i Tomteklubben.

På konserthuset

På Dalagatan

I frågesportpanelen satt just den här kvällen Lennart Hellsing (1919 -2015), barnboksskribent i Aftonbladet och författare till bland annat barnboken *Katten blåser i silverhorn* (1945). Och Kungliga Operan i Stockholm engagerade Lennart Hellsing som librettist till *Mästerkatten i stövlar* (1977).

I sin bok *Bananbok* (1975) berättar Hellsing i versform om bananer som lever i bananernas land. Undrar om Tomteklubbens Diplomat med säck & Luva Lisse (Lasse Åberg) blev inspirerad av Bananboken när han skapade TV-serien *Trazan och Banarne*. Den sändes första gången julen 1976 som en del av Sveriges Televisions *Jullovsmorgon*. I serien sjunger Trazan och Banarne sånger och kompar sig själva på banjo och gitarr. Bland annat sånger av Povel Ramel, Hasse Alfredson och – Lennart Hellsing.

Ja, när man väl börjat syna den historiska väven närmare dyker gamla trådar upp. Till exempel samarbetet med personer som haft en nära relation till Parks and Resorts. Däribland den tidigare koncernchefen Ulf Larsson. Vi satt båda i början av 2000-talet i den kommitté som arbetade för ett Nobel Center i centrala Stockholm. Under åren 2001-2006 var han VD för Globenarenorna. År 2009 blev han VD för hederstomten Astrid Lindgrens Junibacken på Djurgården och 2022 VD för projektet The Viking Museum på Djurgården i Stockholm. Kanske argumentationen för ett vikingamuseum i min bok *Möten Människor Marknader* (Liber 2001) hjälpt till med förverkligandet. Vad vet jag?

1982

Norge

Det blir bara en utlandsresa det här året och den går i februari till Röros i Norge. Jag ska hålla föredrag under konferensen *Nordtranskurset – Jernbanetransport. Problemer och muligheter*.

Trøndelag

Röros (blå punkt)

Staden Röros ligger i Trøndelags fylke. I mitten av 1600-talet fann man kopparmalm i området och byggde då ett smältverk på platsen. När den första gruvan fick sina privilegier 1646 anlades stadsbebyggelsen. Gruvverksamheten utvecklades och var i drift fram till 1977. Sedan gruvepoken avslutats har turismen tagit över som huvudnäring. Den gamla stadsbebyggelsen togs upp på Unescos världsarvslista 1980, två år före mitt besök.

Världsarvet Röros

Det finns uppgifter om att nazisterna under andra världskriget planerade en invasion in i Sverige från Röros till Åsarna i Jämtland med den tjugofemte pansardivisionen. Så blev det inte. Där hade Sverige kunnat dras in i andra världskriget.

Våld och krig i alla dess former fortsätter i Mellanöstern. Ett uppror utbryter i Syrien. Mellan 10 000 och 30 000 personer får sätta livet till. Vid ett bombdåd framför en kasernbyggnad i Irans huvudstad Teheran omkommer minst 20 personer. En amerikansk jude skjuter vilt i Klippdomen i Jerusalem. Två personer dör och ett fyrtiotal skadas.

Israels belägring av Libanons huvudstad Beirut tvingar PLO att lämna landet. Libanons president dödas när en bomb sprängs i parti-högkvarteret. Över 1 000 palestinska flyktingar massakreras i flyktingläger i Beirut av kristen högermilis.

En våldsbefriad kamp utspelar sig i Paris på Sveriges blivande nationaldag den 6 juni (nationaldag från 1983, tidigare svenska flaggans dag). 17-årige Mats Wilander blir med sin seger i herrsingelklassen på tennisstadion Roland Garros, den yngste någonsin att vinna de öppna franska mästerskapen i tennis.

Mats Wilander

Skandinavien's första provrörsbarn föds på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg. Ett nytt medicinskt steg mot framtiden. Det hade ingenting att göra med valet av nobelpristagare det här året, men valet blev en svensk framgång. Två medicinpristagare och en fredspristagare. Sune Bergström (1916 -2004) och Bengt Samuelsson (1934-2024) i fysiologi eller medicin och Alva Myrdal i fred.

Sune Bergström

Alva Myrdal

Bengt Samuelsson

Tre skådespelerskor lämnar 1982 bioduken: Ulla Jacobsson (1929 - 1982), Ingrid Bergman (1915 -1982) och Grace Kelly (1929 -1982).

Ulla Jacobsson

Ingrid Bergman

Grace Kelly

En av inspiratörerna under mina studier i praktisk filosofi vid Stockholms universitet, professor Ingemar Hedenius, lägger ner pennan (1908 -1982). Och nobelpristagaren i fysiologi eller medicin 1955 Hugo Theorell lämnar laboratoriet (1903 -1982).

Vid min spelning den 16 juni 1962 på Wennergren Center i Stockholm, då Hugo Theorells dotter gifter sig, får vi kontakt eftersom Hugo Theorell äger flygeln i festlokalen. Flygeln var låst. Ingen utomstående fick spela på den. Men det fanns ett piano. Efter försäkran att jag inte skulle slå sönder flygeln låses den vänligt upp av nobelpristagaren.

Apropå pianon och flyglar. Två musikgiganter med komplett olika spelstilar och motorisk teknik lämnar estraden. Den amerikanske jazzpianisten och kompositören Thelonius Monk (1917 -1982) och den polskamerikanske klassiske pianisten Arthur Rubinstein (1887 - 1982). Jag vet inte om de någonsin träffades men jag lovar att det skulle ha blivit en unik upplevelse att höra dem spela fyrhändigt tillsammans.

Thelonius Monk

Arthur Rubinstein

1983

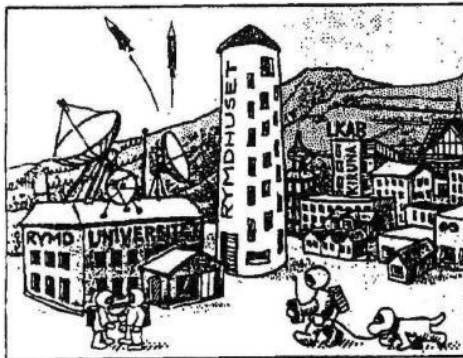
England

Vintern 1983 reser jag tillsammans med Viktor Epstein från Svenska Arbetsgivarföreningen/SAF till Milton Keynes som ligger i sydöstra England, cirka 80 kilometer från London. De äldsta fynden på platsen från arkeologiska utgrävningar är 150 miljoner år gamla fossil av en fisködlas - Iktyosaur.

Men resan görs inte för att platsen har en mångtusenårig historia. Tvärtom. Milton Keynes är nu en stad med en osedvanligt kort historia. Den är en av de nya städer som grundades på 1960-talet i England och kallas ofta för New City. Milton Keynes började byggas 1967 och satsade på IT och nya idéer för framtidens stadsutveckling. En experimentstad helt enkelt. Det är därför vi åker dit. Resan ingår i uppstarten av framtidsprojektet Vision 84 i Kiruna.

En tid efter resan får jag en idé till ett internationellt rymduniversitet i Kiruna. Idén presenteras vid konferensen Vision 84.

För Kiruna i rymden!

Teckning INGEMAR FRANZEN
Om några år kommer Kiruna att ha över 300 personer som jobbar med rymden. Varför inte slå till ordentligt med ett rymduniversitet, vill rymdmotionären Gunnar Johansson.

Starta ett rymduniversitet i Kiruna!

Det föreslår socialdemokratiska gruppledaren Gunnar Johansson i en motion till kommunfullmäktige i Kiruna.

Motionären menar att Kiruna med rymdbasen Esrange och det kommande Rymdhuset är ett naturligt centrum för svensk rymdutbildning.

Idén till ett rymduniversitet väcktes först av professor Bengt Sahlberg vid ett data- och rymdsymposium i Kiru-

na tidigare i höst. Gunnar Johansson tänkte på idén.

– Det är viktigt att vi har kontroll över hela teknikkedjan från satellit och datainsamling till bearbetning av resultaten. Därför är utbildad personal viktig, säger han och betonar att utbildningen bör ske i samarbete med högskolorna i Umeå och Luleå.

– Mig veterligen finns det inte något rymduniversitet i hela världen. Det bör alltså finnas ett internationellt intresse, säger han.

Gunnar Johansson som är gruppledare för socialdemokraterna i Kiruna kommun anser att rymdutbildningen bör samordnas med rymdbasen Esrange och det kom-

mande rymdhuset där olika dataföretag etablerar sig.

– Kiruna är ett givet centrum för svensk rymdutbildning, anser han och påpekar lokaliseringen av Satellitbild AB, SMHI, Lantmäteriet och Esrange.

– Rymdverksamheten kommer att sysselsätta 300–350 personer i Kiruna om fyra–fem år och det är troligtvis bara en början, säger han.

I motionen föreslår han att kommunen ska skriva till regeringen och malmfältsutredningen om etablering av ett internationellt utbildnings- och forskningsinstitut i Kiruna, ett "rymduniversitet".

LARS ERIKSSON

Ny Teknik 1984

Idén till ett rymduniversitet testades första gången sommaren 1983 i ett brev till Viktor Epstein och den ansvarige projektledaren för Vision 84, Thor Svensson.

BENGT SAHLBERG
Granbacksvägen 13
178 00 EKERÖ

1983-07-24

Thor Svensson
Viktor Epstein

Bröder!

Hoppas vi fått vår beskärda del av vila och avkoppling under sommaren. Efter sig själv känner man andra och man vet att det inte är lätt att släppa jobbet när det är så stimulerande och spännande som i vårt fall. Tro det eller ej, Kirunas framtid har delvis hållit mig sysselsatt under semestern. Idéer är ju, som bekant, svåra att skjuta ifrån sig och när dom väl fått grepp om sinnet är dom envisa som synden. Alltså tänkte jag nu mycket kort berätta om en sådan idé. Ni är naturligtvis de första som blir drabbade.

Inför symposiet 1984 händer många intressanta saker i Kiruna t ex invigningen av Rymdhuset. Detta är naturligtvis en god början på en intressant utveckling i regionen. Vid samma tillfälle ser jag framför mig det första spadtaget, verkligt eller visionärt, på uppförandet av världens första rymduniversitet (tillsvidare alltså på marken). Kiruna och Sverige har utan tvekan unika förutsättningar att lyckas med en sådan satsning och kommer naturligtvis att få mycket nytta av den.

Detta internationella och postindustriella universitet bör kunna bli en utbildnings- och forskningsanläggning av ett nytt och epokgörande slag. Själva universitetsanläggningen kommer att utgöra centrum i en verksamhet som innehåller traditionell utbildning/forskning inom bestämda ämnesområden, distansundervisning/forskning även kopplad till andra universitetsinstitutioner och forskningslaboratorier i Sverige och utomlands, kurs- och symposieverksamhet, gästforskning, industriell utveckling och mycket annat.

Visionen är ett universitet där utbildning, forskning, näringsliv och förvaltning samspelar inom den betydande sfär som rymdområdet redan nu omspannar, men framförallt kommer att omspanna. International Space University i Kiruna kan bli en motor i såväl Norrbottens, Nordkalottens som Sveriges forskning och utveckling på många viktiga tillväxtområden framöver.

Om denna idé faller i god jord hos er tror jag att vi tillsammans har de kontaktnät och känningar som behövs för att få fart på karusellen.

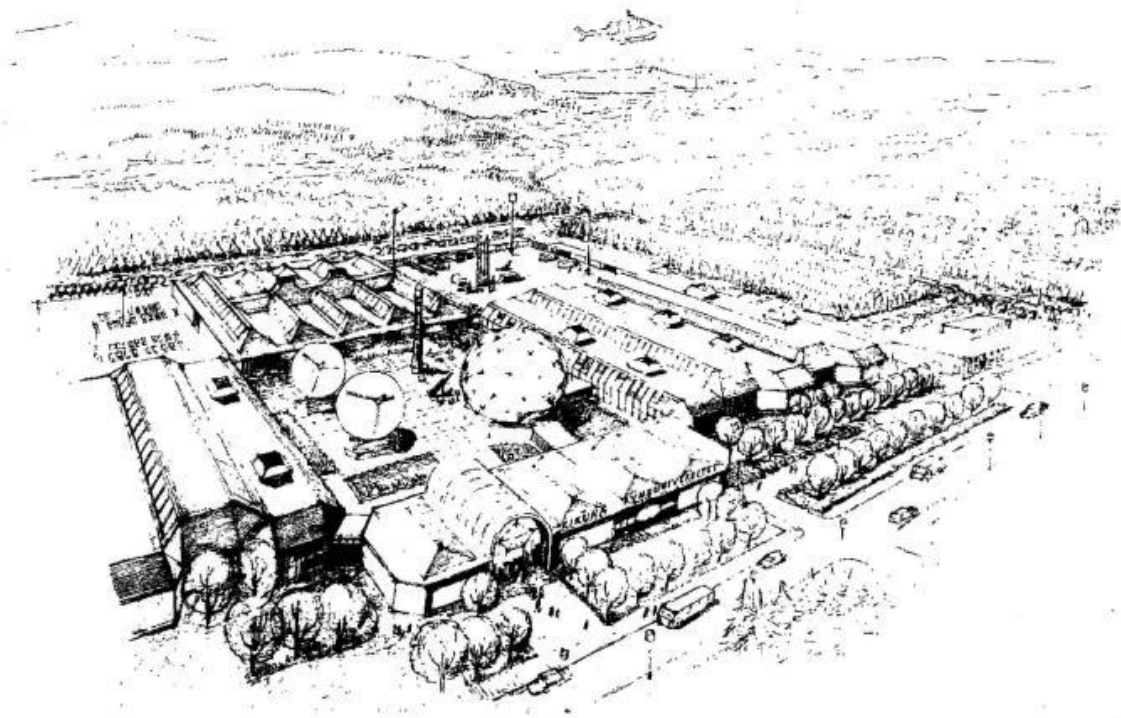
Ni kan nå mig på tel 08/20 41 82 efter 10/8 och på 0756/311 98 dessförinnan eller skriva till adress: Granbacksvägen 13, 178 00 EKERÖ.

Det bästa med framtiden är
att den bara kommer en dag i sänder!

(Abraham Lincoln)

*Mellan badstrand och hängmatta
Bengt*

KIRUNA RYMDUNIVERSITET

KIRUNA RYMDUNIVERSITET

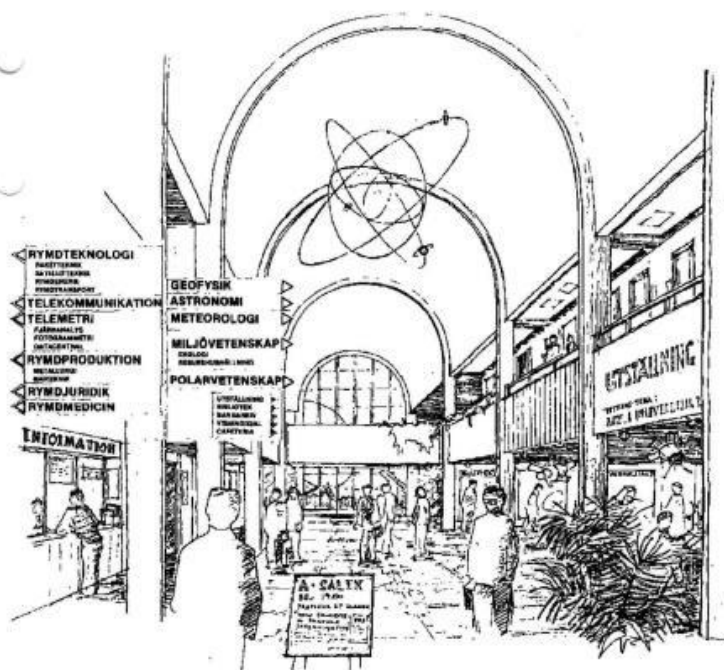
Kiruna har Europas- Ja, kanske t o m världens (!) bästa förutsättningar att realisera och utveckla ett rymduniversitet. Rymden som arbetsfält är redan ett faktum i Kiruna genom Esrange, Elisat, KGI, Satellitbild m m, m m ... Det ger Kiruna en unik möjlighet att bestämma sin egen utvecklingen — en utveckling där ett Rymduniversitet är ett lika naturligt som självklart inslag i Kirunas stadsbild.

Rymduniversitetet blir

- en forskarmiljö i global skala
- en sprängbräda för svensk vetenskap
- ett utvecklingscentrum i Kiruna och Norrbotten

Ide och koncept:
B.Sahlberg, Reab

Utformning:
U. Rauhagen,
P. Lowden, VBB

Förslag till internationellt rymduniversitet

"Space is our place"

Kiruna går från "mine" till "mind" och får världens första rymduniversitet?

Sverige intar en framskjuten position på nya områden som elektronik och bioteknik. För att behålla och förstärka den positionen etablerar man nu runt svenska universitet och högskolor vad man med anglosaxiskt språkbruk brukar kalla "science parks", i Sverige forskarbyar. Genom forskarbyarna skall man förkorta avståndet mellan forskning och näringsliv för att kunna ta till vara såväl kreativitet som entreprenörsanda.

Vid etablerandet av forskarbyar förlägger näringslivet utvecklingavdelningar till områden i nära anslutning till befintliga universitet. Men även motsatsen kan vara aktuell, att flytta forskning från universitet och högskolor till områden dit framtidsföretagen redan flyttat. Det första exemplet på det senare är den kommande flyttningen av delar av Tekniska högskolan till ett elektronikcentrum i Kista utanför Stockholm. Forskarbyar eller planer på etablering av forskarbyar finns i flera svenska städer som tex i Lund, Göteborg, Linköping, Uppsala och Umeå.

Aven Kiruna har nämnts i detta sammanhang i samband med satsningen på en övergång från "mine" till "mind" i Malmfälten. Här skulle man utveckla en tredje variant på temat forskarbyar, nämligen att starta helt ny forskning där förutsättningarna är speciellt gynnsamma. Genom en etablering av ett rymduniversitet i Kiruna skulle Kiruna kunna utvecklas till ett slagkraftigt innovationscentrum inom rymdområdet. Forskarbyn Ideon i Lund skulle få en pendang i rymdblocket "Aurora" i norr.

Utforskningen av rymden, forskning i rymden och forskning kring planeten jorden från rymden kommer att spela en central roll i samhällsutvecklingen framöver. Under nästa sekel kan rymdforskningen bli basen för den snabbast växande industriella utveckling som vi över huvud taget skådat.

I Kiruna föreligger unika förutsättningar att vara med i första ledet i den utvecklingen. Svensk forskning och svensk industri har i Kiruna fått något som andra länder saknar — ett civilt raketuppskjutningsfält och ett rymdcenter med exceptionellt gynnsamma förhållanden när det gäller att ta ner satellitinformation från rymden.

Framtidsstad Kiruna

Rymdblocket i Kiruna rymmer redan verksamheter som Esrange, Eiscat, Rymdbolaget, Satellitbild, Kiruna geofysiska institut, Control data med flera. Ett rymduniversitet fullbordar bilden och blir en viktig länk i utvecklingen på en rad områden såsom tele/datakommunikation, bioteknik, geofysik, meteorologi, polarvetenskap, miljö- och resurshushållning, rymdenergi, rymdmedicin, materialframställning, rymdjuridik för att bara nämna några exempel.

Värdet av ett rymduniversitet i Kiruna tillfaller landet som helhet, Norrbotten och naturligtvis närmiljön. Att man med en satsning av riksintresse samtidigt skapar förutsättningar för en långsiktig lösning av ett av de mera svårlösta regionalpolitiska problemen i landet gör självklart inte satsningen mindre intressant.

I Kiruna har man nu myntat det internationellt klingande mottot "Space is our place". Den internationella kopplingen är ju speciellt nödvändig på rymdområdet. Mottot passar också bra på en plats där det finns ovanligt gott om utrymme och där rymden kan bli den framtida försörjningsbasen.

Men är då ett rymduniversitet i Kiruna realistiskt från politiska utgångspunkter? Det är svårt att bedöma, men naturligtvis kan man tolka intentionerna i den under våren framlagda forskningspropositionen och tankarna i den nyligen presenterade malmfältsutredningen så att Kiruna skulle kunna bli säte för landets och sannolikt världens första rymduniversitet. □

BENGT SAHLBERG

Docent, verksam vid Nordplan, Nordiska institutet för samhällsplanering.

Debattredaktör Göran Beckérus
tel 08/738 12 19

Dagens Nyheter 10 juni 1984

(Arbetet finns dokumenterat och arkiverat på Riksarkivet SE/RA/721326)

År 1983 visar sig bli ett idéernas år. Även om idén till ett rymd-universitet ännu inte materialiserats kommer idén till ett Nobel Center i Stockholm att förverkligas.

Alfred Nobel

Hösten 1983 skulle 150-årsjubileet av Alfred Nobels födelse, den 21 oktober 1833, firas. Mina funderingar kring jubileet resulterade i ett konstaterande. Stockholm och Sverige saknar en fysisk attraktion där nobelprisen och donatorn kan presenteras för en större publik. Jag bedömde att ett samlat grepp kring Stockholms internationella utveckling där Nobel och Nobelprisen blir en hörnpelare skulle bli utomordentligt framgångsrikt och en unik attraktion. Stockholm skulle placera sig i det internationella forskarsamhällets centrum och bli en mötesplats för 2000-talets globala kunskapsutbyte. Ett Nobelcenter skulle rätt utformat och i rätt miljö betraktas som en permanent världsutställning kring vetenskapssamhällets utveckling. Centret skulle få status som en av de stora arkitektoniska sevärdheterna i Europa och världen.

Eftersom jag har varit helt säker på att ett Nobel Center i Stockholm förr eller senare skulle kunna förverkligas har jag lagt ner mycket tid på att bearbeta opinionsbildare inom politik, näringsliv, offentlig sektor, forskarsamhället och media i Sverige och utomlands.

Processen börjar ta fast form genom en presentation av idén för Nobelstiftelsens VD Stig Ramel våren 1984.

Nordplan

Nordiska Institutet | Nordic Institute for Studies in
för samhällsplanering | Urban and Regional Planning
Skeppsholmen, 111 49 Stockholm, tel 08-24 63 00

Bengt Sahlberg, esa

1984-08-29

Stig Ramel
Nobelstiftelsen
Box 5232
102 45 STOCKHOLM

VETENSKAPSPARK I STOCKHOLM

Sedan vi träffades före sommaren och jag kort därefter sände över PM:1 angående vetenskapspark i Stockholm till Dig, har jag diskuterat frågan med en välplacerad person när det gäller sponsoring från näringslivet. Hans reaktion var att detta är det kanske intressantaste uppslaget för näringslivs-satsningar på kultur och vetenskap som framkommit på mycket länge. Han menade också att värdet av projektet för svensk industri, Sverige som nation och för namnet Nobel torde vara i det närmaste unikt ifråga om PR och uppmärksamhet.

Som Du nämnde vid vårt möte är Nobelstiftelsen mycket restriktiv när det gäller användandet av Nobels namn. Som Du också nämnde finns en Nobel Hall i Chicago och det vore logiskt att Stockholm och Sverige blev den plats där den bästa presentationen av Nobel finns att tillgå.

Min kontaktman är, liksom jag själv, helt på det klara med att projektet utan en koppling till Nobels namn inte kommer att få den dragningskraft som krävs för sponsoring av den storleksordning det här kommer att röra sig om. En vetenskapspark med Nobels namn däremot skulle utan tvekan bli en internationell sevärdhet som ingen Stockholmsbesökare skulle missa och säkert en anledning för väldigt många, såväl inom som utom landet, att resa till just Stockholm och Sverige. Det långsiktiga värdet när det gäller att öka ungdomens intresse för forskning och utveckling kan heller knappast överskattas.

Jag hoppas att Nobelstiftelsen har möjlighet att granska idén ingående och då inte minst namnfrågan som, vågar jag påstå, blir helt avgörande för projektets vara eller icke vara.

Med vänlig hälsning

PS. Bifogar ett foto (som jag tog på Epcot Center, Orlando i våras) som ger en föreställning om satsningen där borta.

NOBELSTIFTELSEN

THE NOBEL FOUNDATION

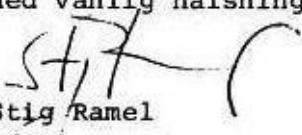
1984-09-05

Bengt Sahlberg
Nordplan
Nordiska Institutet för
samhällsplanering
Skeppsholmen
111 49 STOCKHOLM

Ang. "Vetenskapspark" i Stockholm

Tack för brev den 29 augusti 1984. Nobelstiftelsens styrelse har vid två tillfällen, den 12 juni och den 31 augusti, diskuterat planerna på en "vetenskapspark" i Stockholm. Även om den anser att projektet i och för sig är intressant anser den att det inte finns tillräckligt underlag för stiftelsen att ta ställning i frågan. Styrelsen vill dock kraftigt understryka att namnet Nobel inte får knytas till projektet utan stiftelsens uttryckliga godkännande. Nyligen har namnet Nobel använts utan stiftelsens tillstånd för ett sjukhusprojekt, som emellertid nu har skrinlagts. Styrelsen är angelägen om att Nobelnamnet inte används för att lansera projekt.

Med vänlig hälsning

Stig Ramel

Address:

Box 5232

© 1984 Stockholm

Office:

Sturegatan 14

Telephone:

08-63 09 20

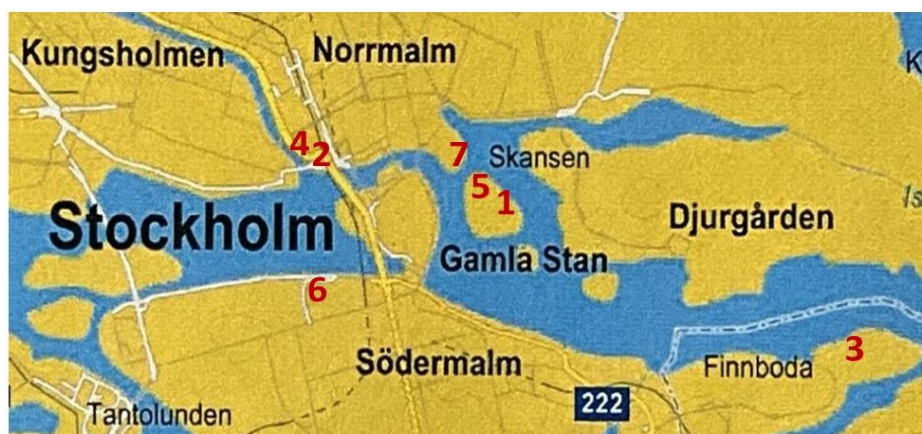
Telex:

12382 Nobhaus s

Cable:

Nobelianum

Många platser för Nobel Center har varit uppe på det mentala ritbordet. Sju blev föremål för närmare utredning och analys innan förslaget till slutlig lokalisering vid Slussen/Stadsgården presenterades. Dessa platser redovisas kortfattat i tidsordning nedan.

Skeppsholmen blev den första platsen som studerades närmare för en etablering av Nobel Center (1).

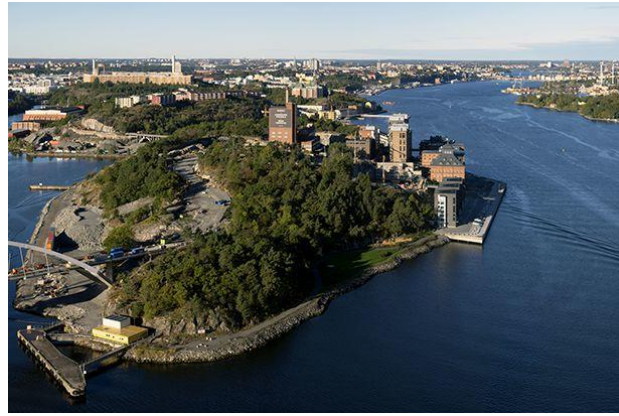

*Skeppsholmen (sedd från Strandvägen) med Nobel Center
Arkitekt Bengt Edlund*

Efter Skeppsholmen riktades blickarna mot Tegelbacken och Centralstationsområdet (2). Parallellt med diskussionerna kring ett Nobel Center vid Tegelbacken utreddes möjligheterna för en lokalisering till Kvarnholmen (Nacka kommun) vid Stockholms inlopp (3).

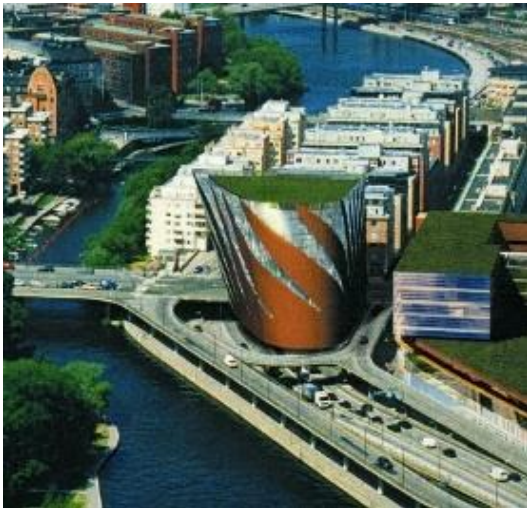

Tegelbacken

Kvarnholmen

De två följande lokaliseringsalternativen blev Västra Klara och ny placering på Skeppsholmen. (Se karta på föregående sida, nr 4 och 5.)

Västra Klara (arkitekt Gert Wingårdh)

Skeppsholmskyrkan

När Nobelstiftelsens planer på lokalisering av ett permanent Nobel Center till Skeppsholmskyrkan och bergrummen under kyrkan väckte motstånd sände jag ett brev till de arkitektbyråer som 2008 fick förtroendet att komma med förslag till Nya Slussen.

Bjarke Ingels Group
Foster + Partners
Nyréns Arkitektkontor
Wingårdhs

You are selected to present proposals for how “The New Slussen” in Stockholm will be designed. The mission is to create a traffic solution that meets the needs of the 21st century. There are also requests to further develop Slussen into a unique meeting point for Stockholmers themselves as well as for visitors to Stockholm. Among other things discussed for Slussen, there has been the proposal for a new Opera House and a new City Library.

25 years ago the idea to create an architectural mega-attraction in honor of Alfred Nobel was presented in Stockholm. Today, an incidental exhibition called The Nobel Museum can be seen in the Börshuset in the Old City. An investigation was made by Statens Fastighetsverk about a permanent Nobel Museum in the old military rock cavern under the Skeppsholmskyrkan (the church on Skeppsholmen), in Stockholm. The location at Skeppsholmen poses significant problems with the added disadvantage that it would not influence the skyline of Stockholm City in a positive way. Most policy makers and key opinion leaders, as well as public opinion, believe that Alfred Nobel and the Nobel Prize should be presented in a prestigious architectural setting.

Today, there exist in Stockholm two centrally located sites, with connection to water, that meet the requirements for placement of a grand architectural feature. One of these is situated close to the new meeting point, Stockholm Water Front, by Klara Sjö, at the Grand Central Station. The other possible location is near Slussen, on Söder Mälarstrand. This last site frames, together with the Old City and the Town Hall, the inner waterway of Stockholm’s Riddarfjärden. Moreover, this setting offers particularly historical significance since Alfred Nobel’s laboratory for experimentation was situated along Söder Mälarstrand, not far from Slussen. In addition, Alfred Nobel’s grandparents lived in the neighborhood on the small island of Långholmen and the family used to pass by this location on their travels to and from Russia.

A Nobel Museum/Nobel Center on Söder Mälarstrand could connect to the hillside (steep fault), being built over/across the transport infrastructure (between the hill and the seashore) and finish facing the water at Riddarfjärden. Such a layout would create an extraordinarily attractive site, as well as offer easy availability to the attraction (see attached illustration).

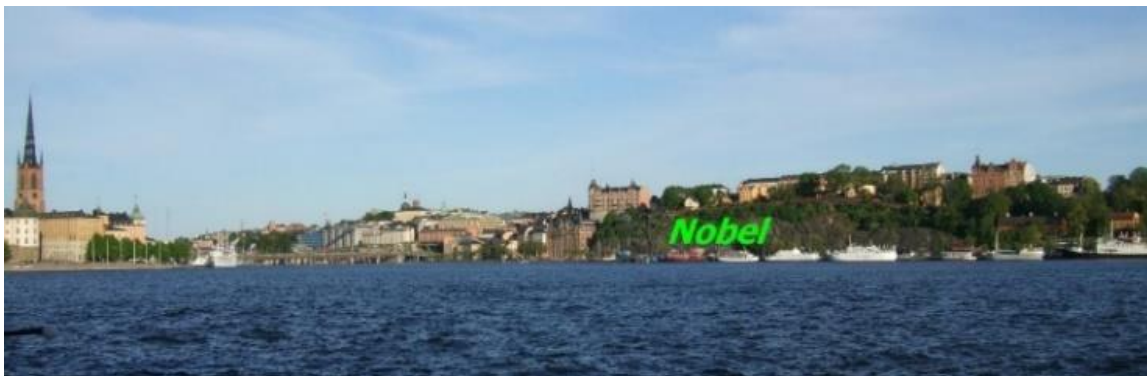
Your mission to design The New Slussen does not include submission proposals for the surrounding cultural interests. However, an architectural design worthy of a permanent Nobel Museum/Center in the area would significantly increase the attractiveness of the area on the whole as well as bring international focus to the region. 2 (2)

Sweden’s most significant architectural project would come closer to a dignified permanent solution, especially if the architects involved in The New Slussen announced the importance in realizing a world class Nobel Museum/Center in the City of Stockholm. Pär Wästberg, Director General of the Swedish Institute, said in a statement to Tidningarnas Telegrambyrå (TT) in June 2008: “The international world ranks us low. We do not have a Louvre, nor any pyramids, and no big classical cultural heritage.”

That fact is hard to change. However, here is a fantastic opportunity to create a modern, monumental building, suitable in supporting the more than one hundred year old tradition of the world’s greatest and most well known science award - The Nobel Prize. It is in this context where you all, as celebrated architects, can make a difference!

Stockholm June 25, 2008
Bengt Sahlberg, Professor emeritus

Motståndet mot Nobel Center i Skeppsholmskyrkan och bergrummen därunder växte successivt. Jag tog då kontakt med arkitekten Gert Wingårdh med en förfrågan om han kunde utarbeta ett förslag till Nobel Center på Söder Mälmarstrand. Han hade ju tidigare utformat förslaget till Nobel Center vid Klara sjö i Västra Klara. Han accepterade. (6)

Söder Mälmarstrand

Kort efter att Gert Wingårdh presenterat sitt förslag till Nobel Center på Söder Mälmarstrand beslöt Nobelstiftelsen att satsa på ett Nobel Center på Blasieholmen. (7)

Within the two-stage competition, the architects' task will be to design the building that will become the new home of the Nobel Prize in Stockholm. The building will house the Nobel Foundation, together with associated activities that the foundation initiates within research, educational efforts, museum operations and digital media. The building will contain public rooms for exhibitions, scientific conferences, meetings and events, as well as a library, restaurant, café and shop. The ambition is that the Nobel Center will become one of Stockholm's main attractions.

Ref. Nobelstiftelsen

Blasieholmen

Det var nära att projektet på Blasieholmen skulle gå i mål under Lars Heikenstens tid som VD. Men historien ville annorlunda. Det slutliga valet blir Slussen.

Nobel Center kommer att placeras i den mest centrala miljön i huvudstaden sett såväl ur ett historiskt som geografiskt perspektiv. Det var här som Stockholm grundades på 1200-talet efter att den öppna vattenvägen mellan Mälaren och Östersjön hade ”stängts” av landhöjningen.

Pilen pekar på platsen för Nobel Center

Slussen/Stadsgården 2020

(Gul cirkel och kvadrat markerar placeringen av Nobel Center)

Arbetet finns dokumenterat och arkiverat på Riksarkivet SE/RA/721326

Utsikt från Stadshustornet

År 2024 utses Hanna Stjärne (55 år) till ny vd för Nobelstiftelsen. Den första kvinnan på posten.

Hanna Stjärne

Hanna Stjärne gick ut gymnasiet vid Adolf Fredriks musikklasser och studerade vid Stockholms universitet på enheten för journalistik, medier och kommunikation.

År 2000 blev hon inrikeschef på Ekot. Hon utsågs 2002 till den yngsta P1- chefen genom tiderna och 2010 till årets bästa kvinnliga mediechef i Sverige. Hon utnämndes 2014 till ny VD för Sveriges Television och tillträdde posten den 15 januari 2015.

Att inför uppförandet och invigningen av Nobel Center få en kommunikationsexpert som ledare borgar för en adekvat exponering.

Sommaren 2024 bjuder Nobelprismuseet in till invigning av Vattentorget på Slussen, Nobel Centers närmaste granne.

Festlig invigning på Slussen

Underhållning och aktiviteter för stora och små på Nationaldagen.

Den 6 juni öppnar nya Vattentorget på Slussen. Det firar Projekt Slussen under sitt årliga öppna hus [En dag på Slussen](#). Nobelprismuseet är på plats och berättar om Nobel Center som öppnar 2031 på Stadsgårdskajen. Det blir en festlig dag med underhållning och aktiviteter för stora och små. I vårt tält får alla barn pyssla och göra världens bästa såpbubblor. Dessutom bjuder vi på svalkande Nobelglass (begränsat antal) och man kan vinna fina priser i en tipsrunda.

Hoppas vi ses! Nationaldagen, torsdag 6 juni 11.00-16.00. Nya Vattentorget vid Slussen, mellan Södermalm och Gamla stan. Läs mer [här](#).

NOBEL CENTER

Byggnationen av Nobel Center påbörjas 2026/2027 med planerad invigning 2031. Säkert blir det år 2033 ett storslaget firande av Nobel Center vid 200-årsminnet av Nobels födelse 1833. Och vid 50-årsfirandet av idén till Nobel Center som presenterades 1983.

Apropå kommunikation. Utöver rymduniversitet och Nobel Center infann sig idén till ett nytt akademiskt ämne det här året - Science Diction/forskningskommunikation.

Samhället blir alltmer komplext, specialiserat och beroende av forskning. Behovet av kunskap ökar, dels för att förstå det förflutna och dels för att finna lösningar på dagens och framtidens problem. Forskningsrapporter är inte sällan svåra att läsa och ta till sig för icke-specialister. Det krävs metoder och system som på ett mer lättillgängligt sätt kan presentera forskningsresultat för en bredare publik. Det är vad forskningskommunikation eller Science Diction i grunden handlar om (Jfr Science Fiction). 1983 fick min idé ett svaltt mottagande. Men 1994 under tiden vid Mithögskolan – föregångaren till Mittuniversitetet - tog jag ett nytt initiativ med förslag till en adjungerad professur i ämnet forskningskommunikation (Science Diction). Det lyckades.

Björn Fjaestad, ekonomie doktor och docent i ekonomisk psykologi och företagsekonomi vid Handelshögskolan i Stockholm, chef-redaktör och vd för Forskning & Framsteg 1979 -2010 samt därefter verkställande redaktör för Tidskriften SANS, utgiven av bokförlaget Fri Tanke AB, blev innehavare av en adjungerad professur i ämnet vid Umeå universitet. Fjaestad blev senare också hedersdoktor vid Mittuniversitetet.

Björn Fjaestad

Österrike

Grekland

Det blir även ett par semesterresor till utlandet det här året. En vinterresa till Sölden i Österrike för utförsåkning med barnen (17 och 14 år). Och en höstresa till Grekland med barn och farmor (79 år) för sightseeing i Athen och Delfi och bad med vindsurfing i Vouliagmeni.

Sölden

Vouliagmeni

Sölden ligger på 1368 meters höjd över havet i Ötztal, den österrikiska delen av Tyrolen. I söder gränsar kommunen till Italien. Sölden är en skidort, där den alpina världscupens inledande tävling varje säsong brukar hållas. Orten ligger i en cirka 65 kilometer lång dalgång med Ötztalalperna i väst. Det var i den här trakten den nedfrusna kroppen av "ismannen Ötzi" hittades 1991. Han var en förhistorisk man som levde omkring år 3 300 f Kr. Hans kropp bevarades i över femtusen år infrusen i en glaciär. Ötzi finns i dag (nedfrusen) på Sydtyrolens arkeologiska museum i Bolzano i norra Italien. Om han skulle vakna upp idag torde han bli rejält förvånad vid åsynen av hans efterlevandes aktiviteter i området.

Vouliagmeni är idag en exklusiv förort söder om Aten vid Saroniska bukten, känd för sina stränder, exklusiva strandklubbar och välbeställda invånare. Hit söker sig Atens jet-set under sommaren. Det märkte Nicke Wöhrmann och jag inget av när vi bodde där i en turistbarack sommaren 1962. Men vi blev informerade om att den grekiske redaren Aristoteles Onassis hade sin lustjakt liggande på redan. Han startade det grekiska flygbolaget Olympic Airways som Nicke och jag flög med mellan Tessaloniki och Aten och han skulle senare gifta sig med John F. Kennedys änka Jacqueline.

1984

USA

I april går färden återigen till USA för kontakter i Washington D.C. Raleigh i North Carolina och Orlando i Florida.

I resplanen ingår besök på NASA, (National Aeronautics and Space Administration) i Washington. NASA grundades 1958 och är USA:s fristående myndighet för rymdfart och rymdforskning.

Besöket på NASA görs för att om möjligt engagera en amerikansk astronaut som "key note speaker" vid en ny Vision 84-konferens i Kiruna. Målet är att få stöd och synpunkter från internationellt, sakkunnigt och kvalificerat håll för idén till ett rymduniversitet. Det lyckades.

Stoppet i Raleigh gällde ett studiebesök i vetenskapsparken Research Triangle Park och kontakter med parkens administration.

Research Triangle Park

Parken etablerades för uppbyggnad av strategiska nätverk mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor. Efter hemkomsten till Sverige skrev jag en artikel om "science parks" i Forskning & Framsteg.

Forskarbyar och distansuniversitet

Idag sker ett närmande mellan forskarvärlden och vardagslivet som tar sig en rad olika uttryck. Ett exempel på det rent geografiska närmandet mellan forskning och näringsliv är det som med anglosaxiskt språkbruk brukar kallas science parks, i Sverige forskarbyar. Runt svenska universitet och högskolor etablerar man nu sådana forskarbyar för att förkorta avståndet mellan forskning och näringsliv eller, om man så vill, mellan kreativitet och entreprenörsanda.

Vid etableringen av forskarbyar förlägger näringslivet utvecklingsavdelningar i nära anslutning till befintliga universitet. Men även motsatsen kan vara aktuell, att flytta forskning från universitet och högskolor till områden där framtidsföretagen redan ligger. Det första exemplet på det senare är

den eventuella flyttningen av delar av Kungl Tekniska högskolan till ett elektronikcentrum i Kista utanför Stockholm. Forskarbyar eller planer på forskarbyar finns i flera svenska städer, t ex Lund, Göteborg, Linköping, Uppsala och Umeå.

Även Kiruna är aktuellt i detta sammanhang. Det finns här idéer om en tredje variant på temat forskarbyar, nämligen att starta helt ny forskning där förutsättningarna är speciellt gynnsamma. Kiruna har redan en rad rymdorienterade institutioner och företag, och jag har nyligen föreslagit att till detta skulle läggas ett universitet för utbildning och forskning på rymdområdet.

Trots att den moderna informationsteknologin delvis handlar om att snabbt och billigt kunna kommunicera över stora avstånd är alltså samlökalisering av inbördes stödjande verksamheter en stor fördel. Men informationsteknologin innebär också att forskarbyarna kan få betydelse även utanför den omedelbara närmiljön, nämligen via distansundervisning. Olika moment i arbetet kan utföras på skilda platser, vid sidan av ordinarie arbetstider och via skilda medier. Det blir då mindre viktigt med ett omfattande lokalt elevunderlag.

Distansundervisning är inget nytt. Open University i England har 100 000 akademiska distansstudenter per år och 20 000 utexaminerade med akademisk behörighet per år. Detta visar vilket behov det finns av högre utbildning även utanför universitetsorterna.

Bengt Sahlberg
Docent vid Nordiska institutet
för samhällsplanering

Forskning & Framsteg 8/84

Amerikaresan avslutas i Florida med ett studiebesök på Epcot Center i Orlando. I besöket ingår en kontakt med Disneyworlds administration för information om det spårbundna transportsystemet/logistiken inom upplevelseparken. Frågan var om man kunde lära något inför det framtida uppförandet av ett Nobel Center i Stockholm?

Epcot Center

September 19, 1984

Mr. Bengt Sahlberg
NORDPLAN
Skeppsholmen, S-111 49
Stockholm
SWEDEN

Dear Bengt:

Sorry to be so long in getting back to you on the subject of the Disney monorails. A number of details in the negotiation have held up the release of the information past the June dateline.

Hope the enclosed material is of help to you. Let me know if you need assistance in making a contact with the Bombardier people.

Sincerely,

John Dreyer
Publicity

jm

Enclosure

WALT DISNEY WORLD CO.
P.O. BOX 40 · LAKE BUENA VISTA, FLORIDA 32830
COPYRIGHT WALT DISNEY PRODUCTIONS

Med på amerikaresan är Christina som några dagar efter hemkomsten ska fylla 15 år.

I september deltar den amerikanske astronauten Karol Bobko i konferensen Vision 84 i Kiruna. Han blir "key note speaker" och stöttar idén om ett rymduniversitet i Kiruna.

Karol Bobko (1937-2023) var en av de mest erfarna astronauterna och den förste som flög tre olika rymdskyttlar – som pilot på STS-6 och som befälhavare på STS-51-D och STS-51-J. Han var också den ende som flugit vid två rymdskyttlars ”jungfruresor”.

Karol Bobko hedrades med NASAs *Exceptional Service Medal* och NASAs *Space Flight Medal*. Han blev invald i the *U:S.Astronaut Hall of Fame 2011* och the *Cradle of Aviation Museum's Long Island Air and Space Hall of Fame 2018*.

An Evening with Astronaut Karol Bobko

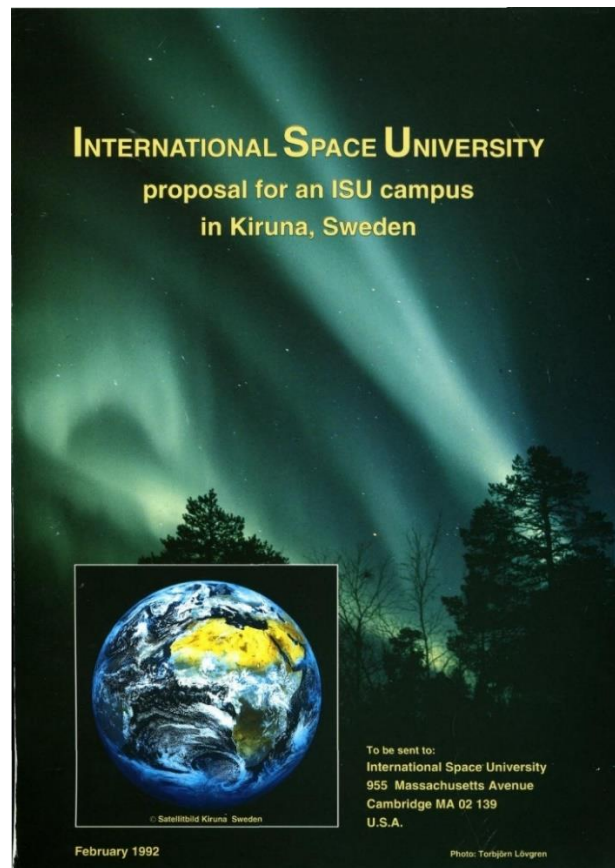

Elisabeth och jag blev senare inbjudna att övervara uppskjutningen av rymdskytteln Challenger (OV-099) med Karol Bobko som chefs-pilot. Tyvärr hade vi inte möjlighet att närvara.

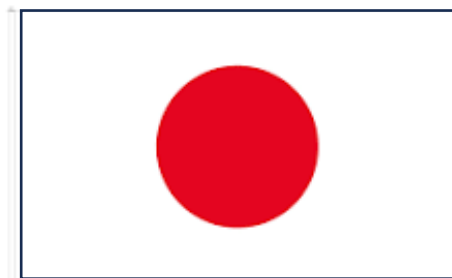
Challenger (OV-099)

År 1992 presenterades rymduniversitetsidén i skriften *International Space University*.

International Space University

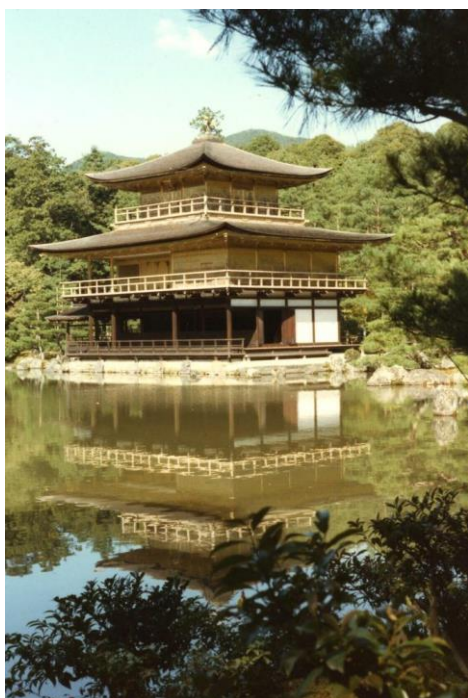
Originalmaterial rörande arbetet bakom ett rymduniversitet i Kiruna finns arkiverat hos Landsarkivet i Östersund (SE/ÖLA/12025).

Japan

Ytterligare en långresa blir det hösten 1984. Nu med IVA:s Transportforskningskommission till Japan. Japanerna ligger långt framme på transportområdet med alltifrån höghastighetståg till logistiklösningar "just-in-time".

Utöver Tokyo blir det besök i Osaka, Kyoto och Kobe. Och resa med världens första höghastighetståg, Shinkansen. Naturligtvis ingick även kulturupplevelser i konferensprogrammet.

Pagod

Höghastighetståg

År 1984 är ett speciellt år när det gäller framtidsscenarioer. Boken med titeln 1984, av den brittiske författaren och journalisten George Orwell (1903 -1950), skrevs 1948 och handlar om en totalitär framtida stat som bygger på konstant övervakning, historierevisionism och indoktrinering. Orwell baserade dystopin på det stalinistiska Sovjetunionen med diktatorn Stalin som ”storebror”.

George Orwell

En annan berömd framtidsskildring, *Du sköna nya värld*, handlar om hur man med genteknik skapar människor predestinerade för en bestämd plats i samhällspyramiden. Boken skrevs 1932 av den brittiske författaren Aldous Huxley (1894 -1963).

”I framtiden har gentekniken utvecklat människan intill perfektion. I den nya världen finns inga gamla, sjuka eller olyckliga människor. Livet är sorglöst och okomplicerat. Människan har befriats från alla känslomässiga bindningar och kan ohämmat ägna sig åt konsumtion och tillfälliga sexuella kontakter. Tillvaron är inriktad på omedelbar lyckomaximering. Den nya världen är ett sinnenas paradiset och skulle något gå fel finns alltid lyckodrogen soma.”

Samma dag som Aldous Huxley gick bort den 22 november 1963 mördades Amerikas president John F. Kennedy. Det förklarar den begränsade massmediala bevakningen av Huxleys hädanfärd.

Aldous Huxley

En svensk kvinnlig författare, Karin Boye (1900 -1941), har också tagit plats bland berömda framtidsskildrare genom romanen *Kallocain* med undertiteln *Roman från 2000-talet*. Den kom ut 1940 och blev hennes sista. Hon begick självmord 1941.

Karin Boye hämtar underlag från samhällsutvecklingen i både det nazistiska Tyskland och kommunistiska Sovjetunionen. Hon kunde följa nazismens uppgång på nära håll då hon tillfälligt bodde i Berlin mellan 1932 och 1933. Utvecklingen i Sovjetunionen kunde hon ta del av vid en studieresa till landet.

I Kallocain beskrivs hur individen i ett framtida samhälle ständigt är övervakad och enbart en komponent i ett kollektiv, helt underställt staten. Boken beskriver ett kallt samhälleligt klimat där alla människor är potentiella angivare. Statens kontrollsystem fullbordas den dag kemisten Leo Kall uppfinner en drog, Kallocain. Drogen får människor att avslöja sina innersta tankar och används för att avslöja statsfientliga tankar.

Karin Boye

Utan att dra alltför långa historiska trådar från dessa framtidsskildringar kan nog de flesta se vissa likheter med 2000-talets politiska landskap. Demokratin går tillbaka i stora delar av världen och extrema ideologier vinner mark. Situationen liknar delvis det som hände i början av 1900-talet då högerpartier i Västeuropa tappade makt och räddade sig genom att liera sig med högerextremistiska, fascistiska partier. Med facit i hand kan konstateras att det blev katastrofalt för alla, såväl för dem som varnade för faran och för dem som utgjorde faran. En vanlig fras i 2000-talets politiska debatt är: ”*Vi såg det inte komma*” eller ”*Vi var naiva*”. Men det borde idag stå helt klart för alla ”vuxna i rummet” att politiska hårdsmältor aldrig uppstår i det ideologiska mittfältet. 2000-talets tillbakagång för demokratin går nu hand i hand med minskningen av antalet vuxna i politiken.

Ett verkligt paradigmskifte blir verklighet när högerkrafter går åt vänster och vänsterkrafter åt höger för att mötas i mitten. Ett sådant paradigmskifte garanterar ett demokratiskt, humanistiskt och hållbart samhälle. Om någon har logiska argument och empirisk information som motbevisar detta ”axiom” är jag beredd att ändra uppfattning.

”Mittfältet” är också avgörande för utgången av fotbollsmatcher. Och yttrarna spelar inåt mot centrum annars hamnar bollen utanför planen.

1984 blev något av en milstolpe i fotbollens historia. Hurså? Jo, då arrangeras för första gången Europamästerskapet i fotboll - för damer! Fotbollsturneringen *European Competition for Women's Football* hölls i Storbritannien och – Sverige vann. Den svenska finalmatchen spelades i Luton – på en plan som beskrivits som en ”leråker”.

*European Competition
for Women's Football*

Vinnande lag

Samma år enas Storbritannien och Kina om att Hongkong ska överlämnas till Kina 1997. Tre år före skiftet besökte Elisabeth och jag Kina med en avstickare till Hongkong där Elisabeth hade planerat in ett möte med Pharmacias ledning i staden.

Kinesisk sjukvård

Det hände annat det här året som väckte uppmärksamhet. En av Sveriges mest kända kulturpersonligheter, filmskaparen Ingmar Bergman, blir föremål för en stor hyllning i Hollywood. Hans film "Fanny och Alexander" får under Oscarsgalan sex Oscarstatyetter för bästa utländska film, bästa originalmanus, bästa regi, bästa foto, bästa scenografi och bästa kostym.

Ur filmen Fanny och Alexander med Jarl Kulle i centrum

Kuriosa

Tjugo år tidigare 1963 fick jag ställa upp i Europafilms studio i Sundbyberg som statist vid inspelningen av filmen *Är du inte riktigt klok?* med Jarl Kulle. Filmens regissör var Yngve Gamlin som två år senare satt i den jury som tilldelade Elisabeth och mig vår Hollywoodresa. Trådar i en väv!

Gamlin – konstnär, designer, regissör och scenograf – grundade i samma veva Republiken Jamtland och blev dess förste president (1963 -1983).

Yngve Gamlin

Gamlin var född i Strömsund i Jämtland och höll nära kontakt med sin gamla hembygd Sundnäset på Öhn, där han ofta tillbringade somrarna. Dit kom också den tidens svenska kändisar för att vila och roa sig. Gamlin formgav sin egen gravsten som blivit en turistattraktion på Strömsunds nya kyrkogård.

Yngve Gamlins grav

En annan kulturpersonlighet som under en tid levde på Öhn och nu är begravd i minneslunden på Strömsunds nya kyrkogård är Beppe Wolgers. Hans änka öppnade 1999 ett Beppe-museum på Öhn och Strömsunds kommun delar årligen ut ett kulturpris, Beppepriset, till hans minne. Beppe var också tillsammans med Yngve Gamlin ett av ”skäggen i TV”.

Beppe Wolgers

Beppe Wolgers saga om Dunderklumpen filmades 1974 i Strömsund och börjar på Öhn för att fortsätta upp efter Ströms Vattudal till Frostviken. Filmen var då tekniskt sett mycket avancerad och den enda i sitt slag som gjorts i Sverige med mixning av tecknad film och spelfilm. Det krävdes cirka 200 000 teckningar för att göra filmen, och det tog fyra år innan den blev färdig.

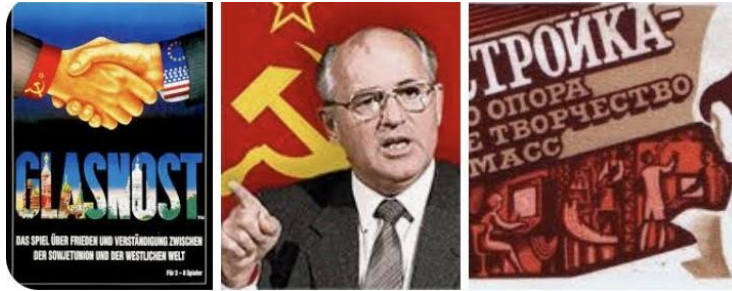
Dunderklumpen

En tråd som sträcker sig fram till och in i 2000-talet är att Sara Nordin, en av mina nära forskarkollegor de första åren av 2000-talet och en av doktorerna i turismvetenskap på Etour vid Mittuniversitetet, har sin familjs sommarställe på Öhn. Hon skickar följande mejl 2024 (då har jag varit pensionerad sedan 2004):

”Synd att ni är så långt borta att vi inte kan bjuda in er hit till Öhn. *’När jag såg den öppna fina jordbruksbygden förstod jag att det var hit jag längtat i hela mitt liv, utan att jag vetat om det’*, ska Beppe ha sagt efter sitt första besök.”

1985

Det här året blir början till slutet på den sovjetkommunistiska eran. Den 54-årige Michail Gorbatsjov väljs till generalsekreterare för Sovjetunionens kommunistiska parti. Två ”bevingade ord” blev Gorbatsjovs signum – glasnost och perestrojka. Glasnost står för *öppenhet* och perestrojka för *förnyelse/ekonomiska reformer*.

Förändringens vindar

Ökad åsiktsfrihet och större journalistisk frihet skulle bli viktiga steg i demokratiseringen av Ryssland. Och det såg lovande ut. Järnridån mellan Väst- och Östeuropa rämnade med Berlinmuren som ”murbräcka”. Men den historiska politiska eliten i Ryssland gillade inte demokrati och frihet. Det är det som vi nu på 2000-talet får bevittna.

Frankrike

Årets utlandsresor går till Frankrike och England. Och som vanligt står transportsektorn i centrum. Luftskepp ovanför flygplatsen Le Bourget i Paris och ”Trains à Grande Vitesse”- alltså höghastighets-tåg från Paris till Lyon. Höghastighetsbanan invigdes 1981.

TGV franskt höghastighetståg

Samtidigt passade Elisabeth och jag på att fira porslinsbröllop. För den som undrar vad det betyder meddelas härmed att det betyder 20 år som gifta.

England

Efter två veckor hemma igen i Stockholm gör Mats-G. Engströms och mitt företag Reab en studieresa till London. Gissa vad vi skulle studera? Rätt svar: transportsystem.

Ett år innan jag lämnar Nordiska Institutet för Samhällsplanering och Reab för nytt jobb utnämns Björn Borg till Sveriges första turistambassadör. Men det var inte därför som jag året efter började mitt nya arbete på Sveriges Turistråd.

Året 1985 blir Karin Söder (1928-2015) Sveriges första kvinnliga partiledare för ett riksdagsparti - Centerpartiet 1985 -1987. Hon var också riksdagsledamot 1971-1991, utrikesminister 1976 -1978 och socialminister 1979 -1982.

Karin Söder

Varje år lämnar några kända personer jordelivet och 1985 utgör inget undantag.

Den belarusisk-franske konstnären Marc Chagall (1887 -1985) slutar måla för gott i den franska medeltida staden Saint-Paul de Vence på Cote d'Azur. I Nice intill har han fått ett museum uppkallat efter sig. Här hittar jag en variant av flyglar. Insidan av flyglocket har bemålats av Chagall.

Marc Chagall med flygeln i Chagallmuseet

Socialdemokraten Tage Erlander (1901-1985), Sveriges "längste" statsminister, höll i taktpinnen i riksdagen i 23 år (1946 -1969) men får nu vila från det politiska livet.

Tage Erlander

Tage Danielsson (1928 -1985), en lång svensk författare, poet, manusförfattare, filmregissör, skådespelare och inte minst komiker reser också vidare. Av allt han gjort kan nämnas hans roll som Sveriges Radios underhållningschef och mannen bakom grundandet av programmet Sommar i P1. Han är också välkänd för *Sagan om Karl-Bertil Jonssons julafton*, som varje julafton visas på TV.

Tage Danielsson

Under radioåren kom han i kontakt med Hans Alfredson och de två skulle bli kända som *Hasseåtage*. Duon dominerade svensk underhållning i decennier och deras samarbete blev grunden till AB Svenska Ord.

Ett bevingat uttryck som Tage D. gjort till en av sina ”*tankar från roten*” är ”*Utan tvivel är man inte riktigt klok*”. Det illustrerar bland annat uppfattningen att kritiskt tänkande är drivkraften för en hållbar samhällsutveckling.

Linköpings kommun har instiftat ett pris till Tage Danielssons minne och låtit uppföra en staty av stadens son vid korsningen Vasavägen och Östgötagatan i centrala Linköping.

Heinrich Böll (1917 -1985), en av efterkrigstidens mest framstående tyska författare och mottagare av nobelpriset i litteratur 1972 tystnar.

Heinrich Böll mottar nobelpriset

Hans familj var antinazister och Heinrich vägrade gå med i den nazistiska ungdomsorganisationen Hitler-Jugend.

Ett återkommande tema i Bölls böcker är individens strävan att behålla sin personliga integritet mot en bakgrund av krig, terrorism, politisk splittring och ekonomiska och sociala förändringar. Temat i en av Bölls mer kända böcker *Katharina Blums förlorade heder* (1974) bygger på frågan hur våld kan uppstå och vart det kan leda.

Vi talade tidigare om framtidsscenarier. En amerikansk skådespelare, regissör, manusförfattare och producent, Orson Welles (1915 - 1985), spelade söndagskvällen den 30 oktober 1938 (tre veckor innan jag föddes) upp en radiopjäsa i USA baserad på H.G. Wells bok *Världarnas krig*. Han inledde pjäsen som om det rörde sig om en nyhetssändning som informerade om att rymdvarelser skulle ha invaderat Grovers Mills i New Jersey. Lyssnarna trodde på budskapet vilket orsakade panik bland allmänheten och många flydde sina hem.

Orson Welles

Min koppling till Orson Welles är filmen *Tredje mannen* (1949), både när det gäller filmens trolska musikaliska ledmotiv *Harry Lime Theme*, spelat på cittra av kompositören Anton Karas, och Welles lysande rolltolkning som Harry Lime.

Orson Welles gick bort den 10 oktober 1985. Men vem hade lämnat scenen tio månader tidigare, den 10 januari 1985? Kompositören Anton Karas.

1986

Flera dramatiska händelser gör att det här året går till historien som speciellt. Den 28 januari händer det som inte får hända. Rymdskyteln STS-51-L Challenger ska sändas upp från Kennedy Space Center. Ombord finns sju besättningsmän. Och det är inte vilken besättning som helst. Här ingår Sharon Christa Corrigan McAuliffe, lärare i historia och biologi vid Concord Senior High School och den första kvinnliga, civila astronauten. Hennes familj med maken Steven James McAuliffe och barnen Scott Corrigan (nio år) Caroline Corrigan 1979 (sex år) ser fram emot att följa mammas färd ut i rymden.

Människor i hela USA sitter bänkade vid tv-apparaterna och Christas elever ska nu få se sin lärare som den första läraren i rymden. Flera anhöriga till besättningen och elever till Christa har samlats vid Nasas uppskjutningsplats på Kennedy Space Center för att närvara vid den historiska händelsen.

Strax efter uppskjutningen exploderar rymdskytteln. Alla omkommer.

Rymdskytteln exploderar

Christa

En månad senare, den 28 februari, exploderar krutet i en pistol på Sveavägen i Stockholm. En statsminister ligger blödande på marken. Sveriges statsminister Olof Palme är skjuten.

Representanter för 132 stater kommer till Olof Palmes begravning och över 100 000 människor kantar kortegevägen, när statsministern förs till den sista vilan på Adolf Fredriks kyrkogård.

Sveavägen

Adolf Fredriks kyrkogård

Ingenting av allt det här kunde jag ens fantisera om när jag som åttaåring sjöng i en kör från Adolf Fredriks sångklasser i Adolf Fredriks kyrka. Olof Palme var då 22 år och Christa McAuliffe ett år.

När jag den 29 juni 2024 sitter och skriver de här raderna gör jag ett avbrott för att lyssna på dagens sommarpratare i radio. Det är Sveriges senaste astronaut Marcus Wandt som berättar om sitt liv. Rätt som det är rycker jag till. Hörde jag rätt. Måste läsa texten som Sveriges Radio lägger ut för varje sommarprogram.

Jag hörde rätt. Så här sa han: ”När det väl var dags för examensarbetet så fick jag äran att flyga det legendariska flygplanet *U2 Dragon Lady*, ett flygplan som är designat för att flyga så högt som möjligt i syfte att kunna ta sig in över fientligt territorium utan att bli nedskjutet”.

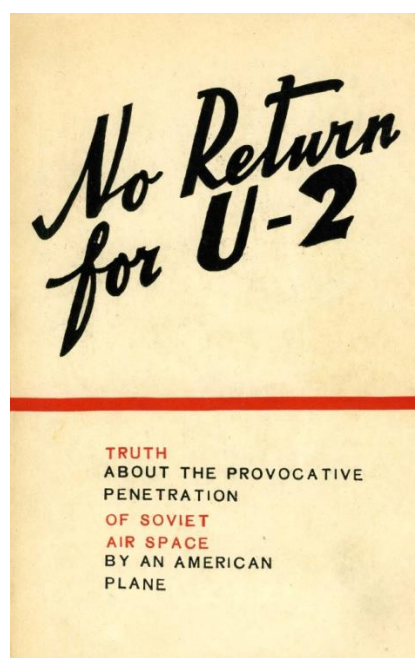
Ja, världen är liten. När jag reste med en amerikansk grupp i Sovjetunionen 1960 hade det sovjetiska luftförsvaret just skjutit ner ett amerikansk U-2 plan över Sverdlovsk. Piloten räddade sig med fallskärm men blev tillfångatagen och fängslad. I en bokhandel i Moskva får jag då ögonen på boken *No Return for U-2 – Truth about the Provocative Penetration of Soviet Airspace by an American Plane*.

Hej,
Jag ber att å KB:s vägnar få
tacka så mycket för din gåva:
”No return for U-2”, som sak-
nades i våra samlingar.

Med vänlig hälsning
Johannes Rudberg

- - -

Johannes Rudberg
Enhetschef
Biblioteksavdelningen
Utländsk litteratur
Kungl. biblioteket/National
Library of Sweden
Post: Box 5039,
E-102 41 Stockholm

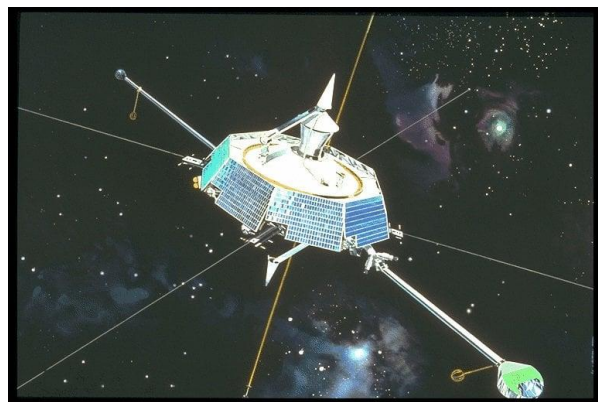
Boken fanns alltså på engelska redan mindre än tre månader efter nedskjutningen. Jag köper den och 51 år senare 2011 överlämnar jag boken till Kungliga biblioteket (KB) i Stockholm.

Och så dyker U-2 alltså nu upp igen i ett radioprogram där berättaren anlände till världen tjugo år efter mitt besök i Sovjetunionen. Jag skickar ett brev till Marcus Wandt.

Tillbaka till 1986. Den 19 februari skjuter Sovjetunionen upp rymdstationen *Mir* och tre dagar senare sänds *Viking*, den första svenska satelliten upp, från den europeiska rymdbasen i Kourou i Franska Guyana. Den svenska satelliten har byggts med huvudsyfte att utforska norrsken.

Rymdstationen MIR

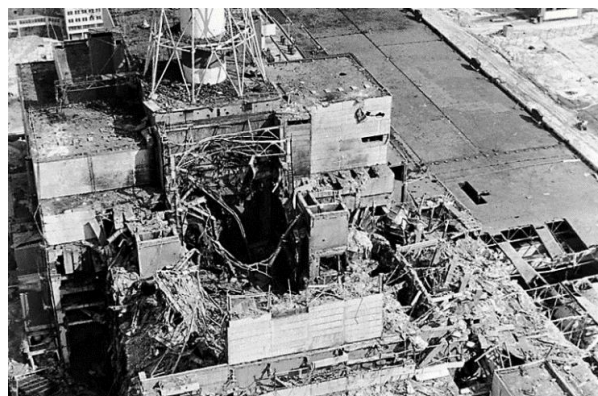

Satelliten Viking

Två månader senare inträffar kärnkraftsolyckan i Tjernobyl i ukrainska SSR i Sovjetunionen.

Läge i Ukraina

Efter olyckan

Radioaktiva moln kommer in över Sverige och sprids framförallt i de mellersta och norra delarna av landet. Det svenska Livsmedelsverket beslutar att stoppa all renslakt i norra Sverige då halterna av radioaktivt cesium ökat 30 gånger efter olyckan i Tjernoby.

Storbritannien och Frankrike enas om att bygga en tunnel under Engelska kanalen.

I maj bär det av till Kanada och USA. Vancouver i British Columbia, Seattle i Washington State, och Portland i Oregon får besök.

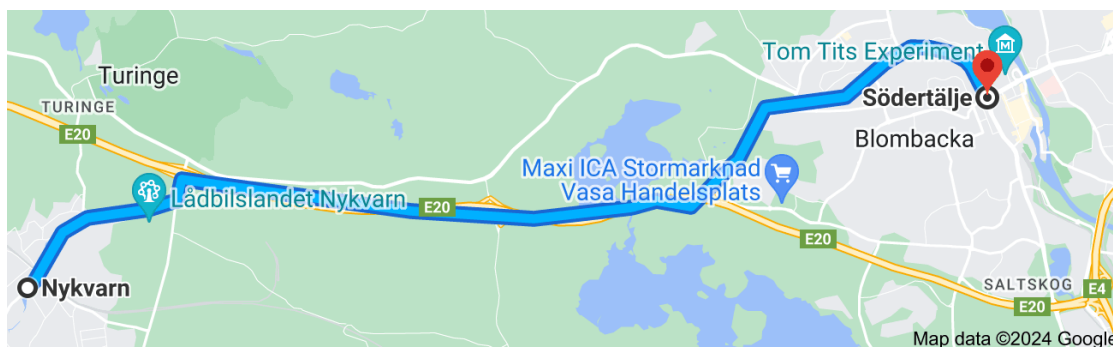

British Columbia i Kanada

Resan görs för att vid *Forth World Conference on Transport Research* hålla föredrag om – Remote Work in the Ecotronic Society. Ordet Ecotronic skapade jag som ett begrepp för kombinationen ekologi och elektronik. (DN Debatt 19 maj 1983)

Föredraget handlade om demonstrationsprojektet Grannskap 90, vilket mitt forskningsteam vid Nordiska Institutet för Samhällsplanering genomförde under perioden 1980 -1984.

Projektets syfte var att studera om man med den nya informations-
tekniken skulle kunna arbeta på distans till sin arbetsgivare hela
eller delar av arbetstiden för att å ena sidan reducera energiför-
brukning, tidsåtgång för pendling, transportarbete med mera och å
den andra sidan öka mångfalden i bostadsområdet/grannskapet.
Projektet inleddes med förstudier, planering och byggnation av en
Grannskapscentral i Nykvarn, 13 kilometer från Södertälje.

I den nya centralen erbjuds de boende i området, som tidigare pend-
lat till Södertälje eller Stockholm, att arbeta på distans till sina
arbetsgivare/ huvudarbetsplatser.

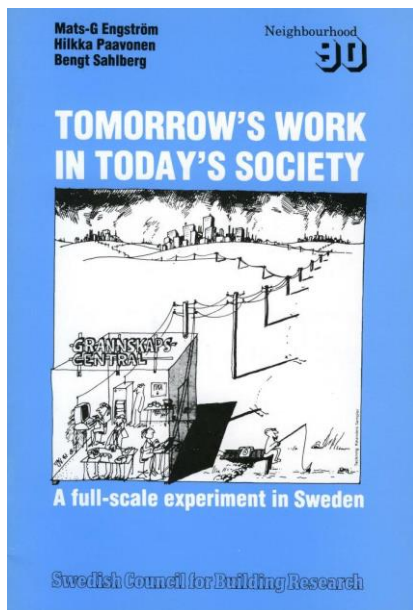
*Grannskapscentralen
(under byggnation)*

(färdig för invigning)

Invigning med Sveriges Television på plats

Byggforskningsrådet

*Forskning & Framsteg
1986 nr 8*

USA

När det finns andra resmål i närheten kan det vara effektivt att kombinera ärenden. Efter konferensen i Vancouver reste Elisabeth och jag till Seattle i Washington på den amerikanska sidan av gränsen mot Kanada för att för första gången träffa sonen Björns värdföräldrar i vars hem han bodde studieåret 1984 -1985. Vi fortsatte därefter söderut till Portland i Oregon för att besöka en fabrik som tillverkade luftskepp.

Washington

Oregon

Den svenska regeringen inrättar det här året ett nytt Miljö- och Energidepartement. Såväl miljö- som energifrågorna blir alltmer aktuella ur ett framtidsperspektiv. Och Länsstyrelsen i Jämtland fridlyser det välbekanta Storsjöodjuret som visserligen ingen med säkerhet sett men som kan simma omkring under Storsjöns yta. Eftersom det är många som försökt fånga djuret med olika mer eller mindre fantasifulla redskap inklusive kamera är det bäst att ta det säkra före det osäkra och fridlysa djuret till glädje för framtida Jämtlandsbesökare.

Storsjöodjuret

Det är allmänt känt att Sverige har bidragit till den internationella ordlistan med begrepp som ”smorgasbord” och ”ombudsman”. När det gäller smörgåsbord har Stockholm och Kungsgatan nu enligt Guinness Rekordbok slagit världsrekord – i smörgåsbord på längden – 729 meter långt!

Kungsgatan 1 juni

Det blir i år premiär för Penninglotteriets skraplott Triss. För att fylla på Tomteklubbens välgörenhetskassa har Trisslotter löpande genom åren inköpts med förhoppning om stora vinster. Tyvärr har det visat sig att investeringarna inte gett ”förväntat” utfall. Klubbens bokföring har trots eller snarare på grund av skraplotterna visat röda siffror på intäktssidan. Men klubben hoppas att insatserna ändå har kunnat stödja goda verksamheter genom till exempel bidrag till välgörande ändamål och idrottsföreningar.

Skraplotter

Några kända personer har under året dragit nitlotter i livets lotteri. Till exempel den amerikanske klarinettisten och orkesterledaren Benny Goodman (1909 -1986). Honom fick jag aldrig spela med, men det fick mina musikantervänner Nicke Wöhrmann (gitarr), Lasse Erstrand (vibrafon), Arne Wilhelmsson (bas) och Pelle Hultén (trummor). I Paris 1972.

Den tidigare finske statsministern och presidenten Urho Kekkonen (1900 -1986) gör Benny Goodman sällskap liksom Beppe Wolgers (1928 -1986). Inte heller någon av dessa fick jag träffa, men trådar löper ändå mellan oss i den komplexa väven.

1987

Finland

Danmark

Island

Schweiz

Året inleds med en båtresa till Åbo där direktionen/ledningsgruppen i det omorganiserade Sveriges Turistråd konstituerar sig och lägger upp planer för framtiden. Jag har fått ansvar för den nybildade forskningsavdelningen. Senare förläggs en turismforskningskonferens till Köpenhamn och Nordiska Kommittén för Transportforskning (NKTF) arrangerar en konferens i Reykjavik på Island.

En kombination av studieresa och privatresa till Geneve, Lausanne och Zürich i Schweiz hinns också med.

Camilla Nilsson från Östersund blir Sveriges första kvinnliga utförsåkare som vinner en alpin världscupseger. Jag har letat efter en bild på Camilla men misslyckats.

På två av hennes framgångsrika efterföljare finns det däremot gott om bilder. De placerar sig på andra och tredje plats bland Sveriges alpina världscupvinnare efter Ingemar Stenmark som samlade ihop 86 världscupsegrar. Anja Pärson erövrade 42 segrar och Pernilla Viberg 24. De här tre står i en klass för sig. Och det står 2-1 till damerna.

Ingemar Stenmark

Anja Pärson

Pernilla Viberg

En av de största prestationerna i svensk idrottshistoria alla kategorier stod Patrik Sjöberg för det här året. Och som gräddes på moset skedde det på Stockholms Stadion.

På kvällen den 30 juni 1987 har alla grenar i DN-galan avslutats utom höjdhoppet. Åskådarna har stannat kvar eftersom det ligger något historiskt i luften. Den 22-årige Sjöberg har ett hopp kvar på världsrekordhöjden 2,42. Klockan är 21.30 när han i sista hoppet tar fart mot ribban och en fullsatt arena håller andan. Några sekunder senare exploderar Stockholms Stadion när Patrik höjer sina armar i skyn. Ribban darrade, men låg kvar!

Vem skulle inte bli glad om man hoppat 2,42.

Ögonblicket är ett av de största i Stockholms Stadions historia. Vem vet? Kanske vi får uppleva något liknande när Armand Duplantis får publiken att stanna kvar på Stadion inför ett världsrekordförsök i stavhopp på 6,30 m. År 2025?

Strax efter att detta skrivs blir Armand Duplantis olympisk mästare kvällen den 5 augusti på Paris' olympiastadion Stade de France och slår samtidigt sitt eget världsrekord inför 70 000-80 000 åskådare, vilka stannat kvar för att precis som med Patrik Sjöberg få uppleva den ende kvarvarande tävlandes kamp mot ribban. Det nya rekordet blev 6,24 m. En kuriositet är väl att Armand Duplantis har sin stockholmsbostad i det som var Sveriges högsta (!) bostadshus när det byggdes 1935. Samma hus som skribenten med hustru nu bor i.

Och apropå bostäder. TV-serien Varuhuset hade premiär i mars 1987 och visades på SVT fram till april 1989. Förlaga till Varuhuset var Shellhuset på Birger Jarlsgatan 64 i centrala Stockholm. I samma kvarter som jag tillbringade mina första 10 år i livet. Fotot visar Shellhuset och längst upp i mitten av bilden skymtar vår kungsbalkong (i vitt).

Shellhuset - Varuhuset

I Del 1 skrev jag om Wilhelmina Skogh som i början av 1900-talet skulle bli en legendarisk direktör för Grand Hotel. När jag skrev det visste jag inte att det just kommit ut en bok med titeln ”De fenomenala fruntimren på Grand Hotel” skriven av Ruth Kvarnström-Jones. Den rekommenderas varmt! Bland annat beskrivs en stöld med kunglig anknytning på ett av Grands hotellrum. Märkligt! 1987 stjal tjuvar värdeföremål ur drottning Silvias svit på ett hotell i London.

Personer vars levnadsbanor nått vägs ände det här året är den svensk-holländske trubaduren Cornelis Vreeswijk, den amerikanske bildkonstnären Andy Warhol och den amerikanske storbandstrumslagaren Buddy Rich.

Med Cornelis Vreeswijk (1937 -1987) finns en del gemensamt. Bland annat geografiskt. Cornelis föddes i Holland. Enligt honom själv var uppväxten idyllisk fram till Nazitysklands ockupation av landet 1940. Fadern fick då bilarna i sin åkerirörelse konfiskerade.

Familjen beslöt att efter kriget flytta till Sverige. Cornelis var tolv år. De slog sig ner på Ekerö där jag tillbringade sommarloven i vår sommarstuga under 1940- och början på 1950-talet. Cornelis gick i Träkvista folkskola och jobbade på sina sommarlov som cykelbud på Konsum i Träkvista. Det fanns en folkpark i Träkvista som jag i de tidiga tonåren besökte några gånger. Kanske gjorde Cornelis det också. Men det vet jag inget om.

Cornelis Vreeswijk

Vad jag vet är att jag vårvintern 1965 som ”komframåsej” (konferencier) engagerade Cornelis för ett uppträdande på en av Karolinska Medicinska föreningens danskvällar med artistframträdanden. Han var då 27 år och jag 26.

Andy Warhol

Andy Warhol (1928 -1987) har jag aldrig träffat, men det har min klasskamrat i Norra Real, Anders Tornberg, gjort. På 1970-talet öppnade han *Anders Tornberg Gallery* i Lund. Genom nätverkande i nyskapande internationella konstkretsar, bland annat i New York, fick Anders galleri världsrykte. I nätverket ingick Andy Warhol.

Anders Tornberg (1937-1997)

Trumslagaren Buddy Rich (1917 -1987) har jag inte spelat med men hört live vid amerikanska jazzbesök på Stockholms konserthus och på inköpta LP-skivor. Det är allt. I alla fall just nu.

Buddy Rich

Vi avslutar året med den svarta måndagen. New York-börsen faller med 23 procent på åtta timmar. Och fallet ska sprida sig globalt.

Svarta måndagen 19 oktober 1987

1988

Jordens befolkning har nu passerat 5 miljarder människor. Men det ska bli fler. När det här skrivs sommaren 2024 har vi passerat 8 miljarder. Och vi ska bli ännu fler.

Färöarna

Det blir även fler resor. Bland annat till Färöarna för medverkan i en forskningskonferens i huvudstaden Tórshavn med – gissa – Nordiska Kommittén för Transportforskning (NKTF).

Ögruppen ligger i Nordatlanten, 320 km nordväst om Brittiska öarna och halvvägs mellan Norge (580 km) och Island (430 km).

Färöarna i elipsen

Färöarna är sedan 1380 en del av Danmark men har sedan 1948 haft ett betydande självstyre.

Landskapet

Huvudstaden Tórshavn

Sovjetunionen

Efter Färöarna blir det under våren en fyradagars kryssning med familjen från Stockholm till Leningrad i Sovjetunionen. Då visste vi inte och märkte inte att Sovjetunionen det här året firade 1000-årsminnet av Ryska rikets grundande. Och inte heller att den kommunistiska konstruktionen "Sovjetunionen" tre år senare skulle gå upp i rök.

En stad som firade 1000 år och som finns kvar idag är Skara på Västgötaslätten.

I Australien firas 200-årsjubileum efter att kontinenten upptäckts av den engelske kaptenen James Cook. Urbefolkningen aboriginerna hade då levt på kontinenten i 40 000 år.

Sverige, Finland och USA enas om en samutgåva av ett minnesfremärke till 350-årsminnet av *Nya Sveriges* grundande 1638 i Amerika. Nya Sverige finns inte kvar annat än i historieböckerna. Precis som Sovjetunionen.

Israel

Egypten

Ett land som inte funnits så länge är Israel. Det grundades samma år som Färöarna fick sitt självstyre. Elisabeth och jag åkte under hösten till Israel för att fira mina första femtio år i livet. Det blir en upplevelserik resa med bland annat en kamelsafari genom ett ökenlandskap på Sinaihalvön i Egypten. I öknen får vi bo på ett verkligt stjärnhotell som i exoticitet slår det mesta. Hotellet var en sovsäck och en plats i sanden tillsammans med kamelen. Stjärnstatusen bestod av en kolsvart natthimmel dekorerad med miljoner stjärnor. En lysande upplevelse.

Det finns en sjö i Israel där man inte behöver vara simkunnig för att bada på djupt vatten. Simborgarmärke och badvakter är överflödigt eftersom det inte går att drunkna. Annat än med våld. Du gissar rätt. Döda havet. Havet är en saltsjö med en salthalt på 33,7 procent. Vi badade i sjön som ligger på gränsen mellan Israel, Västbanken och Jordanien cirka 422 meter under havsnivån – lägst av alla platser på jorden.

Flytande läsning

Som vanligt är det oroligt i Mellanöstern. USA utför militära operationer i Persiska viken. Irakiska regeringsstyrkor genomför en kemisk gasattack mot den kurdiska staden Halabja.

Fredssträngningar görs också. Jordanien ger upp sina anspråk på Västbanken. PLO erkänner Israel. Sveriges utrikesminister Sten Andersson sammanför representanter för PLO och USA för att inleda förhandlingar i Palestinafrågan.

I Sverige accepterar Vasaloppets tävlingsledning för första gången i loppets historia delad seger, då bröderna Anders och Örjan Blomqvist tillsammans korsar mållinjen med kranskullan på axlarna.

Delad glädje är dubbel glädje

Sju år senare kommer Anders att medverka vid uppbyggnaden av turismforskningsinstitutet Etour, min arbetsplats i Östersund.

Något att minnas är också att Mats Wilander vinner herrsingeln vid US Open i tennis och efter det rankas som tennisens världsetta.

Nobels fredspris går det här året till Förenta Nationernas fredsbevarande styrkor där Elisabeth morbror ingår.

Jag avslutade 1987 med en börskrasch. Tyvärr måste jag avsluta 1988 med en annan krasch nämligen grundandet av ett svenskt politiskt parti där grundarna är tidigare medlemmar i nazistiska och högerextrema partier och organisationer som Framstegspartiet, Sverigepartiet och Bevara Sverige Svenskt. Och det här kommer inte att blåsa över som börskraschen. Det ska på 2020-talet resultera i en borgerlig ideologisk kalops. Förlåt! Kollaps. Det återkommer jag till.

1989

Österrike

I början av 1989 reste Elisabeth med sitt företag på en konferens till St Anton i Österrike. Jag fick följa med.

Norge

Danmark

Skottland

Knappt hemkommen blev det dags att resa till Röros i Norge för en konferens och strax därefter en studieresa till Sveriges Turistråds kontor i Köpenhamn. Mitt i sommaren gör vi privat rundresa i Skottland tillsammans med Ekerögrannar. Platser med övernattningar är Newcastle, Hawkshead, Fort Williams, Isle of Skye, Nairn, Dundee och Edinburgh.

Isle of Skye (blå prick)

Naturligtvis måste ett besök göras vid Storbritanniens näst djupaste sjö Loch Ness på det skotska höglandet. Loch Ness-odjuret sägs hålla till där djupt nere i sjön. Det har visat sig lika svårt att få kontakt med odjuret i Loch Ness som med odjuret i Storsjön i Jämtland. Men med lite kreativ bildbehandling har man försökt måla upp en bild av odjuret.

Nessi - Storsjöodjurets kusin

Nessi i skotska Loch Ness och Storsjöodjuret i Jämtland är exempel på mytologiska fenomen som den mänskliga hjärnan gärna uppfinner när information om verkligheten saknas eller när man vill uppleva spännande berättelser. Behovet av sagor kring underjordiska och övernaturliga aktörer är djupt förankrat i vår hjärna.

Eftersom människorna i tidiga kulturer inte hade möjlighet att undersöka eller ta reda på vad som kunde finnas nere i sjöar och hav och inte heller långt nere under markytan eller uppe i himlen fick man ta till fantasin. Och det gjorde man med besked.

Odjur, vidunder, monster och en uppsjö onda gudar, djävlar och demoner beskrivs i myter, sägner, fabler och religiösa berättelser. Dessa fantasifoster och hjärnspöken har även använts frekvent som skrämselfverktyg vid till exempel barnuppfostran. Idag har fantasifostren omvandlats till turistiska dragplåster och imposanta byggnadsverk som kyrkor, moskéer, synagogor och andra tempel över hela jorden.

Trots att vi idag vet att djävlar, troll, skogsrår, vittror och vättar eller fenomen som gudar, änglar, andar och demoner inte finns i verkligheten, aldrig funnits och aldrig visat sig i empiriska studier eller beprövad erfarenhet ligger de märkligt nog fortfarande till grund för lagar, normer, rättsregler och förordningar i många samhällen. När jag skriver det här har Nordiska Asa-samfundet (där Oden är den högste guden) ansökt om att få erbjuda speciella gravplatser direkt utanför Nyeds kyrkogård i Karlstads pastorat i Värmland för asatroende. Platsen är vald för att samfundets högsta religiösa ledare befinner sig i pastoratet. Att min farmor Lina föddes i Nyed 1858 har ingenting med de här frågornas lösning att göra. Hon är begravd på Bromma kyrkogård i Stockholm.

Norge

Det blev ytterligare en resa till Norge under hösten. Men inte till helvetet med djävulens boning utan till Sveriges Turistråds Norgekontor i Oslo.

Välkommen

Hell är en ort i Stjørdals kommun utanför Trondheim. Namnet kommer från det fornnordiska ordet hellir, som betyder 'överhäng' eller 'klippgrotta'. Men det behöver man inte upplysa upplevelsebesökare om. Man ska inte förstöra en spännande historia. Och man kan ju alltid hänvisa till gudinnan Hel i den nordiska mytologin, dödens gudinna och härskarinna i dödsriket Helheim eller Hel. Om det finns någon koppling till det anglosaxiska helvetet Hell vet jag inte.

Efter Nordens kristnande började djävulen ta plats i folkliga föreställningar och sägner och kom att bli en del av det vidskepliga tänkandet. Olycka, sjukdom och ofärd tolkades ofta som hans verk.

Judar, muslimer och troende kristna kan än idag föreställa sig Satan (djavulen) som ondskan personifierad. Och utmärkande för djävulens inflytande över människorna har bland annat varit hans förmåga att locka fram överträdelser av normer och då inte minst hans uppmuntrande till spel, dans och dryckenskap.

Det finns gott om sägner där musikinstrument utnyttjats av onda makter för att värva proselyter. Fioler till exempel. I Hälsingland får djävulen, själv förklädd till spelman, ungdomarna i byn Hårga att dansa sig till döds.

Den äldsta kända uppteckningen av sägnen om Hårgadansen är gjord av prästen Johan Gabriel Lindström år 1785 i Bollnäs. Det gällde ju för de kristna förkunnarna att få ungdomen att hålla sig på den religiöst godkända mattan.

Sägnen har senare inspirerat turistnäringen att arrangera dansevenemanget Hälsingehambon. Den gick av stapeln första gången 1965. Och själv spelade jag in Hårgalåten 2001 i Sveriges radios studio 4 utan några som helst övernaturliga eller underjordiska baktankar.

I europeisk folktro dyker den fiolspelande (ibland harpspelande) näcken upp. Han försöker på olika sätt locka till sig människor för att dränka dem. Här gäller det nog främst att varna för farliga vattendrag. En slags konsumentupplysning.

Näcken

Att tron på övernaturliga makter kan utvecklas till extrem konservatism och religiös fundamentalism finns det gott om historiska exempel på. Och råkar man födas och leva i en sådan miljö gäller det att anpassa sig för att inte råka illa ut. Det fick den iranfödde författaren Salman Rushdie dyrt erfara. I sin roman *Satansverserna* behandlar han, enligt den islamstyrda regimen i Iran, profeten Muhammed respektlöst. Landets andlige ledare Ruhollah Khomeini utfärdar därför en dödsdom (fatwa) över Salman Rushdie. Den som lyckas ta livet av Rushdie garanteras en belöning på 2 miljoner dollar. Och alla medel är tillåtna. Turligt nog är Rushdie då bosatt i London, men han tvingas gå under jord i många år. Och han klarade sig länge tills religionen hann i kapp honom. En 24-årig islamistisk man överfaller och knivhugger Rushdie under ett av hans framträdanden i USA 2022. Författaren blir svårt skadad. Men överlever.

Rushdie med Satansverserna

Och här infinner sig återigen ett exempel på märkliga sammanträffanden. I det här fallet på mikronivå. Just när jag skrivit de här raderna kommer Elisabeth hem från ett av sina månatliga bokklubbsmöten. Hon berättar att nu ska vi läsa Salman Rushdies bok *Kniv*. Häpp! Boken handlar om det överfall jag precis skrivit om.

Apropå religion. Påven Johannes Paulus II blir det här året den första romersk-katolske påve som någonsin besökt Sverige. Tur att någon av hans företrädare från till exempel 1600-talet inte försökte sig på samma resa. Då hade det kunnat gå riktigt illa. Som för den kunglige sekreteraren Göran Bähr och borgmästaren Zacharias Anthelius. De avrättades med halshuggning för sin katolska tro.

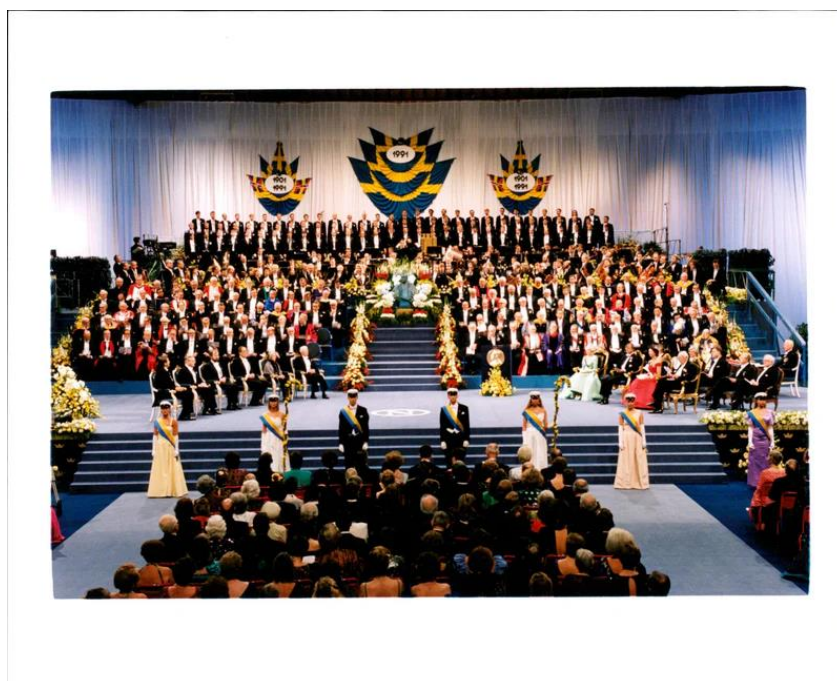
I slutet av 1900-talet går det lugnare till. Nu håller påven en mässa med 14 000 åhörare i den 1989 invigda Globen i Stockholm.

Påven Johannes Paulus II i Globen

Vi drar nu i en tråd mellan religion och vetenskap. Sedan 1984 hade jag haft löpande kontakter med Nobelstiftelsens vd Stig Ramel rörande min idé till ett Nobel Center i Stockholm. Inför 90-årsjubileet (1991) av utdelningen av de första nobelprisen frågade Stig Ramel om jag som forskningschef på Sveriges Turistråd kunde försöka mobilisera statliga medel för en utställning om Nobelprisen och Alfred Nobel vid jubileet.

Diskussionerna om var själva prisutdelningen skulle hållas gick höga. Det skulle behövas en mycket större lokal än Stockholms konserthus. Globen kom på tal, men väckte starkt motstånd. Att dela ut nobelpris i samma arena som det spelas ishockeymatcher och arrangeras melodifestival var ur statussynpunkt direkt olämpligt. Men så kommer påven! Och kan påven så kan väl Nobelstiftelsen. Och så blev det.

Nobelprisutdelning i Globen

Jag lyckas inte få fram medel till den efterfrågade utställningen. Men så händer det. Min vän, den sydkoreanske läkaren Yong Woo Han, frågar om jag kan ordna ett möte där vi kan träffa Svante Lindqvist, vd för den organisation som arbetar för ett kommande Nobel-museum. Jag ordnar ett möte och vid mötet meddelar Yong Woo Han att han kan hjälpa till att få fram medel från Sydkorea till en vandringsutställning om Alfred Nobel och Nobelprisen. Samsung går in med 50 miljoner och utställningen transporteras jorden runt till olika världsstäder med start i Sydkoreas huvudstad Seoul. Grunden var lagd till den tillfälliga utställning som, i avvaktan på ett permanent Nobel Center i Stockholm, skulle inrymmas i Börshuset i Gamla Stan under namnet Nobelmuseet, senare omdöpt till Nobelprismuseet. Det permanenta Nobel Center slår upp portarna på Stadsgårdskajen vid Slussen 2031. Nästan 50 år efter att idén planterades.

Nu under 1980-talets sista år händer en del historiskt noterbart som ger eko i omvärlden. I det kommunistiska *Mittens rike* demonstrerar kinesiska studenter på Himmelska Fridens Torg i Beijing mot korruption i kommunistpartiet och för mänskliga rättigheter i Kina. Det väcker ingen entusiasm hos landets ledare. Tvärtom. Demonstrationerna slås ned med våld av Folkets befrielsearmé! Enligt officiella källor dödades bara några hundra människor, men inofficiella tal pekar på upp emot 3 000 dödsoffer. Händelsen går till historien som *Massakern på Himmelska Fridens Torg*.

I Tjeckoslovakien tar historien en annan vändning. Under den så kallade Sammetsrevolutionen hösten 1989 överlämnar det tjeckoslovakiska kommunistpartiet makten till en icke-kommunistisk regering med Václav Havel som president. Allt utan blodspillan. Men i Rumänien gäller inga silkesvantar - utan hårdhandskar. Den kommunistiske diktatorn Nicolae Ceaușescu och diktatorshustrun Elena avrättas genom arkebusering.

Franska revolutionen 1789 ses ofta som en av de mest omstörtande händelserna i världshistorien. Även om det inte går att likställa 1989 med 1789 så är det nog inte långt ifrån. Genom Berlinmurens och Järnridåns fall upphör det kalla kriget mellan väst och öst. Kommunismen får liksom tidigare nazismen sin rättmätiga plats i historiens soptunna. Efterdyningarna från andra världskriget upphör. Demokratin och humanismen har en gång för alla segrat. Trodde man i alla fall.

När jag reste till Wien för att delta i en konferens i november och för att på hemvägen besöka Sveriges Turistråds tyskskandkontor i Hamburg anade jag inte att Berlinmuren skulle öppnas samma dag som jag träffade personalen på kontoret – den 9 november.

Märkligt nog var det natten mellan 9 och 10 november 1938, Kristallnatten (en dryg vecka innan jag kom till världen), som judars affärer, hus och synagogor förstördes i hela Nazityskland vilket i förlängningen ledde till andra världskriget och Förintelsen. Det blev också den ideologiska bas som partiet Sverigedemokraterna bestämt sig för att bygga sin framtid på.

KALENDERN
En extra tidning
med allt om nöjen

Ugglor slutar
efter nya
rockshowen
MITTEN

TRISSBINGO
Nya skrapnummer i dag
KOMBILOTTERIET - SIDAN 26

KVÄLLSPOSTEN SYDSVERIGES KVÄLLSTIDNING

Nr 306 • Årgång 42 Fredagen den 10 november 1989 Veckopris 4:00 Söndag 6:--

BILD-EXTRA

MUREN HAR FALLIT

VÄLKOMNA! En östtysk familj som passerar muren blir varmt mottagna. BILD: Ralfner Klostermeier

Berlin i natt - en stad i glädjerus

- ■ Vilda glädjescener utspelade sig i Berlin i natt.
- ■ Det historiska beslutet att öppna gränserna ledde till rena invasionen. Tusentals lyckliga människor vallfärdade till den i praktiken raserade muren.
- ■ Människor dansade på gatorna och uppe på själva muren. Man kramade och kysste varandra - kända som okända.
- ■ Muren som delat Berlin sedan 1961 har varit en symbol för den hårda östtyska regim som nu snabbt går mot sitt fall.

SIDORNA 8 OCH 9

PÅ MURENS TOPP. Tre berlinare arm i arm med Brandenburger Tor i bakgrunden. BILD: Jockel Finck

7 388122 000154

Arg Guillou vägrade möta Ebbe Carlsson

FRAM 10

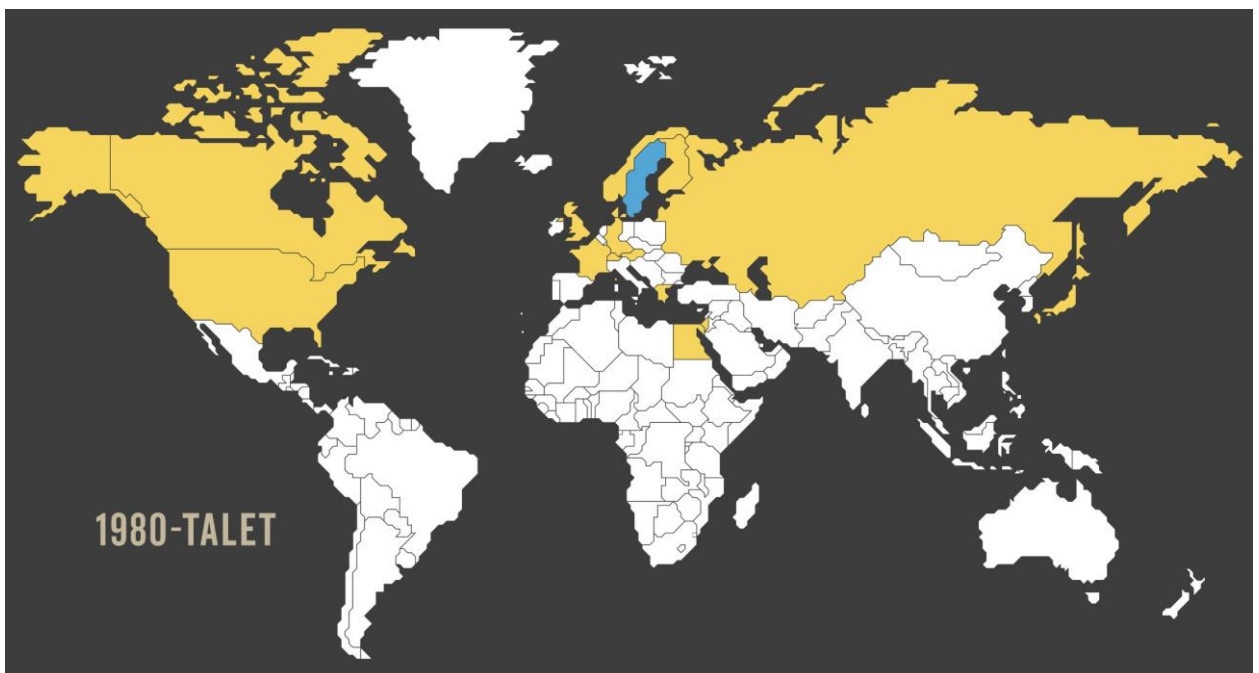

Egypten

1980-talet avslutas med en familjeresa över nyår till Egyptens huvudstad Kairo. Här har den flertusenåriga historien etablerat en fast fysisk grund i pyramiderna medan det zoologiska arvet går omkring med turister på ryggen.

Kameler och pyramider

Karta över utlandsresor på 1980-talet

1990-talet

Global demokrati i sikte

1990

Vi går nu in i det sista decenniet på det gamla millenniet. Och det kommer att hända mycket.

Efter 27 år i fängelse utanför Kapstaden på Robben Island i Sydafrika frigges Nelson Mandela (1918 -2013), advokaten, politikern och Sydafrikas president mellan 1994 och 1999. Han möts av jublande folkmassor. En månad efter frigivningen 1990 besöker Mandela Sverige och talar i Sveriges riksdag. Varför? Jo, bland annat som tack för Sveriges starka stöd till organisationer och politiker som arbetat mot det rasistiska systemet Apartheid i Sydafrika.

*Mandelas cell på Robben Island och
i Sverige med statsminister Ingvar Carlsson*

20 år senare under nästa millennium ska vi resa till Sydafrika och besöka Robben Island då färgfotot ovan togs.

1990 är också året då stora geopolitiska förändringar sker i Europa. Litauiska SSR förklarar sig självständigt från Sovjetunionen. I Jugoslavien förklarar sig Kroatien och Slovenien som självständiga. Väst- och Östtyskland återförenas och bildar nationen Tyskland. Jag blir nu knuten till Högskolan i Östersund (idag Mittuniversitetet) på 20 procent som adjungerad professor med uppgift att förstärka turismforskningen vid högskolan. Anställningen kommer successivt att generera många resor. Men jag har fortfarande 80 procent anställning på Sveriges Turistråd och det är med rådet som den första resan görs.

Den går i januari till Dublin på Irland, den gröna ön, vars turistnäring visat sig framgångsrik under senare år. Lämpligt då att ta reda på hur man gått tillväga.

Irland

Huvudstaden Dublins historia börjar på 840-talet. Då anlade norska vikingar en bosättning på floden Liffey's södra strand. Idag finns ett imponerande vikingamuseum i staden som berättar om vikingarnas tid på ön.

Vikingamuseum

Monaco

I april arrangerar Hospitality Sales and Marketing Association (HSMA) en konferens i Monaco. Landet är världens näst minsta suveräna stat (Vatikanstaten i Rom är minst). Ytan tillsammans med landets närmare 40 000 invånare gör Monaco till världens mest tätbefolkade land.

Monaco

England

Italien

Och så är det dags att fira ett nytt jubileum. Det tioåriga bröllopsjubileet - tennbröllop - firades med en kryssning på Östersjön till Gdansk i Polen. Tjugoårsjubileet – porslinsbröllop – firades i Paris, medan tjugofemårsjubileet – silverbröllop – nu firas under en tågresa mellan London och Venedig via Frankrike och Österrike. Med den så kallade *Orientexpressen*.

Silverbröllop på Orientexpressen

Den ursprungliga Orientexpressen (1883 -1977) gick mellan Paris och Konstantinopel/Istanbul. Trafiken hade sin största omfattning under 1930-talet, då nästan 2300 vagnar gick i trafik. Så här beskrevs Orientexpressen när den invigdes.

”Efter pressvisningen inför premiärturen från Paris 4 oktober 1883, så skrev de närvarande journalisterna entusiastiskt om tågets gränslösa lyx och skönhet. De förundrade passagerarna upplevde det som att de befann sig på ett av Europas finaste hotell, med fantastiska träpaneler, luxuösa skinnfåtöljer, silkeslakan och yllefiltar. Också gourmeterna fick sitt lystmäte, genom de delikata rätter som skapades i restaurangvagnens minimala kök, bordens vita dukar, och tågets kunniga sommelierer som serverade utsökta viner i glittrande kristallglas.”

1888

Under vår resa gjorde tåget kortare uppehåll vid centralstationerna i några städer, däribland Verona i Italien. Och här flaggades med svenska flaggor. Hur kunde man veta att ett silverbröllopsfirande par från Sverige var ombord på tåget? Sanningen är att det visste man inte och inte heller flaggade man för oss när vi passerade. Vadå! Jo, jag upptäckte 2024 att Verona har en snarlik flagga som Sverige ,med den skillnaden att det gula korset är centrerat i Veronas flagga. Flaggingen för Orientexpressen fick bli en skröna.

Veronas flagga

England

Årets sista utlandsresa går i december till universitetsstaden Durham i nordöstra England. Det gäller deltagande i en turismforskningskonferens. Det är den första resan som anställd vid högskolan i Östersund.

Durham ligger vid floden Wear, cirka 22 kilometer söder om Newcastle upon Tyne. Här finns utöver Durhams universitet också världsarven Durhams slott och katedral.

Universitetet i Durham

Hemma i Sverige brinner Katarina kyrka ner natten till den 17 maj. Det är andra gången. Första gången var den 1 maj 1723.

Efter branden 1990

En känd svensk skådespelerska som både döpts och konfirmerats i kyrkan somnade en månad tidigare in på ett sjukhus i New York. Hon hette Greta Gustafsson (1905 -1990). Som skådespelerska tog hon namnet Greta Garbo.

Greta Garbo

Greta föddes i Katarina församling i Stockholm och gick på Katarina södra folkskola. Under Gretas uppväxt bodde familjen med tre barn i en lägenhet på ett rum och kök på Blekingegatan 32. Oj! Blekingegatan hette tidigare Sahlbergs gränd.

*Vy österut vid Sahlbergs gränd 9
I fonden Götgatan*

Garbo nominerades till fyra Oscars för bästa kvinnliga skådespelare. Det gällde filmerna *Anna Christie* (1930), *Romantik* (1930), *Kameliadamen* (1936) och *Ninotchka* (1939). 1955 fick hon The Academy's Honorary Award ("heders-Oscar").

Två personer i underhållningsbranschen, nöjesparks- och grammo-fondirektören Bert Karlsson och estradören och industrimannen Ian Wachtmeister, meddelar att de tänker ställa upp i det svenska riksdagsvalet 1991. Med partiet *Ny demokrati*. Partiprogrammet kommer att gå under parollen "Drag under galoscherna". Valkampanjerna genomförs med läskbackar som informationsmateriel och i party-form snarare än som traditionella torgmöten. Den politiska verksamheten ska bli kort och någon ny demokrati blev det inte.

Några personer lämnade i år den jordiska estraden. Bland andra musikern (kontrabas), vokalisten och orkesterledaren Arthur Österwall (1910 -1990). Han var min kapellmästare under folkparksturnéer våren och sommaren 1956. Han var då 46 år gammal. Jag var 17 år. Övriga ungdomar i bandet var trombonisten Eje Thelin (1938 - 1990) som dog tre månader efter Arthur, trumpetaren Bengt Larsson som dog långt tidigare och trumslagaren Björn Borell (1937 -) som fortfarande är i livet.

Arthur

*Eje, Björn, Bengt, Arthur och undertecknad
Med turnébilen utanför Gyllene Uttern*

En av jazzens mest rosade röster, den amerikanska jazzsångerskan Sara Vaughan (1924 -1990) tystnar. Henne fick vi höra på Stockholms konserthus under jazzens guldålder. Detsamma gäller den amerikanske underhållaren, musikern och skådespelaren Sammy Davis Jr (1925 -1990). Han ingick i den berömda sångar- och showtrion The Rat Pack med Frank Sinatra och Dean Martin. Trumslagaren och grundaren av Jazz Messengers Art Blakey (1919 -1990) gjorde under året Sara och Sammy sällskap till de sälla musikestraderna.

Sara Vaughan

Sammy Davis Jr

Art Blakey

1991

Året börjar illavarslande. Efter att Irak året innan ockuperat sitt grannland Kuwait inleder USA Operation Desert Storm genom flyganfall mot Irak. Kuwaitkriget har startat.

Och nu börjar en historia som ska få oanade konsekvenser årtionden framöver och som fortsätter när detta skrivs 2024. Här kan man använda sig av begreppet dominoeffekt. Begreppet dominoeffekt kommer från brickorna i spelet Domino. Spelets brickor kan ställas på högkant efter varandra. När en bricka knuffas till, kommer den att välta på nästa, som välter på nästa, och så vidare. En liten händelse kan få långtgående konsekvenser. Ett exempel på en dominoeffekt är pistolskotten i Sarajevo på Balkan 1914, som genom en rad omständigheter blev inledningen till första världskriget.

USA

Det blir en tjänsteresa till New York i början av juni för att besöka Sveriges Turistråds New York-kontor. På väg till kontoret tas en bild av en kyrkvägg med texten HEAVENLY REST. En bänk för vila fanns påpassligt under skylten.

Gudomlig vila

Finland

Norge

En månad senare gör Elisabeth och jag en privat rundresa med bil på Nordkalotten. Övernattningar sker i Luleå, Enontekiö, Honningsvåg, Alta, Tromsø, Trondheim och Lillehammer. En höjdpunkt blir midnattssolen på Nordkap.

Midnattssol på Nordkap 24.00

Felstavat

Luxemburg

I september presenterar jag Sveriges Turistråds unika resvaneundersökning *Travel and Tourism Database* (TDB) vid en konferens i Luxemburg. Undersökningen omfattar 24 000 telefonintervjuer per år.

På kommunikationsområdet skapas det här året den första webbplatsen på internet och Sveriges kommunikationsminister Georg Andersson sluter avtal med sin danske kollega Kaj Ikast om en fast broförbindelse över Öresund. Tio år senare invigs bron.

På kulturområdet blir Carola Häggkvist fångad av en stormvind och vinner Eurovision Song Contest i Rom.

Carola Häggkvist i Rom

När turismen i Sverige fick problem genom bland annat ofördelaktiga valutakurser höll jag ett föredrag för näringslivet i Östersund där jag lånade och travesterade Carolas låttitel. Min titel på föredraget blev Fångad av en motvind. Det är förmodligen det närmaste jag kommit Carola.

Österrike

Östersunds Turist- och Kongressbyrå gör det här året i oktober en konferensresa till Salzburg i Österrike. Ledningen ber mig ta fram och leda konferensprogrammet under resan.

Staden Salzburg är känd för sin barockarkitektur och Gamla staden blev 1996 uppsatt på Unescos världsarvslista. Den mest kände Salzburgaren är tonsättaren, pianisten och violinisten Wolfgang Amadeus Mozart. Han föddes i staden 1756 och slutade komponera 1791, endast 35 år gammal.

Salzburg

Mozart

Madeira

Årets sista utlandsresa blir en privatresa i november till den portugisiska ön Madeira i Atlanten omkring 400 kilometer norr om Kanarieöarna.

Madeira är känd för sina "Levadas", extraordinära bevattningsystem, som byggdes på 1600 -talet för att distribuera vatten från nordkusten till sydkusten. De har tidigare bevattnat planteringar av sockerrör, bananträd och vingårdar.

Levada

Sovjetunionens sammanbrott det här året får en kraftfull geopolitisk dominoeffekt. Inbördeskrig utbryter i Jugoslavien. Estland och Lettland förklarar sig självständiga från Sovjetunionen och Georgiska SSR utträder ur Sovjetunionen. Azerbajdzjan och Turkmenistan förklarar sig självständiga från Sovjetunionen. Ukraina och Kazakstan lämnar Sovjetunionen. Den sovjetiska folkkongressen beslutar att upplösa Sovjetunionen. Sovjetunionens högsta sovjet upplöser sig självt.

Tillåt mig en filosofisk utflykt till universums skapelse. Kanske kan Big Bang ses som den ursprungliga händelse som utlöste en ständigt pågående dominoprocess där allt i universums och i vår individuella utveckling ingår i ett gigantiskt deterministiskt dominospel? Eller?

En av 1900-talets mest folkära poeter och författare Bo Zetterlind (1923 -1991) går bort det här året. Honom fick jag möta i prästgården i Junsele under Konst- och Musikveckan där Zetterlind medverkade. Han trivdes bäst i prästgårdens kök för samtal med Elisabeths mamma Märta och han var också hennes favoritpoet.

Bo Zetterlind

En världsberömd brittisk författare lade ner pennan. Graham Greene (1904 -1991). Greene blev föremål för litterära hyllningar samtidigt som han åtnjöt en utbredd folklig popularitet. Han listades återkommande som kandidat till Nobelpriset i litteratur.

Graham Greene

Gunnar Gren

En svensk med utbredd folklig popularitet lämnade under året fotbollsplanen, Gunnar Gren (1920 -1991). Han var med i det svenska fotbollslaget som vann OS-guld i London 1948 och VM-silver i Stockholm 1958. Och var en i den världsberömda trion Gre-No-Li (Gren, Nordahl, Liedholm). Gunnar Grens 20 år i landslaget var svenskt rekord innan det år 2021 slogs av Zlatan Ibrahimović.

Två av jazzens giganter lade instrumenten på hyllan. Tenorsaxofonisten Stan Getz (1927 -1991) och trumpetaren Miles Davis (1926 -1991).

Stan Getz

Miles Davis

Ingen av dem har jag spelat med. Men legendaren, basisten Gunnar Johnson (1924 -2004), som varit en grund(s)pelare i inspelningar med pianisterna Jan Johansson och Bengt Hallberg, har spelat med Stan Getz.

Det närmaste jag kommit Stan Getz är att jag spelat med Gunnar Johnson. Till exempel på Ekebyhovs slott den 24 augusti 1991, ett par månader efter Stan Getz bortgång.

Stan Getz Gunnar Johnson

Med Gunnar Johnson på Ekebyhovs slott

Miles Davis behöver knappast någon närmare presentation. Ytterst få jazzmusiker har väckt så mycket respekt och uppskattning såväl inom som utanför jazzen som han. Det närmaste jag kommit honom, utöver som publik på Stockholms konserthus, är nog att munspelaren och världsartisten Toots Thielemans har spelat med Miles, medan jag har spelat med Toots. En gång på Kårhuset i Stockholm den 8 augusti 1962.

1992

Vid halvårsskiftet kommer Sveriges Turistråd att läggas ner och jag blir då närmare knuten till Högskolan i Östersund (nu Mittuniversitetet). Elisabeth fyller 50 år och vad passar väl bättre än en bilresa på Romantische Strasse i Tyskland.

Danmark

Tyskland

Namnet Romantische Strasse skapades på 1950-talet inom turistverksamheten i Tyskland som benämning på landsvägssträckan från staden Würzburg i norr till staden Füssen i söder. Vägen går genom delstaterna Bayern och Baden-Württemberg.

Romantische Strasse

Vår resa startar i Stockholm och via färjeförbindelsen Rødby i Danmark och Puttgarden i Tyskland når vi Würzburg där Romantiska vägen startar.

Det finns mycket att se och uppleva på Romantische Strasse. Jag väljer här två sevärdheter. Rothenburg och Neuschwanstein.

Valet av Rothenburg görs eftersom den ses som den kanske mest romantiska staden i Tyskland. Dessutom finns en åretruntöppen imponerande julaffär i staden, vilket naturligtvis har en extra dragningskraft på en medlem i Tomteklubben.

Rothenburg

Rothenburg fick stadsprivilegier år 1241. Under 30-åriga kriget erövrades staden, som vid den tiden var protestantiskt styrd, av kejserliga, katolska trupper. De protestantiska försvararna väntade på svenska trupper som aldrig kom. I andra världskrigets slutskede flygbombades staden. Nästan 40 procent blev förstörd. Återuppbyggnaden var inte fullt genomförd förrän 1970.

Om Rothenburg är den mest romantiska staden är nog Neuschwanstein det mest romantiska slottet. Slottet lär vara en förebild för Törnrosaslottet i Disneyland i Kalifornien. Det besökte Elisabeth och jag under vår bröllopsresa till Hollywood 1965. Då fick vi alltså se en kopia. Nu får vi se originalet. Slottet ligger utanför Füssen i de bayerska alperna. Det uppfördes av kung Ludvig II av Bayern med början 1869.

Neuschwanstein

Disneyland

Att bygga Neuschwanstein tog betydligt mycket längre tid än tänkt. Projektet var omfattande och kostnaderna sköt i höjden. Bara att forsla materialet uppför det branta berget krävde betydande insatser. Först 1880 hölls en taklagsfest och 1884 kunde Ludvig II flytta in i sitt sagoslott. Den 11 juni 1886 arresteras han och förs iväg från Neuschwanstein. Två dagar senare hittas han död.

I slutet av andra världskriget förvarade tyska Riksbanken mycket guld i slottet. Här förvarades även andra saker som gyllene snusdosor, antika juveler, möbler och tavlor. Allt detta var tänkt att ingå i Adolf Hitlers privata samling. Men så blev det ju inte.

På hemvägen till Sverige väljer vi en annan färdväg öster om Romantische Strasse. Och vår utvalda sevärdhet blir då universitetsstaden Göttingen.

Göttingen

Göttingen är känd bland annat för sitt universitet. Staden grundades under slutet av 1100-talet och upplevde under 1300-talet en kort blomstringstid som Hansastad. Sedan följde en period av tillbakagång fram till universitetets grundande 1737. Universitetet har fått sitt namn efter kurfursten Georg August av Hannover. Han var även kung av Storbritannien med namnet George II.

Universitetet lyckades knyta till sig flera kända vetenskapsmän. En av dem var matematikern och astronomen Carl Friedrich Gauss, känd bland mycket annat för Gauss statistiska normalfördelningskurva. Han byggde också ett stjärnobservatorium.

Andra kända vetenskapsmän är Max Planck (nobelpris i fysik 1918), Werner Heisenberg (nobelpris i fysik 1932), Otto Hahn (nobelpris i kemi 1944), Manfred Eigen (nobelpris i kemi 1967) och Erwin Neher (nobelpris i fysiologi eller medicin 1991).

Under hemresan fick vi också tillfälle att bekanta oss med städerna Lübeck i Tyskland och Nykøbing i Danmark.

Portugal

Spanien

Det här året arrangeras världsutställningen EXPO '92 i den spanska staden Sevilla. Eftersom vår dotter Christina blivit engagerad som värdinna vid utställningens svenska paviljong beslöt vi oss för att besöka världsutställningen. Det gjorde också flera andra.

EXPO '92

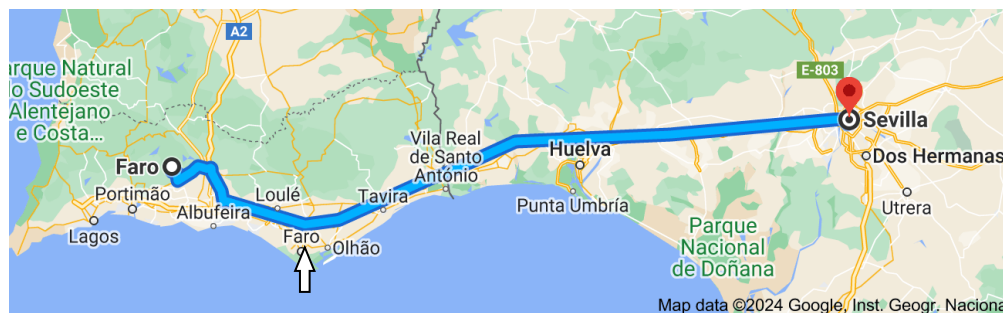

Christina hälsar välkommen

Det är inte första gången släkten Sahlberg besöker en världsutställning. Första kända besöket gjorde min morfar Carl Otto, tjuogoett år gammal, på världsutställningen i Philadelphia 1876. Den arrangerades vid 100-årsjubileet av *The Declaration of Independence*.

Den andra världsutställningen Expo 58', som besöktes av min bror Jan (23 år), arrangerades i den belgiska huvudstaden Bryssel. Sju år senare gjorde jag (26 år) ett besök på världsutställningen i New York 1965 i samband med min orkesters spelning på Svenska Amerikalinjen.

Under Sevilla-resan planerades som vanligt att, när man ändå är så långt bort, passa på att se fler miljöer. Första besöksmål under resan blir Faro i Portugal. Faro är den största staden i provinsen Algarve i södra Portugal och avståndet till Sevilla 25 mil.

Avståndet mellan Faro och Sevilla är 25 mil

Faro

Sevilla är Spaniens fjärde största stad och Andalusiens huvudstad. På 1500-talet upplevde staden en storhetstid. Den blev då Spaniens centrum för handelsförbindelserna med kolonierna i Nya världen och fick monopol på den koloniala handeln. Det var från Sevilla Christofer Columbus gjorde sin resa då Amerika ”upptäcktes”.

När Sevillautställningen avslutas transporteras den svenska paviljongen till Grythyttan i Sverige där den nu ingår i Örebro universitets måltidsutbildning. Och visst! Christinas kusinbarn Lovisa Sahlberg, som inte fanns 1992, genomförde sina högskolestudier i Grythyttan med examen 2022.

Svenska paviljongen i Grythyttan

Allt det här var av naturliga skäl helt okänt för Hans Sigfridsson. Hurså? Jo, han är en av förfäderna till Lovisa och Christina. Och? Han föddes i Grythyttan två år innan drottning Kristina abdikerade från den svenska tronen 1654. Och? Det var på hennes order som Grythyttans Gästgivaregård grundades 1641. Trådar korsas i både tid och rum.

Irland

Ny konferensresa med Östersunds Turist- och Kongressbyrå. Den här gången i "vikingars spår" till Irlands huvudstad Dublin. Jag får förnyat förtroende att utarbeta och leda konferensprogrammet.

Det gamla Jugoslavien blir ett alltmer oroligt hörn av Europa. En massaker, *Bijeljinamassakern*, på civila bosnier utförs av den serbiska paramilitära gruppen *Arkans tigrar* under Bosnienkriget. Ett antal serber som försökte ingripa och förhindra massakern föll också offer för förbandet och minst 48 civila dödades. Ett par månader senare beslutar FN att skicka trupper till Bosnien-Hercegovina. Bosnienkriget pågår åren 1992-1995.

Betydligt beskedligare går det till i oljemålningen *Grindslant* av konstnären August Malmström. Motivet är ett antal barn som slåss om en slant som kastats till dem som tack för att de öppnat grinden för en förbipasserande vagn. Tavlan säljs under 1980-talet på Bukowskis för två miljoner kronor. Den säljs igen 1992 för 16 miljoner. Ingen dålig grindslant.

Grindslant

Säkert fick även Stefan Edberg en liten slant när han vann herrsingeln vid US-Open i tennis det här året och rankades som etta i världen.

Stefan Edberg

Några lämnade slutgiltigt banan 1992. Till exempel Carl-Gustaf Lindstedt (1921-1992). Han föddes i Kungsholms församling i Stockholm och har fått en gata uppkallad efter sig. Carl-Gustaf Lindstedts gata är en förlängning av Norra Agnegatan. Carl-Gustaf växte upp på Norra Agnegatan mitt emot min farfars tenngjuteri som i sin tur hade Carl-Gustafs pappas blomsterhandel som närmaste granne. Carl-Gustaf ligger begravd i minneslunden på Kungsholms kyrkogård.

Enda gången jag personligen träffade Carl-Gustaf var när jag som konferencier på en av Medicinska föreningens tillställningar presenterade honom för en förväntansfull publik.

Carl Gustaf Lindstedt

Även jazzpianisten och kompositören Lasse Werner växte upp på Kungsholmen. Närmare bestämt på Kaplansbacken 3, granne med adressen nr 5 som Elisabeth och jag flyttade in på 2007.

Lasse Werner

Lasse Werner (1934 -1992) skrev ett stort antal kompositioner för såväl piano som andra sättningar. Han komponerade teatermusik och medverkade i teaterföreställningar - bland annat på Stadsteatern i Stockholm, Riksteatern, Helsingborgs Stadsteater, Munkbroteatern och Pistolteatern. Lasse Werners bror Mats Werner skrev biografien *Lasse Werner - en lycklig skit: den svenska jazzens gossen Ruda* (2014).

Lasse träffade jag och lyssnade på under 1950-talet bland annat på ungdomsgården jazzklubben Sunside, men eftersom vi båda var pianister spelade vi aldrig tillsammans. Lasses bror Mats blev jag bekant med först 2024 på en jazzlunch i Stockholm arrangerad av SWEJS, Swedish Executive Jazz Society.

En tung makthavare ställde ner portföljen för gott det här året. Hans far arbetade på renhållningsverket vid Lövsta sopstation utanför Stockholm. Familjen bodde i en före detta statarbarack. Sonen Gunnar älskade att läsa och hittade spännande böcker som kom till sopstationen för att brännas. Bland annat böcker av August Strindberg, Maksim Gorkij och Lev Tolstoy. Gunnar, med efternamnet Sträng (1906 -1992), skulle bli en av Sveriges tyngsta politiker, som finansminister i 21 år och riksdagsman i 39 år.

Gunnar Sträng

Jag har aldrig träffat Gunnar Sträng men min handledare i Lund, professor Gunnar Törnqvist, hade en föredragning för finansministern när vår forskargrupp utredde effekterna av utflyttning av statliga verk i början av 1970-talet. That's all.

Väinö Linna

Nu avslutar den finländske författaren Väinö Linna (1920 -1992) sitt författarskap. Han var det sjunde barnet, i en syskonskara av tio. Båda föräldrarna kom från torparfamiljer i Tavastland. Tre av Linnas bröder dog vid unga år i tuberkulos, som var en vanlig sjukdom på den finländska landsbygden under 1900-talets början.

Linna brukar räknas till proletärförfattarna men är främst känd för sin roman *Okänd soldat* som utkom 1954. Romanen skildrar kriget mellan Finland och Sovjetunionen under andra världskriget ur frontsoldaters perspektiv. Som aktiv vid fronten i kriget fick Linna förstahandserfarenhet av krigets meningslösa fasa då han efter en granatkrevad var den enda oskadda i sin grupp, omgiven av likdelar. Boken blev en av mina stora läsoplevelser.

En som reste runt och underhöll amerikanska trupper under andra världskriget var den tysk-amerikanska skådespelerskan och sångerskan Marlene Dietrich (1901-1992). Hon fick sitt genombrott 1930 i den första tyska ljudfilmen *Blå ängeln*. Det var där som hon med sin heta och beslöjade röst framförde den sång som kom att bli hennes "signaturlåda": "*Ich bin von Kopf bis Fuß auf Liebe eingestellt*".

Hon blev internationellt känd och reste till USA och Hollywood. År 1939 blev hon amerikansk medborgare. Då fick hon ett bud från den tyske nationalsocialistiske politikern och propagandaministern Joseph Goebbels om att återkomma och spela i Tyskland. Hon tackade nej. Därefter blev hennes filmer bojkottade i hemlandet på order av regimen.

Vi känner igen extrema politiska rörelser som tystar kritiker och förbjuder deras böcker, filmer och musik. Dietrichs politiska och sociala aktiviteter mot nazisterna blev tidigt uppskattade utanför Tyskland, men i hennes hemland blev hon kallad förrädare.

Marlene Dietrich

Från och med 1950-talet ägnade hon sig huvudsakligen åt sången och sjöng för fulla hus bland annat i Stockholm. Hennes ackompanjatör (en av mina favoriter) var sedan 1955 den amerikanska pianisten och kompositören Burt Bacharach (1928 -2023). Det visste jag inte och inte heller att det finns en stad vid floden Rehn i Marlene Dietrich hemland Tyskland som heter Bacharach.

Marlene Dietrich fick 1947 Frihetsmedaljen, den största utmärkelsen för amerikanska civilister. 1950 tilldelades hon den franska orden Hederslegionen av den franska regeringen. De franska presidenterna Pompidou och Mitterand befordrade Dietrich till "Officier" respektive "Commandeur" av Hederslegionen.

Mina trådar till Marlene Dietrich är tunna. Hon har haft roller i Hitchcockfilmer och Elisabeth och jag har ju träffat Hitchcock i Hollywood. Dessutom har jag på olika tillställningar spelat melodier som komponerats av hennes ackompanjatör, som till exempel *Raindrops keep falling on my head*.

En annan stark antinazist som levde många år i exil undan nazistregimen, bland annat i Sverige, var den tyske socialdemokratiska politikern Willy Brandt (1913 -1992). Han var Västtysklands utrikesminister 1966 -1969, förbundskansler 1969 -1974 och mottog Nobels fredspris 1971.

Willy Brandt

Willy Brandt spelade en huvudroll i min 2-betygsuppsats i historia (1962) som handlade om pressreaktionen på Berlinblockaden 1948 - 1949. Någon starkare tråd kan jag inte hitta.

Vi avslutar hädanfärderna med Sven Delblanc (1931-1992) som gjorde bokslut 1992. Delblanc har setts som en av efterkrigslitteraturens främsta författare. Han var även akademiker och disputerade 1965 vid Uppsala universitet, blev docent där i litteraturhistoria samma år och gästprofessor vid Berkeley-universitetet i Kalifornien 1968 -1969.

Sven Delblanc

Sitt stora folkliga genombrott fick Delblanc med sin romansvit om Hedeby, ett fiktivt samhälle i Södermanland. TV-serien Hedebyborna, som Delblanc själv skrev manus till, bygger på de tre första böckerna i romansviten – *Åminne* (1970), *Stenfågel* (1973) och *Vinteride* (1974).

Jag träffade Sven en gång. Det var under en festvåningsspelning i Stockholm. Han var en bland gästerna och kom fram till vår trio och frågade om han kunde få hoppa in i ett par låtar på basfiolen. Självklart!

1993

Schweiz

Tyskland

Över Valborg är Elisabeth och jag inbjudna till ett jubileum som ska firas på ön Mainau i Bodensjön. Vi flyger till Zürich, den största staden i Schweiz.

Zürich

Nästa dag går resan vidare till staden Meersburg som ligger nära ön Mainau där jubileet ska firas.

Meersburg

Mainau är den tredje största ön i Bodensjön och ligger på den tyska sidan av gränsen till Schweiz. Ön ägs av Lennart Bernadottestiftelsen som grundades av den svenske greven Lennart Bernadotte 1974. Ön är känd för sin blomsterprakt. Här finns slott, parkanläggningar med växthus och trädgårdar.

Mainau

Efter jubileumsfirandet på Mainau går färden vidare till luftskippers vagg, staden Friedrichshafen med luftskippersmuseum, ett par mil bort vid Bodensjöns strand. Luftskepp har ju varit ett för mig återkommande tema i diskussionerna om framtida transportlösningar.

Friedrichshafen

Efter ett par veckor hemma i Sverige packas bilen på nytt för en längre rundresa i Europa. Övernattningar sker i Aalborg (Danmark), Apeldoorn (Holland), Rouen och Caen (Frankrike), Groningen (Holland) och Aarhus (Danmark).

Staden Aalborg på norra Jylland är Danmarks fjärde största stad. Den är nog mest känd för sin akvavit och inte minst för sin Jubileumsakvavit. Åtminstone av oss svenskar.

I januari 2016 visade en rapport från Europeiska kommissionen att Aalborg är den stad i Europa med högst andel invånare som anser sig vara tillfreds med sina liv. Det är inte känt om akvaviten spelar någon roll för resultatet.

Aalborg

Staden Apeldoorn i Holland ligger nära den tyska gränsen och 9 mil från Amsterdam. Det märks att Holland är tulpanernas land och att landet har en lång historia med vindkraft. Om namnet Apeldoorn syftar på den vilda surapeln med tornliknande blad som är vanlig i området vet jag inte men det kan vara en hypotes. Att akvaviten Genever är ”uppfunnen” i Holland vet man. Den är till skillnad från Aalborgs akvavit kryddad med enbär. Namnet genever kommer från latinets ord för trädet En (latin Juniperus). Genever är en föregångare till gin.

Apeldoorn

Genever

Nästa anhalt är huvudstaden Rouen i regionen Normandie vid floden Seine i nordvästra Frankrike. Kyrkor tillhör ofta de stora sevärdheterna för besökande turister och Rouen är känd för katedralen Notre Dame (inte i Paris). I Rouen blev frihetskämpen Jeanne d'Arc bränd på bål 1431. Hon blev senare helgonförklarad.

Notre Dame i Rouen

Jeanne d'Arc

Staden Caen i Normandie ligger cirka 15 kilometer söder om Engelska kanalen och 10 mil från Rouen. Det var från de här trakterna som Vilhelm Erövraren inledde sitt anfall på England 1066 genom att korsa Engelska kanalen. Nästan 900 år senare skulle ett jättelikt anfall över Engelska kanalen ske i andra riktningen, från England mot Frankrike 1944.

Invasionen D-Day (Operation Overlord)

Krig

Ett av resultaten av invasionen

En tidskapsel som beskriver anfallet över Engelska kanalen 1066 är den 70 meter långa medeltida broderade textilen Bayeuxtapeten. Tapeten har sedan 1945 förvarats i Musée de la Tapisserie de Bayeux, tre mil från Caen. Den innehåller 73 historiska händelser och ger historiker en inblick i den medeltida människans liv och vardag.

Bayeuxtapeten

Närmare 1000 år senare används tapeten i en nutida betraktelse av världshistorien i en artikel av DN:s kulturchef Björn Wiman. Artikeln ger perspektiv som får mig att återge den här i sin helhet. (DN 28 juli 2024)

”Den rena dårskapen i dagens USA liknar medeltiden”

Kvinnan med det mystiska namnet Ælfgyva var inte den första som slog i glastaket. Inte heller den sista. Känd för världen blev hon genom att hängas ut på ett sätt som sådde tvivel kring både hennes och andra kvinnors kompetens och ärbarhet.

Ælfgyva? Vem? Jo, den enda namngivna kvinnan på den berömda Bayeuxtapeten, den nästan 70 meter långa broderade berättelsen om normandernas invasion av England och slaget vid Hastings 1066. Här skildras den fagra Ælfgyva i en intim scen med en kärlekskrank klerk, en detalj i en av kulturhistoriens verkliga klenoder. Stygn för stygn framträder en ovärderlig berättelse om medeltidens värderingar, seder och vanor – inklusive politiska svek, attentatsförsök, splittring och skabrösa detaljer.

Man kan inte undgå att undra över hur en broderad fresk över den amerikanska valrörelsen 2024 skulle se ut. Förmodligen snarlik. Med Elon Musks Space X-raketer som moderna motsvarigheter till den Halleys komet som uppträdde på himlen som ett järtecken 1066. Svekfulla hantlangare som trots tidigare löften tar makten när den gamle kungen kastar in handduken. Och – inte minst – talrika exempel på ingripanden från högre makt.

”Se på mig nu. Jag är vid liv och med guds hjälp ska jag segra”, sade tapetens huvudperson Vilhelm Erövraren 1066.

”Bara Gud Fader själv kan få mig att inte ställa upp i valet i höst”,
genmälde Joe Biden för några veckor sedan.

Till slut kom alltså den allsmäktiges hand, precis som på Bayeuxtapeten,
pekande från himlen.

Allra mest påtagliga var dock de hinsides häntydingarna på den dum-
skallarnas sammansvärjning som var det republikanska partikonventet
nyligen. Efter mordförsöket på Donald Trump hävdade den högerextre-
ma republikanen Marjorie Taylor Greene att hon blivit vittne till ett
”bokstavligt mirakel” i samband med attentatet. Strax före skottet, in-
tygade Greene, såg hon den amerikanska flaggan ovanför Trump ta
formen av en ängel som nedsteg från himlen för att skydda den tidigare
presidenten.

Under kongressen kunde sedan DN:s korrespondent Karin Eriksson rap-
portera om flera vittnesmål om personskydd som gick långt över Secret
Services kompetensområde. ”Om ni inte trodde på mirakel före i lör-
dags, så får ni allt tro på det nu”, proklamerade senatören Tim Scott och
prisade den ”allsmäktige Guden” för ”att vi lever i ett land som fortfar-
ande tror på kungarnas konung, herrarnas herre”. Många av hans åhörare
hade likt medeltidens flagellanter prytt sig med bandage på höger öra för
att, i ett slags postmodern stigmatisering, efterlikna den lidande frälsa-
rens blödande sår. ”Gud skapade en rustning som skydd runt Donald
Trump”, förkunnade tv-personligheten och svärdottern Kimberly Guil-
foyle, med en liknelse som kunde vara hämtad rakt från 1000-talets
Normandie.

Samma Guilfoyle hänvisade för övrigt senare till en annan plats belägen
bara några mil från Bayeux, närmare bestämt de normandiska stränder
där amerikanska soldater för 80 år sedan landsteg för att bekämpa nazis-
men. Dock inte i dagens version. ”Hjältarna som stormade Normandie
och mötte kommunismen”, gastade Guilfoyle.

Och så menar man att medeltiden var mörkrets och okunskapens tid.

Ja, efter flera års tillvänjning är det lätt att glömma hur förvriden och
nedsolkad vår tids politiska tapet har blivit – en berättelse där demokra-
tin i val efter val räddar sig kvar med ett nödrop medan fascismen väller
fram som tidvattnet över Engelska kanalen. Den tyske juristen Sebastian
Haffner ställde redan 1933 frågan: ”Vad ska en demokrati göra när en
majoritet inte längre vill ha den?”

Det förtjänar därför att upprepas. 2024 års val i USA står inte mellan två vanliga partier och två normala kandidater. Det står mellan ett demokratiskt parti och en totalitär, fanatisk sekt. Det som utspelas är inte en ”ovanlig”, ”händelserik” eller ”spännande” valrörelse. Det som pågår är ett experiment i demokratins död, i realtid.

I detta experiment har lögnen en central roll. Trumpismens bidrag till världen är att den har gett den politiska lögnen en ny skepnad. Tidigare lögnare i den politiska historien ville bli trodda – och räknade med att bli straffade om så inte skedde. Därarna i den nya republikanska sekten vill inte bli trodda, endast bekräftade. Om de märker att en lögn ”fungerar” upprepar de den, oavsett hur rubbad den är eller hur många gånger den kan motbevisas. På så sätt undermineras inte bara enskilda fakta, utan hela det system som skapar sanning i ett samhälle. Resultatet blir apati och uppgivenhet. Alla vet att de ljuger. De vet att alla vet att de ljuger, men de ljuger ändå.

Kanske kan Kamala Harris inträde på scenen – jag höll på att skriva nedstigande från himmelen – skingra det tillstånd av nattsvart politisk depression som många, inte bara i USA, befunnit sig i. ”Blow away the lies that leave you nothing but lost and brokenhearted”, sjöng Bruce Springsteen under sina konserter i Stockholm nyligen, till ljusackompanjemang av blå, vita och röda lampor. Låten ”Long walk home”, där krigsveteranernas monument står ensamt och övergivet uppe på en kulle, introducerade han med orden ”En bön för mitt land” – som en påminnelse om allvaret och värdigheten på den amerikanska krigskyrkogården i Colleville-sur-Mer, inte långt från Bayeux. Där vilar nu, under vita kors och davidstjärnor, över 9 000 amerikanska soldater som 1944 gav sina liv för den demokrati som deras efterlevande nu släpar i smutsen.

”Your flag flyin’ over the courthouse/Mean certain things are set in stone/Who we are, what we’ll do and what we won’t”, sjunger Springsteen.

Där finns ett annat USA. Också den berättelsen återstår att väva.”

Tillbaka till vårt besök i Normandie. Under de allierades landstigning i Normandie stod ett stort slag i Caen mellan de allierade och tyska trupperna.

I Caen uppfördes kyrkorna Saint-Étienne och Sainte-Trinité av Vilhelm Erövraren omkring 1050. Saint-Étienne är uppkallad efter helgonet Stefanos, som på franska heter Saint-Étienne. Stefan var ju den första kristna martyren. Och mitt första gudbarn (Stefan Norrby).

Sainte-Trinité har fått sitt namn efter den Heliga Treenigheten (Fadern, Sonen och den Heliga anden). En liten tråd är att Sainte-Trinité även är en kyrka i Paris, belägen vid Place d'Estienne-d'Orves. Alltså vid Stefans plats. Men då är det inte helgonet Stefan utan greve d'Estienne d'Orves som var en fransk marinofficer och en av de stora hjältarna i det franska motståndet mot nazisterna under andra världskriget. Han sägs vara "det fria Frankrikes första martyr".

Saint-Étienne

Calvados

Sainte-Trinité

Staden Cain ligger i departementet Calvados, Om Aalborg är känd för sin akvavit och Holland för sin genever så är Normandie känt för sin calvados. Aalborgsakvaviten med huvudkryddan kummin, geneverakvaviten kryddad med enbär blir nu ett äppelbrännvin som tillverkas genom destillation av äppelcider. Det ska betonas att det som framförs här inte är någon reklam för alkoholhaltiga drycker utan en information om dryckeslandskapets kulturella utveckling. Och med det sagt kanske vi kan göra en sväng över till England med tanke på att gin blev mer eller mindre en nationaldryck i landet när Vilhelm III (1650 -1702), ståthållare i Nederländerna 1672, blev kung av England, Skottland och Irland från 1689.

När det brittiska parlamentet tillät fri produktion av gin och samtidigt lade höga skatter på importerad sprit skapades en marknad för spannmål (korn) som inte dög att brygga öl på men som passade för ginframställning. Tusentals "ginhak" dök upp över hela landet.

Eftersom det var så lätt och billigt att tillverka, producerade man under 1740-talet sex gånger så mycket gin som öl. Det föranledde staten att höja skattesatserna även på gin, men det hade inte den effekt som myndigheterna förväntat sig. Människor började tillverka egen gin.

Jag skrev tidigare om Tomteklubbens jubileumscyckling i Kanada 25 år efter Bornholmscycklingen. Kanada är ju en nationell legering av den engelska och franska kulturen. Eftersom Tomte Nisse (Lars-Johan Norrby) bodde och arbetade 1993 i Kanada blev det platsen för årets cyckling (vilket jag skrivit om tidigare). Prisse (Claes Rignell) och Fnisse (undertecknad) passade tillsammans med hustrur nu på att se mer av det stora landet och hyrde bil. Platser som besöktes var bland annat landets största stad Toronto.

Staden är ett viktigt finans- och handelscentrum inte bara i Kanada utan i hela Nordamerika. Toronto är en av de mest multikulturella städerna i världen med mer än 80 etniska folkgrupper och över 100 skilda språk.

Toronto

Att missa Niagarafallen när man ändå är i närheten är inte att tänka på. Därför valdes vägen söder om Ontariosjön med övernattnig i Watertown på den amerikanska sidan av gränsen till Kanada.

Niagara Falls

Nästa stopp blir Gananoque norr om Ontariosjön i Kanada, där tomte Nisse bor.

Gananoque

Nisses arbetsplats är the Royal Military College of Canada (RMC) i Kingston, Ontario. Staden Kingston ligger vid den nordöstra kusten av Ontariosjön där sjön går ihop med Saint Lawrencefloden.

Kingston

Kingston

Eftersom tomtarna Nisse och Prisse är rutinerade seglare bestämdes att Tomteklubben skulle delta i ett seglingsrace i Saint Lawrence-floden/Ontariosjön. Från Kingston via övernattnig i segelbåten i Cape Vincent (i delstaten New York i USA, nordväst om Watertown) och vidare runt huvudön Wolfe Island i Thousand Islands och tillbaka till Kingston. I Cape Vincent fick vi ta del av festligheterna under USA:s nationaldag den 4 juli.

Fnisse och Prisse

Cape Vincent

Efter seglingen vidtar sightseeing i östra Kanada. Det blir övernattningar i Montreal, Ottawa och Belleville.

Montreal eller Montréal är Kanadas näst största stad och liksom Toronto känd för sin mångkulturella befolkning. Franska är det officiella språket i staden och staden har näst flest modersmålstalare av franska i världen, efter Paris.

2005 utsåg Unesco staden till årets "*World Book Capital*". Antalet studenter på eftergymnasial nivå i Montreal är den högsta per capita i Nordamerika.

Olympiastadion i Montreal

Efter Montreal går färden vidare till Ottawa, Kanadas huvudstad. Totalt sett utgörs befolkningen i Ottawa av cirka hälften engelsktalande, en tredjedel fransktalande samt resten som talar andra språk. Namnet "Ottawa" valdes efter Ottawafloren, vars namn är avlett från det algonkinska ordet Odawa, som betyder "handel". *Algonkinerna* är en nordamerikansk ursprungsbefolkning med ett historiskt bosättningsområde i nordamerikas nordöstra skogsområde. De har i dag status av *First Nation* i Kanada och *Indiannation* i USA. Turismen är viktig för Ottawa och staden har många populära museer. Det mest besökta är *The Canadian Museum of History* där världens största samling av totempålar kan beskådas. Kul för en som var särskilt intresserad av indian kulturer under sina etnografistudier.

The Canadian Museum of History

Nästa övernattningsplats blir i Belleville som ligger vid Ontariosjöns östra ände. Staden fick sitt namn av den koloniala administratören Sir Francis Gore som döpte den efter sin fru Lady Annabella Gore. Om det finns någon släktskap med Al Gore, som just 1993 blir USA:s vicepresident under Bill Clinton, förtäljer inte historien.

Belleville

Tyskland

Dags nu för Östersunds Turist- och Kongressbyrå att i oktober göra en ny studieresa. Den här gången till Hamburg. Jag får återigen förtroendet att utarbeta och leda konferensprogrammet.

Norge

Året avslutas med en forskarkonferens i Trondheim i november. Vi ser under 1990-talet en rad politiska förändringar som ser positiva ut ur ett demokratiskt perspektiv. Så även 1993. Nobels fredspris går till sydafrikanerna Nelson Mandela och Willem de Klerk. Tjeckoslovakien delas fredligt upp i Tjeckien och Slovakien. Madagaskar blir självständigt från Jugoslavien. PLO erkänner staten Israel och Israel erkänner PLO som det palestinska folkets företrädare. Ett avtal görs om att ge palestinierna i Gaza och Jeriko självstyre. Vatikanstaten erkänner Israel. Undantagstillstånd införs i Ryssland. Gammalkommunister och nationalister vill avsätta president Boris Jeltsin och ockuperar parlamentsbyggnaden i Moskva. Armén står på Jeltsins sida och stoppar kuppöversöket. Några decennier senare ska Kapitolium i Washington ockuperas av en mobb som försöker ogiltigförklara valresultatet i presidentvalet i USA och förklara förloraren i valet som segrare.

Under Stockholms Vattenfestival störtar det svenska stridsflygplanet JAS 39 Gripen vid sin flyguppvisning över staden. Tusentals åskådare utmed Stockholms stränder och på broarna ser planet falla ner från skyn. Piloten skjuter ut sig och klarar sig oskadd. Planet slår ner mitt i staden på Långholmen vid Västerbrons södra fäste. Men just där finns det inte några åskådare medan Västerbron och stränderna runt omkring är fullproppade med människor. Änglavakt kallas det!

Nedslaget på Långholmen

Jag arbetar vid tidpunkten på Sveriges Turistråd och Vattenfestivalen är en stor turistisk händelse som ger goodwill till huvudstaden. Det känns nu som om katastrofen med regalskeppet Vasa upp repar sig i modern tappning. Men något museum där flygplansvraket uppvisas blir aldrig aktuellt.

Och apropå Vasa. Upptäckaren av Vasas vrak och initiativtagaren till bärgningen och Vasamuseets tillkomst marinteknikern Anders Franzén (1918 -1993) lämnar skutan 75 år gammal efter ett livsverk som kommer att leva vidare lång tid framöver. Själv träffade jag aldrig Anders Franzén men flera andra med nära kopplingar till honom och Vasamuseet, inte minst genom min anställning på Turistrådet.

Anders Franzén.

Vasa hamnade på botten av Saltsjön vid Stockholms inlopp. Saltsjön sträcker sig ända in till Stockholmsoperan vid Norrström och på Stockholmsoperans scengolv har Baletternas balett *Svansjön* koreograferats av den legendariska ryske balettdansaren Rudolf Nurejev (1938 -1993), som det här året lämnade den jordiska tiljan.

Rudolf Nurejev

Rudolf Nurejev föddes i en järnvägsvagn nära staden Irkutsk, en av de största städerna i Sibirien, belägen vid Bajkalsjöns strand. Han fick en lysande karriär i Sovjetunionen men när Berlinmuren uppfördes 1961 hoppade han av till Väst. Jag har inte haft någon kontakt med Nurejev även om vi föddes samma år. Och tro det eller ej. Som 5-åring blev jag satt i en balettskola, inrymd i Attiksalen i Stockholms konserthus. Jag minns bara att mamma och jag gick dit men sen är det blankt. I tjugooårsåldern anmälde jag mig till en kurs i folkdans. Det gick inte bättre.

Och så läser jag Bengt af Klintbergs bok *Ett år i taget* (2022). Han är också född 1938. Jag citerar:

”Lite senare på hösten (1951, min anm.) ingår Gunilla och jag i en skara på ett tjugotal ungdomar som träffas hemma hos varandra för att lära oss dansa foxtrot, vals och samba, kanske ytterligare några danser. Hon som ska lära oss stegen heter Gun Schubert. ... Efter en timmes plågsamt snavande och snubblande på dansgolvet är lektionen över. Då går vi pojkar in i ett annat rum och läser serietidningar.”

Och minsann! Gun Schubert engagerade mig som pianist vid balett-lektioner som hon ordnade i en lokal på Östermalm som jag glömt adressen till. Allt det här har ju ingen som helst koppling till Rudolf Nurejev.

En annan dansare som lämnar estraden är Audrey Hepburn (1929 - 1993), mer känd som skådespelerska. Hon växte upp i Belgien, Nederländerna och England. Under barnåren studerade hon balett. Efter andra världskriget flyttade hon med sin mor till London för att arbeta som fotomodell och aktris. Efter att ha gjort mindre roller i flera filmer spelade Audrey Hepburn huvudrollen i *Prinsessa på vift* (1953), för vilken hon var den första skådespelerskan att få en Oscar, en Golden Globe och en BAFTA Award för en och samma roll.

Jag såg filmen som tonåring och kunde då vitsorda att hon var värd alla utmärkelserna.

Hepburn verkade under senare delen av sitt liv som Unicef-ambassadör.

Audrey Hepburn

Om Lennart Hyland (1919 -1993) nånsin dansade balett vet jag inte. Men han hade ett livligt kroppsspråk.

Lennart Hyland

Hyland var programledare för många publikfavoriter i både radio och TV. Som Karusellen (1951–1954) och Hylands Hörna (1961–1983). Han ledde även välgörenhetsprogram, till exempel Röda fjädern.

Jag hade ingen personlig kontakt med Lennart Hyland men det hade min musikervän Nicke Wöhrmann, som inte bara spelade i Hörnans orkester utan till och med "gifte sig" inför tv-kamerorna med Lennart Hyland som "vigselföräntare".

En annan liten länk är att konstnären och Idun-brodern Tomas Qvorsebo skapat en bronsskulptur över Lennart Hyland, som finns i parken intill Radiohuset. Och sedan år 2000 finns den också i Hylands födelsestad Tranås på Hylands torg vid Ågatan.

En av jazzens stora stilbildare "Dizzy" Gillespie (1917 -1993) lade det här året ner instrumentet. Instrumentet var under en stor del av karriären en böjd trumpet. Klockstycket var böjt 45 grader uppåt.

"Dizzy" Gillespie

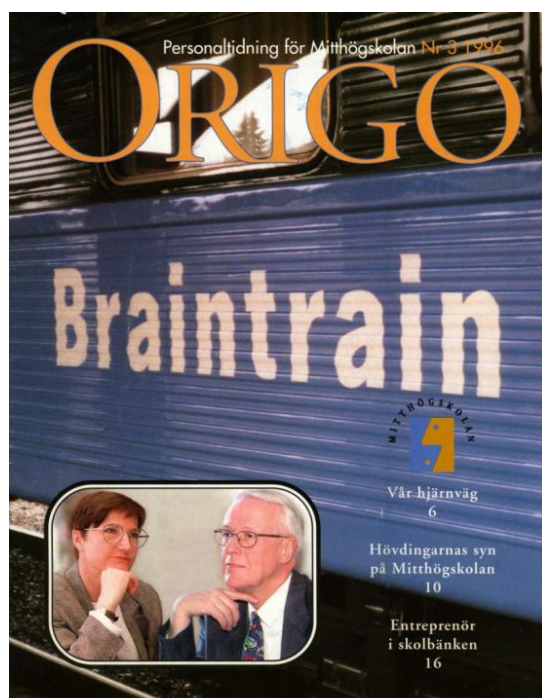
Den böjda trumpeteten var enligt Gillespies biografi resultatet av en olycka 1953 då några dansare på frun Lorraines födelsedagsfest trillade över hans trumpet som stod på ett trumpetställ. Gillespie gillade trumpetens nya ljud som han inte kunde få fram i en vanlig trumpet. Han skickade en skiss till sin instrumentmakare som tillverkade en trumpet med klockstycket böjt 45 grader uppåt. Den kom att bli en del av Dizzy Gillespies varumärke. Han lät under sin karriär tillverka flera böjda trumpeter. Sedan 1986 finns en av hans böjda trumpeter på *National Museum of American History*. Och en annan såldes på Christie's i New York 1995 för 63 000 dollar.

När "Dizzy" Gillespie var över 70 år, startade han Förenta nationernas orkester med musiker från hela den amerikanska kontinenten. Han visade att jazz hade blivit en internationell musikstil. Han fick postumt ta emot Polarpriset 1993.

Naturligtvis har jag hört "Dizzy" på Stockholms konserthus några gånger. Till exempel 1951 och 1953 med *Jazz at the Philharmonic*. Då hade "olyckan" på Dizzys frus födelsedag ännu inte inträffat så han spelade på en "normal" trumpet. På min födelsedag den 21 november 1960 fick jag uppleva den böjda trumpeteten när Dizzy och Jazz at the Philharmonic återigen gästade Stockholm och återigen sommaren 1965 på några meters avstånd i New York på jazzklubben Metropole när min kryssningsorkester befann sig i staden.

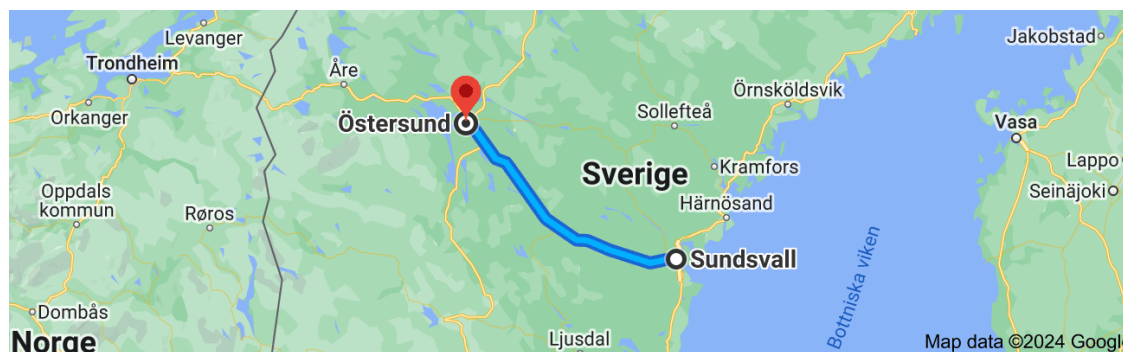
I Sverige slås högskolorna i Östersund och Sundsvall/Härnösand samman till en högskola, Mitthögskolan (senare Mittuniversitetet). Det blir Sveriges första nätverkshögskola med campus på flera platser.

Eftersom jag tidigare fått en viss erfarenhet av fullskaliga demonstrationsprojekt, genom samåkningsprojektet Teletrans och arbetsplatsprojektet Grannskap 90, beslöt vi på Institutionen för turismvetenskap i Östersund att Mitthögskolan tillsammans med SJ skulle skapa en transportkorridor mellan nätverkshögskolans olika campus. En rörlig korridor som kunde erbjuda studenter, forskare och lärare en effektiv fysisk länk mellan ingående högskolecampus. Vi döpte projektet till *Braintrain*.

*Landshövdingarna Kristina Persson, Jämtlands län
och Börje Hörnlund, Västernorrlands län*

Mitthögskolan fick en egen vagn på Mittlinjen mellan Östersund och Sundsvall. Vagnen laddades med olika IT-lösningar för att underlätta arbete och kommunikation under resan. Projektet fick stöd av Länsstyrelserna och väckte internationell uppmärksamhet.

*Sträckan på Mittlinjen
(cirka 20 mil)*

Teletrans, Grannskap 90 och Braintrain hade bland annat som syfte att spara energi och i förlängningen minska klimatnegativa utsläpp från transportsektorn. Decennier senare avger den nya klimatministern i Sverige, Romina Pourmokhtari (L), vid sitt tillträde 2022 ett löfte: att ”avgå om uppställda klimatmål 2030 och 2045 inte uppnås”.

Ljuv musik för en transportforskare. Men vad händer? Hon meddelar att målen inte kommer att nås, varken de svenska eller europeiska med den politik som den nya regeringen bakat ihop tillsammans med Sverigedemokraterna. Och? Med en uppsättning politiska piruetter (har inget med balett att göra) bryter hon löftet att avgå. Taktiken att glömma grundläggande löften tycks tyvärr bli ett signum för den sittande regeringen.

Och så kommer ett meddelande från LinkedIn i min mobiltelefon den 24 juli 2024.

Bästa jobbförslagen för dig: ”Gruppchef till Klimat- och näringsdepartementet, Regeringskansliet.”

Hade det varit 1993 när jag är 55 år hade det kanske fungerat, men nu 2024 när jag är 85? Visserligen måste vi ju höja pensionsåldern för att få ordning på ekonomin. Men till 85!

1994

Redan 1972 tar Sveriges socialdemokratiska regering initiativ till FN:s första miljövårdskonferens. Det är bland annat oron för människans påverkan på det globala klimatet som ligger bakom. Konferensen ses som en milstolpe inom miljötänkandet.

Nu 2024, när detta skrivs, upplever jorden sitt varmaste år sedan den industriella revolutionen. Och kurvan fortsätter att peka uppåt. Den samlade forskningen visar att människan genom framförallt användning av fossila bränslen ligger bakom stora delar av den accelererande globala uppvärmningen.

Då bestämmer sig den nyvalda borgerliga regeringen i föregångslandet Sverige - under hårt tryck från Sverigedemokraterna - att lägga om politiken från att sänka utsläppen till att öka dem med motiveringen att *"man måste kunna prata med alla i de frågor där man är överens"*. Att prata med högerextrema krafter är klokt men att samarbeta med dessa krafter är oklokt. Det är en naiv och farlig väg.

Europeiska högerpopulister "pratar" 2024 med Ryssland som i sin tur pratar med diktaturen Belarus, med personkultens diktatur Nordkorea och med religionsdiktaturen Iran. Och Ryssland anfäller, med stöd från dessa diktaturer, en granne med syftet att "utplåna" grannens självständighet och kultur. Mantrat, *att prata med alla för att få makt*, blir i förlängningen vägen mot såväl fysisk som mental underkastelse.

Vi ska nu kasta ett öga på vad som hände i Sverige och världen 1994. Det var både dystra och positiva saker.

Det värsta som saknar motsvarighet i "fredstid" är nog folkmordet i Rwanda, då närmare en miljon tutsier mördas av hutuer, tillsammans med de hutuer som motsatte sig folkmordet.

Inbördeskrig bryter ut i Jemen och ryska soldater går in i Tjetjenien. Över 2 000 personer (pilgrimer) omkommer då panik utbryter i en folkmassa i Mecka.

En av de värsta katastroferna i Sverige inträffar då Estlines passagerarfärja M/S Estonia förliser i hårt väder på Östersjön. 852 människor omkommer, varav 501 svenskar.

Positivt är att de första fria valen i Sydafrika hålls och Nelson Mandela blir president (Sydafrikas första svarta president).

Palestinierna erhåller självförvaltning i Gazaremsan och Jeriko.

Israel och Jordanien sluter fred. Israel och Marocko upptar diplomatiska förbindelser.

Irak erkänner Kuwait som suverän stat.

Irländska republikanska armén (IRA) lägger ner sina vapen och ställer in alla militära operationer. Protestantiska gerillagrupper i Nordirland lägger ner vapnen.

Israel (Shimon Peres och Yitzhak Rabin) och Palestina (Yassir Arafat) delar på Nobels fredspris.

Fasta förbindelser mellan före detta motståndare upprättas. Kanal-tunneln under Engelska kanalen mellan Frankrike och England invigs. Sex år senare öppnar Öresundsbron för trafik mellan Sverige och Danmark.

Sveriges borgerliga regering under Carl Bildt beslutar att alla barnfamiljer som sökt asyl i Sverige före 1 januari 1993 får uppehållstillstånd. Beslutet rör cirka 20 000 flyktingar från forna Jugoslavien.

Svenskarna röstar i en folkomröstning ja till svenskt EU-medlemskap och den svenska riksdagen beslutar enhälligt om svenskt EU-medlemskap.

Sveriges riksdag förbjuder rökning på skolgårdar och i offentliga lokaler samt tobaksreklam i tidningar, tidskrifter, radio och TV.

Med 141 kvinnliga av totalt 349 riksdagsledamöter efter valet i september 1994 är Sveriges riksdag världens mest jämställda parlament.

Norge

Nobels fredspris delas ut i Norge men det är inte därför årets första resa går till vårt grannland. Resan gäller ett studiebesök kring årets vinter-OS i Lillehammer. Sverige behöver se och lära inför Östersunds planerade ansökan om vinter-OS.

Min institution vid Mitthögskolan besöker ett par månader senare universitetet i Trondheim för planering av gränsöverskridande samarbete.

Frankrike

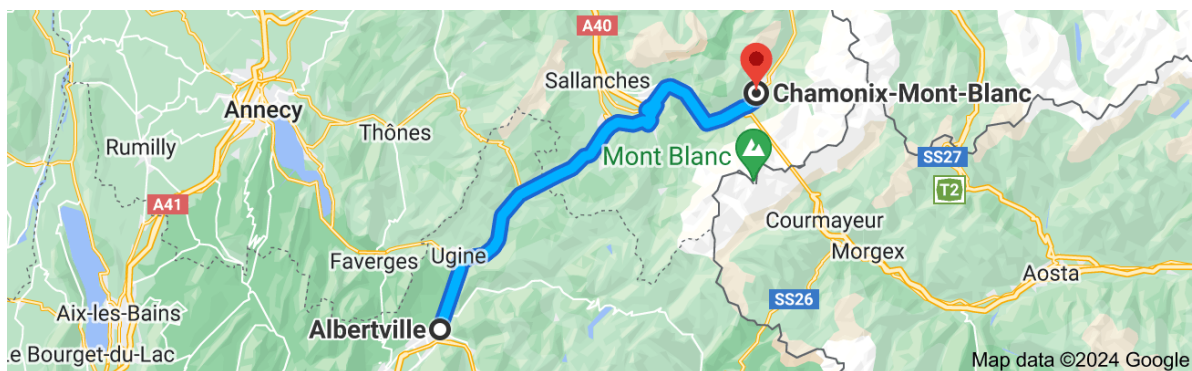
England

En kombinerad privat-, studie- och konferensresa görs det här året till Frankrike och England. Grannar från Ekerö har flyttat till Nice, vilket föranleder en resa till Rivieran. Efter några dagar hos vännerna i Nice hyr Elisabeth och jag bil för att besöka platsen för de första olympiska vinterspelen. De hölls i Chamonix 1924. Och eftersom staden Albertville som arrangerade vinter-OS 1992 ligger på vägen till Chamonix görs ett studiebesök även där.

Frankrike fick arrangera både vinter-OS och sommar-OS 1924 – sommarolympiaden i Paris. Då visste ingen och inte heller vi vid vårt besök i Chamonix att Paris skulle arrangera sommar-OS 2024, på hundraårsjubileet av OS i Paris 1924.

Nice

Albertville – Chamonix

Albertville

Chamonix

Till Nice, Chamonix och Albertville läggs under samma resa ett möte i Swansea i Wales. Närmare bestämt för deltagande i en forskningskonferens vid Swansea University inom nätverket Tourism Research Center (TRC). Konferensen arrangeras av en av våra gästprofessorer vid Mitthögskolan, nationalekonomen Stephen Witt.

Swansea University

Heraldiskt vapen

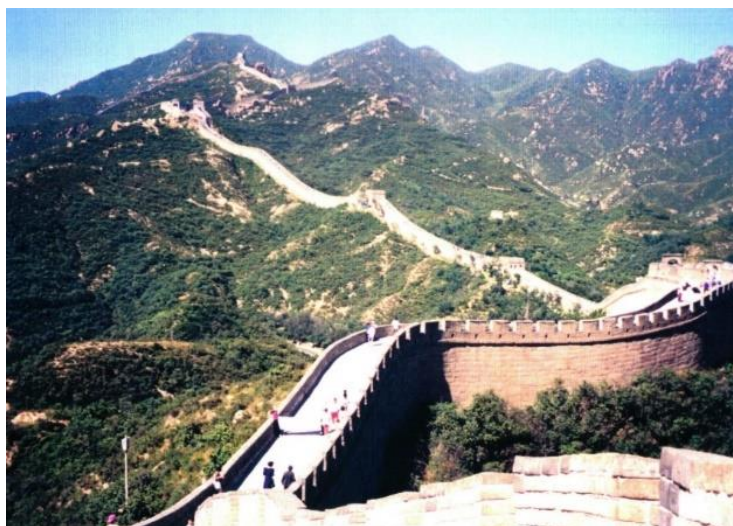
Wales är en delvis självstyrande riksdel i Storbritannien och namnet Wales kommer från det germanska ordet Walha som betyder främ-ling eller utlänning. Samma rot finns i det svenska ordet rotvälka och i Vallonien/valloner. Om det finns någon koppling till det nordiska mytologiska Valhall vet jag inte.

Kina

Elisabeth och jag avslutar årets utlandsresande med ett besök i Kina och Hongkong.

En skröna säger att det enda byggnadsverk på jorden som kan ses från månen är Kinesiska muren. Men även om muren är jordens längsta byggnadsverk (cirka 600 mil) och världens största militära försvarsanläggning, byggd från 300-talet f Kr fram till första delen av 1600-talet, så kan den ändå inte ses från månen. Men efter en kortare busstur från Kinas huvudstad Peking/Beijing kan muren ses "live" och har blivit en av världens mest besökta turistattraktioner. År 1987 blev Kinesiska muren listad som världsarv av Unesco och 2007 blev muren vald som ett av världens sju nya underverk.

Kinesiska muren

Världens största torg, Himmelska fridens torg, finns också i Peking. Dagens Himmelska fridens torg, liksom byggnaderna runt omkring torget, planerades och byggdes under 1950-talet med hjälp av sovjetiska experter. Förebilden var Röda torget i Moskva. Vid Himmelska fridens torg ligger bland annat Kinas nationalmuseum, Folkets stora hall, Mao Zedongs mausoleum och Monument över folkets hjältar.

Himmelska fridens torg

Om Kinesiska muren är världens största byggnadsverk som byggts för att försvara invånarna i Kina mot utifrån kommande fiender, så kan terrakottaarmén i Xian ses som världens största försvarsvärn mot potentiella fiender som skulle kunna angripa Kinas kejsare i livet efter detta.

Terrakottaarmén

Terrakottaarmén består av cirka 8000 fullskaliga lermodeller av soldater och hästar som är placerade i en militär formation. Det var 1974 när bönder i trakten skulle gräva en brunn som fyndet gjordes. Upptäckten kom som en stor överraskning eftersom terrakottaarmén inte fanns omnämnd i några historiska dokument. Det här blev en av 1900-talets största arkeologiska upptäckter.

Vid besöket i staden Guilin i sydvästra Kina gjorde vi en båttur på Lifloden. Området är känt för sin skönhet med speciella naturformationer, vilket vi kunde vidimera.

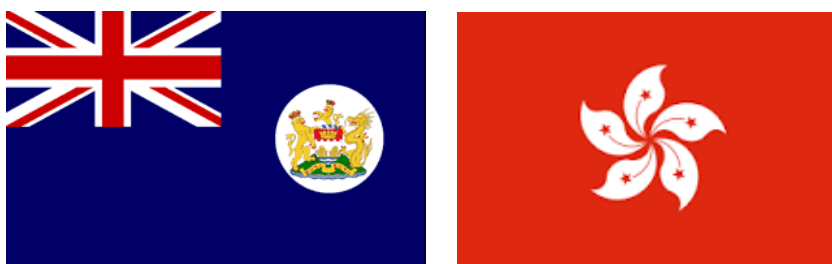
Lifloden

Sista anhalten i Kina blev storstaden Shanghai, belägen vid Yangtze flodens delta mot Östkinesiska havet.

En svenska i Shanghai

Shanghai är en av Kinas och världens största städer. Centrala Shanghai utan förorter hade närmare 19 miljoner invånare 2014. Antalet invånare i hela det urbana området runt Shanghai var 34 miljoner 2010. Shanghai är även världens största stad, som inte är en huvudstad.

Hongkongs flagga före och efter 1997

När vi ändå var i Kina fanns det flera skäl att besöka Hongkong. Området var fortfarande en brittisk besittning (1841 - 1997). Vårt besök skedde alltså tre år innan den över 150 år gamla "fria" besittningen togs över av Kommunist-Kina.

I Hongkong hade läkemedelsföretaget Pharmacia sitt östasiatiska huvudkontor och eftersom Elisabeth arbetade på företaget var ett möte med ledning och övrig personal inplanerat före resan till Kina.

Hongkong

En känd person som lämnar jordelivet det här året är den grekiska skådespelerskan, författaren och politikern Melina Mercouri. Det närmaste jag kommit henne är nog melodin *Aldrig på en söndag* som hon sjöng i filmen med samma namn. Melodin ingick i min repertoar på festvåningsspelningarna under 1960-talet.

Filmen hade premiär 1960 och Melina Mercouri spelade den kvinnliga huvudrollen. Filmen blev en storsäljare och nominerades till fem Oscars varav melodin *Aldrig på en söndag* vann en Oscar för bästa originalsång. Det var första gången som en utländsk film vann en Oscar.

Melina Mercouri
(1920 -1994)

Mai Zetterling
(1925 -1994)

Jacquelin Kennedy
(1929 -1994)

En annan känd skådespelerska och regissör som gick bort under året var svenskan Mai Zetterling. Jag har letat men inte hittat några personliga trådar till henne, men hon spelade den kvinnliga huvudrollen i Alf Sjöbergs film *Hets* (1944) med manus av Ingmar Bergman. Filmen gjorde starkt intryck på mig.

Den kvinnliga huvudrollen i USA under perioden 1961 - 1963 spelades av Jacqueline Kennedy, USA:s första dam. Hon gifte sig 1953 med John F. Kennedy. Att John F. hade ett romantiskt förhållande åren 1953 -1955 med svenskan Gunilla von Post som var född i Engelbrekts församling precis som jag, kan väl knappast uppfylla kravet på en ”tråd”.

Jacqueline Kennedys landsman, kompositören, pianisten och dirigenten Henry Mancini (1924 -1994), avslutar sitt livspartitur. Men dessförinnan har han tilldelades 20 Grammys och fyra Oscars. Och hans skivor har sålts i många miljoner exemplar. Mitt minne av honom är en longplayingskiva med fyrkanalsstereo. Det var marschmusik som inte direkt varit min favoritmusik men det var något speciellt med framförandet. Utöver att musiken förflyttar sig mellan högtalarna som om man följde militärorkesterns rörelser i rummet så svängde musiken mer än vanligt för att vara marsch-musik. Förklaringen kom när jag läste namnen på musikerna. Det var jazz-musiker från västkusten. Såklart.

Henry Mancini

Ulrik Neumann

Den danske kompositören, musikern (gitarrist) och sångaren Ulrik Neumann (1918 -1994), som tystnade det här året, är mest känd för sitt samarbete med landsmannen Svend Asmussen och Alice Babs i trion Swe-Danes.

Ulrik debuterade femton år gammal 1933 tillsammans med sin syster Gerda Neumann. Hans samarbete med Svend Asmussen började två år senare och tillsammans med Svend Asmussen framträdde han för första gången i Sverige på Gröna Lund under kriget 1941.

Systemn omkom 1947 i samma flygolycka utanför Köpenhamn som kung Carl XVI Gustafs pappa prins Gustaf.

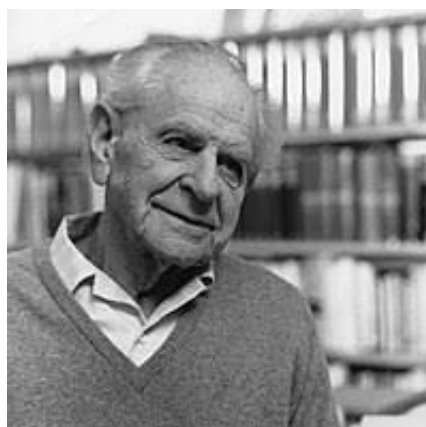
Den dansk-svenska jazz- och underhållningstrion Swe-Danes med Svend Asmussen (violin), Ulrik Neumann (gitarr) och Alice Babs (sång) var aktiv 1958 - 1962. De turnerade i Europa och USA. Jag fick tillfälle att se och höra Swe-Danes när de uppträdde på Stockholms konserthus den 7 oktober 1961.

Den amerikanske dubbel nobelpristagaren och kemisten Linus Pauling (1901-1994) föddes i Portland, Oregon och gick ur tiden i Monterey, Kalifornien. Pauling var en föregångare i tillämpningen av kvantmekanik inom kemi och var en av molekylärbiolegens grundare. Han mottog Nobelpriset i kemi 1954 och Nobels Fredspris 1962. Linus Pauling är den enda person som hittills (1996) var ensam mottagare av två Nobelpris.

Mina trådar till Linus Pauling är mycket tunna. Jag studerade luftskepp i hans födelsestad och har spelat melodin "It Happened in Monterey", som handlar om platsen för hans bortgång. Melodin lanserades 1930 i musikalfilmen King of Jazz när Linus Pauling var 29 år.

Linus Pauling

Karl Popper

Karl Popper, österrikisk-brittisk filosof (1902 -1994), föddes i Wien och dog i London. Han doktorerade i psykologi och blev en av de mest inflytelserika vetenskapsfilosoferna under 1900-talet. Popper underströk falsifierbarhet som grunden för vetenskaplig verksamhet då enligt honom ingenting kan fullt ut bevisas. Däremot kan någonting fullt ut motbevisas. Falsifierbarheten är alltså det som skiljer vetenskap från metafysik. Popper adlades år 1965 för sina vetenskapliga insatser. Men han fick inget nobelpris. Min tråd till Popper är filosofistudier vid Stockholms universitet i början av 1960-talet.

Burt Lancaster

Den amerikanske skådespelaren och filmproducenten Burton "Burt" Lancaster (1913 -1994) växte upp i det tuffa slumdistriktet East Harlem på Manhattan i New York och brukade själv säga att han lärde sig slåss innan han lärde sig att gå. Han var duktig i idrott och uppträdde som akrobat på cirkus. Under andra världskriget tjänstgjorde han i Nordafrika och Italien. Filmdebuten 1946 i *Hämnarna* gjorde honom till stjärna över en natt och hans kärleksscen mot Deborah Kerr på stranden i *Härifrån till evigheten* (1953) tillhör klassikerna inom filmen. Och den scenen är det närmaste jag kommit Burt Lancaster.

Den amerikanska friidrottaren Wilma Rudolph (1940 -1994), med smeknamnet "den svarta gazellen", blev trefaldig olympisk mästare vid sommarolympiaden i Rom 1960.

Wilma Rudolph

Vid tidig ålder upptäcktes att Wilma, det tjugonde av 22 barn i familjen, hade polio. Efter långvarig behandling på ett sjukhus för svarta kunde hon vid 12 års ålder gå obehindrat.

Hon bestämde sig för att börja med idrott. Som sextonåring deltog hon 1956 i Olympiska sommarspelen 1956 i Melbourne, Australien. Hon sprang en av sträckorna i det stafettlag på 4 x 100 meter, som tog hem bronsmedaljerna i tävlingarna.

Vid Olympiska sommarspelen i Rom 1960 vann hon 100 meter och 200 meter och var dessutom ankarer i USA:s segrande stafettlag på 4 x 100 meter. Hon satte under sin karriär fem världsrekord.

Efter idrottskarriären arbetade hon som lärare, friidrottstränare och sportkommentator. Och hyllades som en föregångare för kvinnliga idrottare och som symbol för de svartas medborgarrättskamp. Hon avled 1994 av en hjärntumör.

En tråd till Wilma finns i min bok *Muntergök Mallgroda Morsgris* där det sociozoologiska smeknamnet *den svarta gazellen* finns med i kapitlet *Sport & idrott*.

Och i samma skrift i kapitlet *Sagor, serier & fabler* beskrivs den förmodligen odödliga ankan Kalle som nu fyller 60 år. Han får avsluta året 1994.

Har den äran!

1995

Tyskland

Det internationella nätverksbyggandet inleds det här året med att besöka ITB (Internationale Tourismusbörse Berlin), världens största fack- och konsumentmässa för den internationella resebranschen. Mässan arrangerades första gången 1966 och har sedan dess genomförts i mars varje år i Berlin. I mitt arbete med planeringen av ett internationellt turismforskningsinstitut i Östersund har det varit viktigt att knyta kontakter med den globala turistindustrin.

Norge

Samarbetet med Norges turismforskare fortsätter och strax efter Berlinresan reser en grupp från Institutionen för turismvetenskap vid Mitthögskolan till Stienkjer i Trøndelag för informationsutbyte.

Ungern

Östersund har ansökt flera gånger om att få arrangera vinter-OS och nu är det dags igen. Arrangörskommittén reser till Budapest för att närvara vid omröstningen om arrangörsländ/ort för vinter-OS 2002. Men inte heller den här gången får Sverige sitt första vinter-OS. Och när detta skrivs 2024 är platserna för vinter-OS redan bokade fram till 2038. Vi kan glädja sig åt att vårt norska broderfolk fått arrangera vinter-OS två gånger.

Eftersom 1995 var året då Elisabeth och jag varit gifta i 30 år valde vi att fira jubileet under Budapestresan. Att det var pärlbröllop vi firade blev vi varse först långt senare.

Pärlbröllop i Budapest

Naturligtvis hade ordföranden i Internationella olympiska kommittén (IOK) Juan Antonio Samaranch ingen aning om vårt pärlbröllop när han sände inbjudan att delta vid OS-omröstningen.

The International Olympic Committee and its President,

H. E. Mr. Juan Antonio Samaranch,

would be honored by your presence at the ceremony to announce the result of the vote to choose the city entrusted with organizing the XIXth Olympic Winter Games in the year 2002.

The ceremony will take place at 6 p.m. on Friday 16th June 1995,
at the Budapest Convention Center, room «Patria».

This invitation card, valid for one person, must be shown at the door.

Budapest

Att högerextremismen ute världen och i Sverige alltmer börjar vakna till liv är inte mycket att fira eller glädja sig åt. Redan 1988 bildades partiet Sverigedemokraterna som jag skrev om tidigare. Bland partiets grundare och tidiga medlemmar fanns flera personer med stövlarna fast förankrade i ett högerextremt, nazistiskt träsk. Och partiets svans viftar nu allt livligare för att synliggöra vad man står för. När omgivningens syn på verkligheten inte passar in i den egna ideologin tar man med fördel till våld för att statuera exempel.

Den homosexuelle ishockeyspelaren Peter Karlsson mördas av en nynazist i Västerås.

En 18-årig asylsökande från Elfenbenskusten hittas ihjälstucken med kniv i Klippan i Skåne. Två tonåriga medlemmar i ett nazistgäng döms för dådet.

14-årig John Hron misshandlas till döds i Kode utanför Kungälv i Bohuslän av fyra skinnskallar med kopplingar till vit-maktmiljön.

Det här är bara några smakprov. Och de ideologiskt extrema rörelserna skördar offer inte bara i Sverige utan över hela jorden.

Att naturkrafter (åsamkade av gudar eller djävlar?) skördar offer har ju inget med ideologi att göra men är icke förty ett mänskligt gissel. Det här året får utgöra exempel.

Ett jordskalv inträffar i den japanska staden Kobe, 6 433 personer omkommer och skallet orsakar stora materiella skador.

Vid en jordbävning i Grekland dödas 26 personer och ett 30-tal skadas.

Över 90 personer dödas och över 200 skadas vid en jordbävning i Turkiet.

Över 100 personer dödas, 2 000 skadas och 40 000 blir hemlösa vid en jordbävning på Sumatra.

55 personer dödas och 10 000 blir hemlösa vid en jordbävning i Mexiko.

Även det här är bara några smakprov.

En etnisk jordbävning drabbar det forna Jugoslavien när bosnien-serbiska armén (BSA) intar den av FN skyddade staden Srebrenica i östra Bosnien och mördar 8 000 bosniska muslimer.

Små framsteg görs också. Sverige tillåter att homosexuella ingår partnerskap och inför stopp för försäljning av blyhaltig bensin i landet.

Sveriges statsminister Ingvar Carlsson reser till Kapstaden för det första svenska officiella besöket någonsin i Sydafrika. Ett svenskt biståndsavtal värt 345 miljoner SEK undertecknas.

Finland, Sverige och Österrike blir medlemmar i EU, som därmed har 15 medlemsstater.

Djurgården, Hagaparken och delar av Gärdet blir Sveriges första nationalstadspark, *Kungliga nationalstadsparken*.

Något som direkt påverkar vår familj är att Elisabeth får en ny arbetsgivare när det svenska läkemedelsföretaget Pharmacia och det amerikanska läkemedelsföretaget Upjohn går samman och bildar Pharmacia Upjohn. För Elisabeth blir det ytterligare ett steg uppåt i läkemedelsbranschen.

För vårt barnbarn Clara som inte ska komma till världen förrän 2004 blir Benny Anderssons och Björn Ulvaeus musikal *Kristina från Duvemåla*, med urpremiär i Malmö 1995, ett första steg mot att spela Märta i Stockholmsuppförandet på Cirkus 2015. Det hade säkert glatt Claras musikaliska mormorsmor Märta som dessutom hade två farbröder som utvandrat till Amerika.

Apropå musikaler. En av de mest populära amerikanska underhållarna vid 1900-talets mitt var Dino Paul Crocetti som kallades "King of Cool" för sin avspända stil och självsäkerhet. Hans far var barberare och invandrade från Italien till Amerika. Märta var ju invandrare från Sverige till Amerika. Dino bytte namn till Dean Martin (1917 -1995). Han var sångare, skådespelare, komiker och filmproducent.

Han framträdde i 55 filmer, både komedier och dramer. 1946 kom han i kontakt med Jerry Lewis och komikerduon rankades som de största stjärnorna i showbusiness.

1974 -1984 ledde han det stjärnspäckade TV-programmet *The Dean Martin Celebrity Roast* där bland andra den blivande presidenten, skådespelaren Ronald Reagan, medverkade.

Mest känd kanske Dean Martin ändå är som medlem i trion Rat Pack med Frank Sinatra och Sammy Davis, Jr. Dean Martin har tre stjärnor på Hollywood Walk of Fame och ”utvandrade” till en annan verklighet 1995.

En liten tråd till Dean Martin är väl att han spelat in en julskiva 1958 med titeln *Christmas with Dino* medan jag spelade in julskivan *Santa Claus is coming to town* 2005. På båda skivorna finns jullåtarna Let it snow, White Christmas, Jingle Bells, Rudolph the Red-nosed Reindeer och Silent Night (Stilla natt).

Dean Martin

Gunnar Nordahl

En utvandrare från Sverige och invandrare till Italien var Gunnar Nordahl (1921-1995), Sveriges första fotbollsproffs på hög nivå. Han värvades 1949 till italienska AC Milan.

Dessförinnan spelade han i det svenska landslag som tog guld vid OS i London 1948. Som proffs i Italien blev Nordahl en av tidernas främsta målskyttar i Serie A, vars skytteliga han vann fem gånger.

Gunnar Nordahl föddes i Hörnefors i Västerbotten och började sin fotbollsbanan tillsammans med bröderna Bertil, Göran, Gösta och Knut. Bertil och Knut ingick också i guldlaget i London 1948.

I AC Milan fick han sällskap av svenskarna Gunnar Gren och Nils Liedholm. De blev den internationellt ryktbara trion Gre-No-Li.

Under sin första hela säsong i Italien vann Nordahl skytteligan med 35 gjorda mål – ett rekord som stod sig i 66 år.

Mindre känt är kanske att svenskan Gun med maken och fotbollsspelaren Giuliano Cesarini drev svenskrestaurangen Domus Aurea i centrala Rom tillsammans med Gunnar Nordahl och reseskildraren Sigge Hommerberg. Och? Jo, Sigge Hommerbergs bok *Om ni reser till Italien* införskaffade jag inför min resa som sjuttonåring till Italien 1956. Och för att få återkomma till landet och Rom skickade jag ett brev till Gunnar Nordahl med en förfrågan om det inte vore bra att en svensk orkester underhöll gästerna i hans restaurang. Eftersom jag inte fick något svar utgår jag ifrån att det inte var ett så bra förslag.

Dean och Gunnar blev 70+. Tre personer som blev 80+ var den svenske fysikern och nobelpristagaren Hannes Alfvén (1908 -1995), den amerikanska skådespelerskan, sångerskan och dansaren Ginger Rogers (1911-1995) och den svenske författaren och historikern Alf Henrikson (1905 -1995).

Hannes Alfvén, brorson till tonsättaren Hugo Alfvén, mottog Nobelpriset i fysik 1970. Och han fick tillsammans med övriga nobelpristagare vid nobelprisutdelningen vandra in på konserthusets scen till tonerna av sin farbrors Festspel. Mäktigt.

Det var för ”*grundläggande insatser och upptäckter inom magnetohydrodynamiken med fruktbarande tillämpningar inom olika områden av plasmafysiken*” som han tilldelades Nobelpriset i fysik.

Alfvén engagerade sig även i andra närliggande frågor, till exempel energiförsörjning och kosmologi. Han stod också 1948 tillsammans med några andra bakom ett förslag att bygga en "elektrosiffermaskin" (en dator). Detta förslag blev aldrig genomfört men kunde med stöd av Matematikmaskinnämnden (där min mamma Gull arbetade) vidareutvecklas till Sveriges första dator BARK under 1948–1950. Utöver sin vetenskapliga gärning skrev Alfvén även ett skönlitterärt verk: ”Sagan om den stora datamaskinen”.

Alfvén var politiskt aktiv, först i Centerpartiet, där han på 1970-talet intog kritiska ståndpunkter i kärnkraftsfrågan i Sverige. Därefter i Miljöpartiet de Gröna som politiskt aktiv fram till sin död.

Idag finns Alfvénlaboratoriet vid Kungliga Tekniska högskolan och Hannes Alfvéns gata i vetenskapsstaden AlbaNova i Stockholm. Asteroid 1778 är uppkallad efter honom.

Hannes Alfvén

Ginger Rogers

Alf Henrikson

Jag skrev tidigare om balett och dans. Ginger Rogers är en av de största stjärnorna på danshimlen. Inte minst genom sitt samarbete med Fred Astaire. Under 1930-talet kom Ginger Rogers att spela in nio filmer med Fred Astaire. Senare började hon medverka i mer dramatiska filmer och i komedier. Hennes rollinsats i *Kitty Foyle – ung modern kvinna* (1940) renderade henne en Oscar för bästa kvinnliga huvudroll. Under sin långa karriär medverkade Rogers i 73 filmer.

Alf Henrikson, författare, poet, historiker, översättare och tidningsman var under en stor del av 1900-talet en ledande folkbildare och populärvetenskaplig författare.

År 1933 föddes sonen Kjell och familjen bodde då på Norr Mälarstrand, vägg i vägg med illustratören och konstnären Birger Lundquist som Alf Henrikson samarbetade med i åtskilliga verk under 1940- och 1950-talen.

Kjell och jag brukar vara bordsgrannar vid Idunsammankomster och som jazzmusiker noterar jag att Alf Henrikson debuterade 1927 med diktsamlingen *Jazzrytm*.

Även mat var ett återkommande tema i Henriksons verk och han var en av *De sjudderton* i Gastronomiska akademien. Vid 80 års ålder påbörjade han ett eget uppslagsverk, *A–Ö*, på nästan 1800 sidor.

Vi vänder nu blad och riktar blickarna mot året 1996.

1996

Tanzania

I år blir det två långresor. Den första med familjen till ett land där människosläktet inledde sin historia – Tanzania. De äldsta fynden finns i området Great Rift Valley och är mellan tre och fyra miljoner år gamla.

Men republiken Tanzania bildades först 1964 genom en union mellan före detta Tanganyika på Afrikas östkust strax söder om ekvatorn och ögruppen Zanzibar utanför i Indiska oceanen.

Tanzania

I fastlandsdelen ligger Afrikas högsta berg Kilimanjaro och kända nationalparker och naturreservat som Serengeti och Masai Mara.

De flesta resenärer besöker Tanzania för att uppleva det rika östafrikanska djurlivet med elefanter, giraffer, zebror, gazeller, lejon, leoparder, flodhästar, apor och andra djur i landets milsvida savannområden. Även vi.

Djurliv med Kilimanjaro i bakgrunden

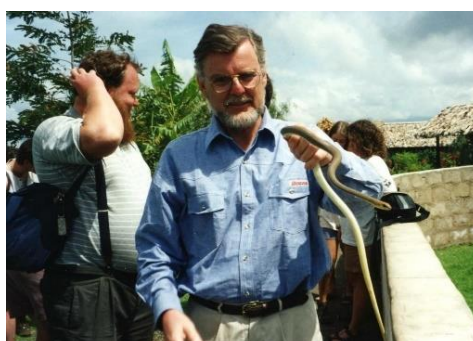

Se upp för giraffer

Ett rikt fågelliv, gott om reptiler och en exotisk flora ingår i paketet.

Fågelsjö med flamingor, hägrar och pelikaner

Ormtjusare

I savannområdet i gränstrakterna mellan Kenya och norra Tanzania lever ett delvis nomadiserande folkslag – massajerna. De tillhör ”urbefolkningen” i Afrika och levde på kontinenten långt innan européerna inledde sin kolonisation av Afrika. Boskapsskötsel har varit stommen i massajernas ekonomi och kultur. Det finns idag enligt uppskattningar närmare en miljon massajer.

Av tradition har massajerna varit monoteister med en egen gud kallad Engai eller Enkai. I dag är många massajer kristna eller muslimer.

Massajer

Jag hade varit på Zanzibar tidigare men inte på ön utanför Afrikas kust utan på dansrestaurangen Zanzibar på Kungsgatan 63 i Stockholm. Där spelade jag dans-/jazzmusik i början av 1960-talet.

1977 startade jazzklubben Fasching i samma lokal med namnet hämtat från karnevals- och fastlagsfirandet i Tyskland. 1989 lade statssekreteraren på utrikesdepartementet Bengt Säve-Söderbergh fram ett förslag om att starta en vänförening med syftet att stödja Faschings verksamhet. Där blev jag invald i styrelsen 2010.

När jag spelade på Zanzibar studerade Bengt vid Union College i USA och tog därefter civilekonomexamen vid Handelshögskolan i Stockholm 1965. Och redan där korsades våra livstrådar när gaget efter spelningar på högskolans danskvällar skulle utbetalas och Bengt ansvarade för kassan. Min spellista omfattade även dansrestaurangen Adam och Marie på Stockholms minsta ö *Strömsborg* mellan Gamla stan och Tegelbacken. Och? Bengt Säve-Söderbergh var initiativtagare till och utsågs till förste generalsekreterare för International IDEA 1995 -2002 med huvudkontor på Strömsborg!

Strömsborg

Under perioden 1983 -1992 var Bengt Säve-Söderbergh styrelseordförande för Etnografiska museet. Jodå. Där läste jag etnografi i början av 1960-talet på institutionen som låg i samma hus som museet på Djurgården. Att Bengt var styrelseordförande för Etnografiska museet rimmar väl med att hans farbror var den berömde egyptologen Torgny Säve-Söderbergh (1914 -1998) vars bok *Faraoner och människor* (1958) gjorde starkt intryck på mig under min ”arkeologiperiod”. Trådar och åter trådar.

Och eftersom vi nu reser i Tanzania och senare kommer att besöka Sydafrika är det väl lika bra att nämna att Bengt har skrivit boken *"Vår seger var också er. Sverige och befrielsekampen i södra Afrika"*, utgiven 2014. Och tro det eller ej. Just när jag skriver det här kommer dödsbudet att Bengt Säve-Söderbergh gått bort 84 år gammal. Alltså kan jag inte skicka den här skriften till honom som det var tänkt.

Vi avslutar Faschingstråden med bokningen av Fasching en lördags-eftermiddag i november 2018 till min 80-årsdag. Christina med barnbarnen Pontus och Clara framför då en tonsatt gratulation från Faschings scen - 58 år efter mina spelningar på Zanzibar. Att Christina och barnbarnen besöker Zanzibar och Tanzania 2023 får väl ingå i trådnystanet.

Pontus, Clara och Christina på Fasching

Sedan 1965 har jag fått årets ”nobelpristagare i litteratur” i födelsedagspresent varje år. Och vem mottog priset 2020? Jo, Abdulrazak Gurnah, uppväxt på ön Zanzibar och sedan 1964 bosatt i England. Han tilldelas priset för att *”kompromisslöst och med stor medkänsla ha genomlyst kolonialismens verkningar och flyktingens öde i klyftan mellan kulturer och kontinenter.”* Boken jag fick i present har titeln *Paradiset* och utgavs 1994.

Norge

Efter hemkomsten från Afrika hinner jag med en konferensresa till Bergen på den norska västkusten för att hålla föredrag, innan det är dags att resa söderut igen för ett föredrag på Nya Zeeland vid en konferens arrangerad av *The International Association of Scientific Experts in Tourism* (AIEST). Elisabeth är inbjuden som ”spouse”.

Singapore

På vägen till Nya Zeeland gör vi ett stopp i Singapore för att skaffa personliga erfarenheter av ett av världens mest berömda hotell med en av världens mest berömda drinkar. Och ett av världens mest spektakulära golv. Och en världsberömd tiger!

Hotellets gäster representerar allt från skådespelare som Charlie Chaplin, Mary Pickford och Douglas Fairbanks till kungligheter som drottningen av England och popidoler som Michael Jackson.

Raffles Hotel

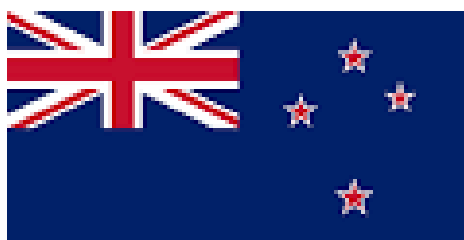
Raffles Hotel, är ett lyxhotell i kolonialstil. Det öppnades av engelsmännen 1887 och utsågs 1987 till nationalmonument. Originalreceptet till hotellets berömda drink, *Singapore sling*, baseras på gin, körsbärslikör och Benedictine toppat med Clubsoda. Det spektakulära golvet i baren är täckt av jordnötsskal som gästerna kastat ”över bord”.

En morgon 1902 upptäcktes en tiger under golvet till hotellets biljardrum. Den sköts inför publik av en av hotellets anställda. Tigern hade rymt från en djuruppvisning någon dag tidigare. Om det är en skröna vet kanske Bengt af Klintberg.

Vilda tigrar utrotades annars från Singapore under 1890-talet men enstaka djur simmade senare över sundet från Malackahalvön. Den sista kända vilda tigern sköts på 1930-talet. Att staden Singapores namn betyder lejonstaden (singa = lejon, pore = stad) har inget med den här historien att göra. Men både lejon och tiger finns med i Singapores statsvapen.

Singapores statsvapen

Nya Zeeland

Forskningskonferensen i Nya Zeeland hålls i staden Rotorua på Nordön.

Nya Zeeland består av två huvudsakliga landmassor, Nordön och Sydön. Innan konferensen hinner vi med ett besök på Sydön och i staden Christchurch. Anledningen till besöket här är ett möte med kulturgeografen Douglas Pearce, en av de fem utländska gäst-professorerna vid Institutionen för turismvetenskap i Östersund. Han bor i Christchurch.

Christchurch

På Nya Zeeland får vi, ett halvår efter massajerna i Afrika, bekanta oss med en annan urbefolkning – maorierna.

Maorier

Omkring 400 000 av Nya Zeelands invånare är maorier (cirka 10 procent) och de flesta har maorier i släkten. Språket *maori* blev 1987 tillsammans med engelska ett officiellt språk. Ordet *māori* betyder "vanlig" eller "normal". Nya Zeeland på maori heter Aotearo.

Maorierna är ett polynesiskt folk som i omgångar invandrat till Nya Zeeland från Sällskapsöarna i Stilla havet där Tahiti är den största ön. Avståndet till Nya Zeeland är cirka 400 mil.

De första invandrarna livnärde sig övervägande på jakt och samlande på områdets talrika fågelarter varav de flygförmögna moafågelnarna utrotades redan på 1600-talet. En invandringsvåg inträffade under 1300-talet då den så kallade klassiska maorikulturen formades. Näringsfånget omfattade, förutom jakt, odling av sötpotatis och taro (som i stort sett äts som potatis) samt fiske. Den materiella kulturen präglades av rik ornamentering av till exempel hus och kanoter och tatueringskonsten var högt utvecklad.

Nya Zeeland blev känt för européerna först när holländaren Abel Tasman för Ostindiska kompaniets räkning passerade öarnas västkust 1642. Holländska myndigheter gav landet dess namn efter provinsen Zeeland i Nederländerna. År 1840 blev området en del av Brittiska imperiet. Landet är sedan 1947 självständigt. Redan 1893 infördes rösträtt för kvinnor!

Nya Zeeland och Rotorua tillhör de områden på jorden som bildats av vulkaner och där vulkaniska aktiviteter är vanliga. Som till exempel gejsrar och varma källor.

Rotorua

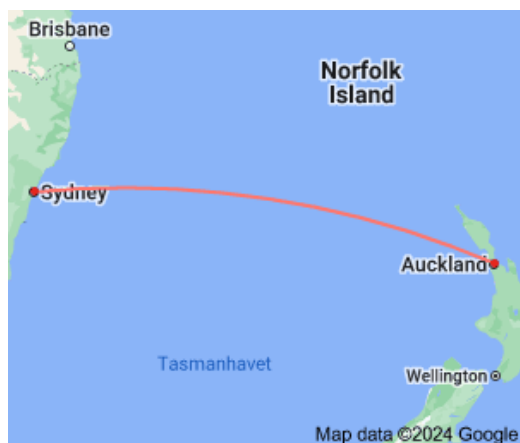
Vi ska om några år besöka andra platser i bland annat USA och på Island, där man kan uppleva gejsrar och varma källor.

Australien

På hemväg från Nya Zeeland gör vi ett stopp i Australien. Det stora dragplåstret är operahuset i Sydney, ett av världens mest ikoniska landmärken. Arkitekt till byggnaden, som invigdes 1973, är dansken Jørn Utzon. På byggnadens tak ligger över 1 miljon keramiska plattor i färgen gråvit, en svensk keramisk innovation från Höganäs Kakel i Skåne. År 2007 utnämndes operahuset av Unesco till världsarv.

Vid vårt besök hade vi ingen aning om att vi kommer att återvända till Australien år 2008 för att hälsa på Christinas familj med barnbarnen, Pontus sex och Clara fyra år, som då bor i Melbourne. Det är samma barnbarn som 2018 uppträdde på Faschings scen. De fanns inte 1996. Men i backspeglarna ser man hur allt hänger ihop.

2 155 km

Sydneyoperan

Som jag nämnt träffar vi massajer och maorier på årets resor. Och nu i Australien möter vi en tredje ursprungsbefolkning – aboriginerna. Om fyra år vid sommarolympiaden i Australien år 2000 ska en aborigin, Cathy Freeman, bli världens bästa, kvinnliga 400-meterslöpare och vinna guld på distansen. Och inte nog med det. Hon får tända den olympiska elden under OS-invigningen i Sydney.

Cathy Freeman

Ordet aborigin kommer från latinets *ab origine* som betyder *från början* eller *av ursprung*.

De allra första australiska aboriginerna invandrade för (minst) 40 000 år sedan till Australien från Sydostasien. De var då inte bofasta utan förflyttade sig med årstiderna som jägare och samlare.

Holländska upptäcktsresande upptäckte Australien runt år 1600. Under andra halvan av 1700-talet gjorde Storbritannien anspråk på kontinentens östra halva och befolkade den inledningsvis med förvisade fångar från Europa.

Namnet Australien kommer av det latinska ordet *australis*, som betyder *sydlig*.

Thailand

Under hemresan från Australien gör vi ett stopp i Bangkok. För sightseeing. Sträckan Sydney på Södra halvklotet till Bangkok på Norra halvklotet är 750 mil och passerar ekvatorn.

Bangkok

Ragunda

Bangkok har genom sina många kanaler kallats Asiens Venedig. Kanalerna trafikeras med bland annat små taxibåtar kallade ”long tail boats” och kanotliknande farkoster. Longtailbåtarna används ofta för att transportera turister. Som Elisabeth och mig.

En osannolik tråd dyker upp med koppling till Ragunda i Jämtland och till turismforskningen vid Mitthögskolan i Östersund. Det handlar om den buddhistiska thailändska paviljongen, även kallad King Chulalongkorn Memorial, som började byggas året efter vårt besök i Thailand och som invigdes 1999, drygt hundra år efter att kung Chulalongkorn besökt Ragunda 1897. Den thailändske kungen hade mottagit en inbjudan från Sveriges kung Oscar II att besöka Stockholmsutställningen 1897 och gjorde då en avstickare till Ragunda.

Och just när jag skriver detta den 3 september 2024 läser jag ett tidningsklipp som berättar det osannolika att en sverigedemokrat, Blekingeregionens nye ordförande, drastiskt skär ner regionens vårbudget samtidigt som han reser till Thailand för regelbundna, enligt egna uppgifter, lyckosamma hälsokontroller på ett privatsjukhus. Vad som ingår i hälsokontrollerna i Thailand är inte känt. Kanske något mer åtråvärt än vad hälsokontroller i Blekinge kan erbjuda. Om det här inte är en tidningsanka är det en politisk katastrof.

Naturkatastrofer och andra hemsökelse under 1996 är inga tidningsankor utan en dystert verklighet.

Vid en jordbävning i sydöstra Kina omkommer över 250 personer, 15 000 skadas och 2 miljoner blir hemlösa.

Ett par veckor senare dödas över ett 70-tal personer och 10 000 blir hemlösa vid en jordbävning i nordvästra Kina.

En orkan över Bangladesh dödar över 300 personer, tusentals skadas och 50 000 blir hemlösa.

Tyfonen Sally drabbar Kina. 216 000 hus och drygt 900 fartyg förstörs. Ett stort antal människor omkommer.

Inbördeskrig utbryter i Zaire.

En egyptisk islamistisk terroristgrupp, som vill ersätta Egyptens regering med islamistiskt styre, dödar 18 grekiska turister på Europa Hotel i Kairo, då de av misstag tror dem vara judar.

Talibanerna tar över makten i Afghanistan.

Flera EU-medlemsländer, bland andra Sverige, stoppar all import av brittiskt nötkött då den galna kosjukan, som drabbat cirka 160 000 djur i England, kan överföras till människan.

På det historiska myntets positiva sida kan nämnas att Nelson Mandela undertecknar Sydafrikas första demokratiska författning vid en ceremoni i Sharpville.

FN:s säkerhetsråd enas om att välja diplomaten Kofi Annan från Ghana till FN:s generalsekreterare.

Den amerikanska rymdfärjan Atlantis dockar med den ryska rymdstationen Mir.

Det händer saker också i Sverige. Till exempel att LO säljer Aftonbladet till norska Schibsted-koncernen. Till den koncernen ska dottern Christina 2015 bli knuten som sparekonom när Schibsted tar över Christinas arbetsgivare, företaget Compricer.

Uppfinnaren och entreprenören Christer Fåhræus uppfinnar läspennan *C-pen* vid C-Technologies AB i Lund. Pennan kan läsa av tecken som pennan förs över. Och den inlästa texten kan transformeras till redigerbar text. Företaget C-Technologies AB ingår 1996 i Anoto Group AB och här blir sonen Björn anställd år 2000.

Ett nytt museum över vikingastaden Birka i Mälaren invigs. År 2017 öppnas ännu ett museum, The Viking Museum, på Djurgården i Stockholm. Under vikingatiden kan man verkligen tala om spektakulära resor, till exempel till Amerika.

Bergsbestigaren och äventyraren Göran Kropp cyklar från Stockholm till Himalaya och bestiger som förste svensk Mount Everest utan syrgas. Samtidigt reser den tibetanska, buddhistiske ledaren Dalai Lama från Himalaya till Stockholm för att tala i Globen.

Under min uppväxt var frimärkssamlande en populär hobby för många, inte minst för ungdomar. Det skapade trådar ut i världen. Frimärken väckte intresse för olika länder, miljöer och människor. År 1996 säljs ett av världens mest kända frimärken, det gula svenska tre skilling bancofrimärket, vid en auktion i Schweiz för 15 miljoner kronor. Förmodligen världens dyraste papperslapp.

Och så lämnar kända personer den jordiska scenen. Min baryton-saxofonidol Gerry Mulligan (1927 -1996) till exempel. Han är en av de många amerikanska jazzmusiker som jag under tonåren hade förmånen att lyssna på i Stockholms konserthus. Hans kvartett med trumpetaren Chet Baker, basisten Bob Whitlock och trumslagaren ”Chico” Hamilton var lysande och Mulligans komposition *Nights at the Turntable* på min LP-skiva fick senare ingå i min egen repertoar. En annan amerikan, Gene Kelly (1912 -1996), avslutar sin karriär som amerikansk dansare, skådespelare, sångare, koreograf, filmregissör och producent. Han är främst känd för sina insatser i filmer som *En amerikan i Paris* (1951) och *Singin' in the Rain* (1952). Och han regisserade bland annat filmen *Hello Dolly* från 1969, vilken blev nominerad till en Oscar för bästa film.

Gene Kellys familj öppnade en dansskola 1924 och Gene försörjde sig under sin studietid bland annat som danslärare. Jag har spelat *Hello Dolly* på många fester och stått för pianomusiken vid Gun Schuberts dansskola, men det tillhör historiens bortglömda insatser. Journalisten, författaren och programledaren i TV och radio. Pekka Langer (1919 -1996), lämnade etern. Han ledde tillsammans med författaren Lars Widding populära frågeprogram i radion och med Carl-Uno Sjöblom i TV.

I sitt andra äktenskap var han gift med Brita (Bibi) Lidman, dotter till författaren och ledargestalten inom Pingströrelsen Sven Lidman.

Gerry Mulligan

Gene Kelly

Pekka Langer

Två fantastiska amerikanska sångerskor tystnar det här året. Eva Cassidy (1963 -1996) och Ella Fitzgerald (1917 -1996).

Eva Cassidy

Ella Fitzgerald

Eva Cassidy avled i hudcancer (malignt melanom) 33 år gammal. Samma sjukdom som Tage Danielsson dog av 1985, 57 år gammal. Eva Cassidy blev världsberömd framförallt efter sin död. Hon sjöng jazz, blues, folkmusik, gospel och pop. Min tråd till Eva Cassidy är tunn men varm. Hennes tolkning av melodin *Over the rainbow* där hon ensam kompar sig själv på gitarr har gripit mig. Jag spelade *Over the rainbow* på mammas begravning i Ekerö kyrka 2006 med samma känslor som när jag hör Eva Cassidy sjunga sången.

Ella Fitzgerald gick under hedersbenämningen *The First Lady of Jazz*. Hon började 1935 sin karriär som sångerska i Chick Webbs orkester vid 18 års ålder. Efter Webbs död 1939 ledde hon orkestern fram till 1942, då hon blev soloartist. Från 1946 sjöng Ella ofta med Jazz at the Philharmonic. Det var då jag hörde henne på Stockholms konserthus och fick träffa henne i musikerrummet.

Under sin aktiva period hann hon med att spela in mer än 200 album, erövrade 13 Grammys och vann *Bästa kvinnliga vokalist* tre år i följd.

Thomas Kuhn

Carl Sagan

Den amerikanske professorn, vetenskapsteoretikern och författaren till många verk inom idé- och lärdoms historia, Thomas Kuhn (1922 -1996), fick det här året uppleva ett biologiskt paradigmskifte - döden.

Han avlade doktorsexamen i fysik vid Harvard University 1949 där han samtidigt undervisade i vetenskapshistoria. Han fortsatte att undervisa vid University of California, Berkeley, Princeton och Massachusetts Institute of Technology fram till sin pensionering 1991. Mest känd är Kuhn för sin bok *De vetenskapliga revolutionernas struktur* där han lägger fram idén om att vetenskapen genomgår en stegvis utveckling genom så kallade paradigmskiften. Mellan dessa paradigmskiften pågår den så kallade normalvetenskapen, som betecknar den fas när inga större förändringar sker och vetenskapen håller sig inom paradigmet. Boken fick enorm betydelse för all form av vetenskaplig forskning.

Begreppet paradigmskifte börjar användas av 2022-års svenska regeringskonstellation som meddelar att man har för avsikt att bedriva en bättre politik. Det paradigmskifte man då talar om har i stort sett ingenting med det vetenskapliga begreppet att göra utan det politiska paradigmskiftet i Sverige innebär att borgerliga partier inleder ett nära samarbete med ett parti med nazistiska rötter. Det paradigmskiftet kan i ett historiskt perspektiv knappast ses som en bättre politik eller som ett politiskt framsteg. Snarare som ett ideologiskt, etiskt snedsteg.

En av stjärnorna på den vetenskapliga himlen som det här året reste vidare var den amerikanske astrofysikern, kosmologen och författaren Carl Sagan (1934 -1996). Han växte upp i Brooklyn i en ukrainsk-judisk familj. I high school var han en topplev och i skolans årsbok står det: "*Astronomisk forskning är hans mål, en briljant student, han blir känd*". Det var ett understatement.

Som nyutexaminerad från universitetet inbjöds han att arbeta för NASA. Där kunde han arbeta med det som alltid fascinerat honom: att utforska andra planeter och leta efter utomjordiskt liv.

Sagan uppehöll både en framgångsrik akademisk karriär och en unik populärvetenskaplig bana. För sitt arbete mottog Sagan en rad utmärkelser som "NASA medal for Exceptional Scientific Achievement", "NASA medal for Distinguished Public Service" (två gånger), "NASA Apollo Achievement Award", "John F. Kennedy Astro-nautics Award of the American Astronautical Society", "the Explorers Club 75th Anniversary Award", "the Konstantin Tsiolkovsky Medal of the Soviet Cosmonauts Federation", "the Masursky Award of the American Astronomical Society" och "The Public Welfare Medal", National Academy of Sciences' finaste pris.

1983 lade Sagan fram en kontroversiell avhandling med budskapet att ett kärnvapenkrig skulle skapa en "atomvinter" och frysa plane-tens yta, som sandstormarna han sett på Mars. Baserat på sitt arbete med andra planeter reste Sagan runt i världen talade om miljöfrågor.

Sagans mest framstående verk är boken Cosmos från 1980. Den fick vår familj i present av vår utbytesstudent Lawrence "Law" Also-brook när han kom till Sverige för att bo ett år hos oss. Han tog studenten vid Kungsholms läroverk där både min pappa, Christina och jag själv studerat. Trådar i tid och rum.

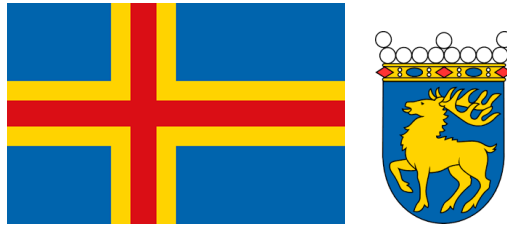
År 2007 får Law en tjänst som lärare i design vid Northwestern University i Doha, Qatar. Jaha? När jag skriver det här den 4 sep-tember 2024 har han kvar tjänsten och det svenska kungahuset pu-blicerar information om ett statsbesök i Stockholm. Av emiren av Qatar!

Emiren och kungaparet

När vi nu lämnar 1996 och reser vidare in i 1997 kanske vi kommer att få se ett litet vetenskapligt paradigmskifte som har med forsk-ning om resande att göra.

1997

Åland

Det blir bara en utlandsresa det här året. Och då till en plats som ligger utanför de stora turiststråken. Förmodligen tillhör Elisabeth och jag en klar minoritet av svenska folket som upplevt den här platsen. Massturism är ett begrepp som knappast har någon bäring på vårt besöksmål. Om någon som läser den här skriften har varit där skulle jag uppskatta information om detta. Hade jag ställt samma fråga till svenskar om de någon gång besökt Paris skulle säkert min mailkorg explodera.

Nu vill du naturligtvis veta vart vi är på väg. Svaret är sydöstra hörnet av den åländska skärgården. Och ön heter Kökar. Känns platsen igen?

De flesta svenskar har nog inte haft något ärende till Kökar men det har vi. Det är vännerna Carita och Lars-Steffen som vi ska besöka. De har byggt ett sommarhus på ön. Och allt är kopplat till historiska och geografiska trådar.

Åland blev efter första världskriget år 1920 en självstyrande del av republiken Finland och är ett demilitariserat område. Det innebär att det inte får finnas någon militär aktivitet på Åland i fredstid. Och ålänningar gör inte värnplikt. Befolkningen uppgår till cirka 30 000 invånare och svenska är det officiella språket.

Carita är född på Kökar och släkten har djupa rötter på ön. På pappas sida har man i generationer levt på Kökar och försörjt sig på framförallt sjöfart och fiske. När Carita föddes under andra världskriget arbetade man till exempel med lotsning av internationella fartyg i den åländska skärgården.

Släkten på mammas sida har i generationer varit jordbrukare med stora ägor på ön med kor, grisar, får och höns med mera.

Caritas familj hade sin bostad i skolan där pappa var folkskollärare och föreståndare och mamma textillärare. På skolan föddes Carita. När hon var tio år flyttade familjen till Mariefhamn då Caritas äldre syster skulle börja i läroverket.

Utvecklingen på Kökar liknar i stora stycken vad som är typiskt för ”perifera” platser med begränsat befolkningsunderlag. Man brukar benämna den geografiska, regionala process som accelererar i 1900-talets utbildningssamhälle för ”brain drain”. Eftersom man inte kan erbjuda ”högre” utbildning överallt blir det nödvändigt för de ”stud-erande hjärnorna” att flytta till utbildningsorterna. En omvänd process kan bli framväxten av sommarbostäder och turism där lokala entreprenörer spelar en avgörande roll.

Kökar (blå ring)

Kökar

Familjen Kulls sommarhus

Det finns ett ordspråk som säger att ”eget beröm luktar illa”. Om andra uttrycker något positivt kanske man ändå vågar återge det. Jag tar chansen eftersom det gäller det lilla vetenskapliga paradigmskifte som jag nämnde under året 1996. Så här skriver f.d. statsrådet/chefen för Industridepartementet (industriministern), f.d. styrelseledamoten i Länsstyrelsen i Jämtlands län och ständige ledamoten av IVA:s näringslivsråd Nils G. Åsling i sina memoarer *Skäl att minnas*. (Ekerlid, 1996).

då efterlyste, vilket inget hopp för regionens framtid. Här och var bubblar det av entreprenörskap och professor Bengt Sahlberg och hans medarbetare håller på att utveckla ett turismvetenskapligt centrum, som blir unikt för Europa.

Senare görs en utvärdering av vår verksamhet på uppdrag av Jämtlands läns forskningsråd. Några citat ur dokumentet redovisas nedan.

”...de regionala organen i Jämtlands län beslöt att inrätta ett forskningsråd med resurser att stödja forskningen vid högskolan i Östersund. Att ge stöd till turismforskning blev en av rådets huvudstrategier. Kombinationen av en professur, finansiella muskler och grundandet av den första akademiska institutionen i ämnet turism, Institutionen för turismvetenskap, lade grunden till en remarkabel utveckling av Östersund som nationellt och även internationellt centrum för turismforskning.

...Att turism skulle väljas som profilområde därom rådde ingen som helst tvekan i rådet. Både i de skriftliga handlingarna och i våra intervjuer knöts stora förhoppningar till detta område som bedömdes kunna växa ut till ett erkänt forskningsområde med potentialen att sätta Östersund på världskartan som turismforskningens ”Mekka”. Företrädaren vid högskolans institution för turismvetenskap, Bengt Sahlberg, bidrog inte minst till att förstärka denna bild genom skicklig men också väl underbyggd marknadsföring. När Sahlberg erhöll en adjungerad professur vid högskolan medförde han otvivelaktigt både många nya forskningsuppgifter och externa medel som gav ett kraftfullt lyft för turismforskningen.”

.....Under våren 1992 hade en ganska utförlig promemoria ”Angående forskning för långsiktig kompetensutveckling” (920612) sammanställts undertecknad av dåvarande rektorn Alf Gunnmo och adj prof Bengt Sahlberg. Detta var sannolikt det första mer genomarbetade programförslaget i landet med syftet att förstärka forskningsfältet ”Besöksnäringen”. Högskolan i Östersund ansågs i denna PM vara en självklar kandidat för fortsatt satsning med hänsyn till de insatser som redan tidigare var gjorda.

(Källa: Utvärdering av stiftelsen Jämtlands läns forskningsråd, september 2000. Professor Lennart Andersson, Karlstads universitet och professor Olof Wärneryd, Lunds universitet)

Programförklaring

Det här kom att starkt påverka min fortsatta verksamhet och fick betydelse för svensk turismforskning genom bildandet av *European Tourism Research Institute, ETOUR*.

Den 24 april 1997 invigdes forskningsinstitutet ETOUR vid en högtidlig ceremoni i nyrenoverade lokaler på Kyrkgatan i Östersund. Med en budget utan motstycke inom samhällsvetenskaplig forskning i ett ämne utan akademisk tradition i Sverige blir ETOUR en unik satsning. Något av ett paradigmskifte.

European Tourism Research Institute

Som alltid händer mycket i omvärlden:

Två jordbävningar i nordvästra Kina dödar 50 personer och förstör 1 400 hus.

Ett jordskalv i norra Iran dödar minst 1 600 personer, skadar 2 300 och lämnar 50 000 utan hem.

En tyfon i östra Kina dödar 350 och gör 380 000 hemlösa.

En tyfon i Vietnam dödar över 3 000 personer och lämnar 100 000-tals utan hem.

En jordbävning i norra Iran dödar minst 1 600 personer, skadar 2 300 och gör 50 000 hemlösa.

En statskupp genomförs i Kambodja.

En bomb på Stockholms stadion exploderar. En 26-åring grips på väg att spränga ytterligare en bomb på Millesgården vid den staty som är symbol för Stockholms ansökning om de olympiska sommarspelen 2004. Jag var involverad, inte i några sprängningar, men för att ta fram statistik under ansökningsprocessen. Det hjälpte inte och sprängdåden var definitivt inte till någon hjälp.

Den brittiska prinsessan Diana, exustru till prins Charles, omkommer i en trafikolycka, 36 år gammal.

Prinsessan Diana

Storbritannien lämnar tillbaka Hongkong till Kina, efter 156 år som brittisk besittning.

Israel återlämnar Hebron på Västbanken till palestinierna.

Nato och Ryssland sluter samarbetsavtal.

Höga Kustenbron invigs och blir Sveriges längsta hängbro.

En schackdator vinner för första gången mot en regerande världsmästare i schack.

Svensken Mathias Dahlgren vinner kock-VM i franska Lyon.

Christina Odelberg (57 år) utses till Sveriges första kvinnliga biskop.

Fåret Dolly, världens första klonade däggdjur, föds i Skottland och visas upp av skotska forskare som sjunger *Hello Dolly*. Nä, jag skämtar bara. Men faktum är att fåret döps till Dolly efter den amerikanska sångerskan Dolly Parton. Sångerskan föddes femtio år före fåret och är fortfarande aktiv, 78 år gammal. Om hon sjungit in melodin Hello Dolly förmäler inte historien.

Fåret Dolly

Sångerskan Dolly

Fåret Dolly finns uppstoppat till allmän beskådan på ett museum i Edinburgh. Sångerskan Dolly har skapat ett nöjesfält, *Dollywood*, som är uppbyggt runt en kopia av den timmerstuga där hon själv växte upp. Det är den näst mest populära turistattraktionen i hennes födelsestat Tennessee med 2,2 miljoner besökare årligen. Vasamuseet i Stockholm har som mest haft 1,5 miljon besökare på ett år.

Flera kända personer avslutar sina livsresor det här året. Prins Bertil (1912 -1997) är en av dessa. Han somnar in i sitt hem på Djurgården, 84 år gammal.

Prins Bertil

Prins Bertil var aktiv inom många områden och fick många smeknamn som *motorprinsen*, *idrottsprinsen*, *skridskoprinsen*, *golfprinsen* eller *bouleprinsen*. Han var ordförande för Kungliga Automobilklubben 1947–1993, ordförande för Riksidrottsförbundet 1947–1991 och i ett år på 1940-talet ordförande för Svenska Golf förbundet. Han spelade gärna boules och har fått en boulehall på Djurgården i Stockholm uppkallad efter sig.

Troligen var det prins Bertils motorintresse som ledde till, att han år 1953 fick inviga Sveriges första motorväg (den 11 kilometer långa sträckan mellan Malmö och Lund). Och han blev också den förste att köra på denna motorväg.

Allan Edwall

Skådespelaren, författaren, musikern, regissören, poeten och teaterdirektören Allan Edwall (1924 -1997) lämnar scenen. Så vitt jag vet är det närmaste jag kommit Allan Edwall att vi lånade ut en av skinnfåtöljerna från prästgården i Junsele som vi ärvt från Elisabeths föräldrar. Allan skulle framföra en monolog inför publik på Ekebyhovs slott på Ekerö och arrangören tyckte att vår fåtölj passade perfekt för Allans framträdande.

Helikopterkrasch

Bo Widerberg

Filmregissören Bo Widerberg (1930 -1997) regisserade den svenska kriminalfilmen *Mannen på taket* 1976. Filmen räknas som en av de bästa filmer som gjorts i Sverige, och tilldelades Guldbaggen vid Guldbaggegalan 1977. Jag nämner detta eftersom den spektakulära scenen när en helikopter störtar på Odenplan spelades in precis nedanför mitt pojkrumsfönster. Men då hade jag för länge sedan flyttat hemifrån.

Jarl Kulle

Det närmaste jag kommit Jarl Kulle (1927 -1997) var som statist 1963 i filmen *Är du inte riktigt klok?* som spelades in i Europafilms studio med Jarl Kulle i huvudrollen. Han gick bort 70 år gammal.

Stéphane Grappelli

En fransk världsartist började sin musikaliska karriär som stumfilmspianist. Det gjorde också Elisabeths mamma Märta på en biograf i Junsele, 14 år gammal. Men hon blev aldrig någon världsartist. Den franske stumfilmspianisten bytte instrument och blev enligt många världens bästa jazzviolonist. Han hette Stéphane Grappelli (1908 -1997) och besökte bland annat Sverige med sitt band Franska Hotkvintetten. I den ingick den lika berömde gitarristen Django Reinhardt.

När jazzgruppen uppträdde i Stockholm 1939 (jag var tre månader gammal) hamnade gruppens ledande solister, efter sitt offentliga framträdande, på nattklubben Grotta Azurra med adress Grev Magnigatan 5 på Östermalm, där de efter stängningstid deltog i en flera timmar lång jamsession. Då skulle säkert våra vänner Leif och Lena Blomquist som bor i huset gärna varit med, om de varit födda.

Jacques-Yves Cousteau

En vetenskapsman som imponerade på mig var den franske marinofficeren, regissören och oceanografen Jacques-Yves Cousteau (1910 -1997). Han var pionjär inom dykning och undervattensfotografering och vann tre Oscar för filmerna *Den tysta världen* (1956), *Guldfisken* och *Värld utan sol* (1964). Vid filmfestivalen i Cannes 1956 vann han Guldpalmen.

Bengt Danielsson

En annan vetenskapsman som jag imponerats av är etnografen och författaren Bengt Danielsson (1921-1997). Han deltog som ende svensk i Thor Heyerdahls Kon-Tiki-expedition med en balsaflotte mellan Peru och Tuamotuöarna i Stilla havet 1947.

Bengt Danielsson blev filosofie doktor vid Uppsala universitet 1955 och mottog tillsammans med sin fru Marie-Thérèse Danielsson *Right Livelihood Award* 1991 för sina insatser i kampen mot de franska kärnvapensprängningarna i Stilla havet.

När Tahitis president Oscar Temaru var inbjuden av Frankrikes president Jacques Chirac att fira Frankrikes nationaldag den 14 juli 2006 valde han istället att besöka Bengt Danielssons grav i Östra Tollstad för att lägga ner en blomsterkrans och ett snäckhalsband. Han uttalade vid det tillfället att han betraktar Bengt och Marie-Thérèse Danielsson som sina andliga föräldrar och att de var de modigaste personer han mött.

Och så avslutar vi med fransyskan Jeanne Calment (1875 - 1997), världshistoriens äldsta människa. 122 år gammal lämnade hon jordelivet 1997.

Jeanne Calment

1998

Norge

Vårt grannland Norge kan nu inte längre ses som Sveriges lillebror eller kusinen från landet utan snarare som storebror och kusinen med de ekonomiska musklerna. För att lära känna kusinen bättre gör Elisabeth och jag en rundresa med bil i södra Norge. Orter som besöks är Drøbak, Geilo, Bergen, Haugesund, Stavanger, Kristiansund och Kongsvinger.

Som medlem i Tomteklubben blev det naturligt att förlägga det första besöket till Drøbak på östra sidan av Oslofjorden mellan Oslo och Moss. Här finns nämligen Julehuset och Julenissen (även på sommaren).

På väg till Tomtens postkontor

Julenissen på norska och jultomten på svenska har sina släktrötter i Mindre Asien. Det är ärkebiskopen i Myra Sankt Nikolaus (270 - 343) som stått modell till den moderna jultomten, känd som Santa Claus.

Biskopen Sankt Nikolaus vördas som helgon. Framförallt blev han känd för sin givmildhet. När hans föräldrar dog skänkte han bort hela sitt arv till de fattiga. Han blev också barnens välgörare.

Dagens Santa Claus har med sin julklappsutdelning övertagit helgonets roll.

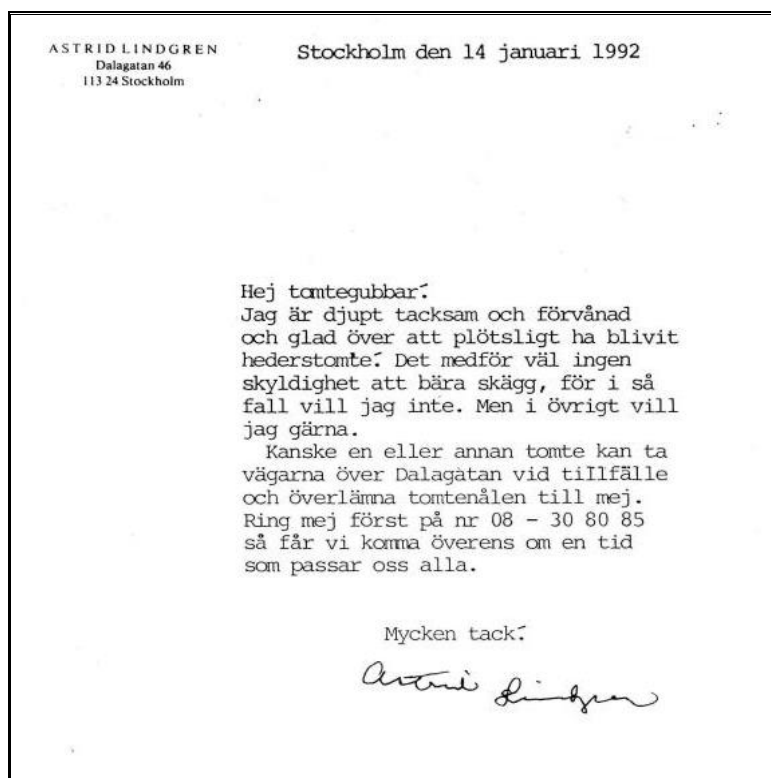

Sankt Nikolaus

Jultomten

Jultomten bär ju av tradition skägg och inom vissa religioner, som judendomen och islam, har det varit påbjudet för manliga anhängare att bära skägg. När Astrid Lindgren skulle bli hederstomte i Tomteklubben 1992 meddelade hon att hennes medlemskap var villkorat. Hon ville inte bära skägg.

Brev till Tomteklubben 1992

När Elisabeth och jag 1965 sökte visum för en resa till USA fick jag rådet att raka av mig skägget eftersom personer med skägg i Amerika betraktades med misstänksamhet.

Att vikingarna burit skägg känner vi till men kanske inte att skäggiga nordbor redan under 500-talet e Kr gav namn åt en region i det som senare blev Italien. Dessa nordbor kallades Langobarder eller Longobarder och sägs ha kommit från södra Skandinavien. Namnet langobarder betyder långskägg på svenska och barba är latin för skägg. Långskäggen gav namn till det som i Italien blev Lombardiet. De som ansade och klippte skäggen var barberare och när barberare sjöng tillsammans kallades musiken för barbershop.

Barbershop

Sockervadd

Namnet på rollfiguren Barbapapa i illustrerade barnböcker från Frankrike är en lekfull omskrivning av *barbe à papa* som är franska för sockervadd (ordagrant: "pappas skägg").

Här finns kopplingar till nästa resa som familjen gjorde med barn och deras vänner för firande av en sextioårsdag, närmare bestämt min. En kryssning i Karibien/Västindien. Jaha?

Den östligaste ön i Karibien är Barbados, en självständig östat i ögruppen Små Antillerna. Ön ligger cirka 45 mil nordost om Venezuela. Och? Namnet "Barbados" myntades av en portugisisk upptäcktsresande då han såg öns fikonsträd med långa hängande rötter, som liknade skägg. Ön fick namnet Los Barbados ("de skäggiga").

Barbados

Vi angjorde aldrig Barbados. Flaggorna nedan visar våra besöksmål.

Puerto Rico

Aruba

Venezuela

Grenada

Dominica

St. Thomas

Öarna i Karibien blev tidigt koloniserade av européerna och centrum för handeln med afrikanska slavar. Från slutet av 1600-talet och under 1700-talet var den europeiska slavhandeln som mest intensiv. Under den här perioden skeppades omkring 50 000 människor årligen över Atlanten till Amerika för att arbeta som slavar bland annat på sockerrörsplantager. En del av produktionen blev sockervadd. Och Sverige var med på ett hörn.

Kring mitten av 1600-talet bildades Svenska Afrikakompaniet som köpte slavar i Afrika för att sedan sälja dem i Västindien. Holländaren Louis de Geer, ”den svenska industrialismens fader”, utrustade 1646 med understöd från drottning Kristina ett fartyg som lastat med tyger och metallvaror seglade till nuvarande Nigeria.

Där köpte kaptenen runt 200 slavar som fraktades över Atlanten och såldes till engelska plantageägare på Barbados. Härifrån skeppades socker till Sverige. En mycket lönsam triangelhandel.

Drygt hundra år senare ville Sveriges konung Gustav III återupp-
rätta Sverige som en europeisk stormakt. *Make Sweden Great
Again!*. Kungen informerade riksrådet att Sverige köpt en egen
"slavö" i Västindien - Saint-Barthélemy. Huvudorten på ön heter
Gustavia, namngiven efter Gustav III. Sverige bedrev slavhandel på
ön åren 1784 -1847.

År 1492 anlände Christofer Columbus till Saint-Barthélemy och
döpte ön efter sin bror Bartolomeo. Saint-Barthélemys statsvapen
visar vilka länder som har haft herraväldet över ön. De tre liljorna
representerar Frankrike, malteserkorset representerar Malteser-
ordens korta period på ön och de tre kronorna representerar Sverige.

Saint-Barthélemys statsvapen

Efter att västindiska kompaniets verksamhet upphörde (1806) styr-
des St Barthelémy av den svenske guvernören. Kung Oscar II sålde
1878 ön till Frankrike för 300 000 kronor.

I dag är situationen i Karibien en helt annan. Med kryssningstrafik
som omsätter mellan 300 och 400 miljarder kronor årligen. År 2027
beräknas den omsätta 500 miljarder. Slaveriet är avskaffat.

Kryssningsfartyg

St. Thomas blev den sista besöksön under vår kryssning. Den har gett namn åt en av mina favoritmelodier som jag hörde första gången den 3 mars 1959 i Harlem på Nalen när tenorsaxofonisten Sonny Rollins gästade Stockholm. Han var 28 år och jag 20. När det här skrivs 2024 är han 94 år. Det är Sonny Rollins som skapat låten ”St. Thomas” med en bahamisk folksång som förlaga.

St. Thomas

År 1956 släpptes ett av Rollins mest berömda soloalbum, *Saxophone Colossus* med bland annat låten St. Thomas.

Rollins har varit en av de mest eftertraktade saxofonisterna i världen. År 2004 tilldelades han Grammy Lifetime Achievement Award och 2007 Polarpriset.

*Sonny Rollins
med sockervaddsfrisyr*

Det finns några andra personer som liksom jag är födda den 21 november. Även om de gått hädan så lever de i historieböckerna. Den mest namnkunnige är förmodligen den franske filosofen och författaren François Voltaire (1694 -1778). I sin skrift *Candide* driver han med den samtida tänkaren Leibniz budskap att vi lever i "den bästa av världar". Och han var kritisk mot kyrkan och dess ideal. *Candide* var mer eller mindre obligatorisk läsning under min skoltid.

François Voltaire

En föregångare till Sonny Rollins var den amerikanske tenorsaxofonisten Coleman Hawkins (1904 -1969). Han föddes den 21 november, några månader efter att min mamma kommit till världen i juli samma år. Hawkins spelade ofta i Sverige, bland annat på konserthuset i Stockholm.

Coleman Hawkins

En av mina idrottsidoler, född 21 november, var den svenske kano-
tisten Gert Fredriksson (1919 -2006). Han vann bl a sex guldmedal-
jer i de olympiska spelen och sju guldmedaljer i VM. Och mottog
Svenska Dagbladets guldmedalj 1949.

Gert Fredriksson

Efter en fransk filosof, amerikansk musiker och svensk idrottsman
som alla lämnat jordelivet kommer en levande amerikansk skåde-
spelerska som föddes den 21 november 1945, samma år som andra
världskriget slutade. Redan som treåring började hon ta lektioner i
dans och stepp. Hon gjorde 16 år gammal sin professionella skåde-
spelardebut, i rollen som Julia i en uppsättning av Romeo och Julia
och belönades 1969 med en Oscar och en Golden Globe för bästa
kvinnliga biroll i filmen *Kaktusblomman*.

Som 18-åring fick hon anställning som cancan-dansös vid världs-
utställningen i New York 1964. Den utställningen besökte även jag
vid min orkesters besök i New York det året, men jag såg aldrig
henne. Alltså Goldie Hawn.

Goldie Hawn

Årets utvandrare till en annan dimension är bland andra en österrikisk-tysk bilkonstruktör, amerikansk sångare och skådespelare, en svensk författare, en svensk skådespelare och en amerikansk affärsman.

Bilkonstruktören heter Ferry Porsche (1909 -1998). Han började i sin fars konstruktionsbyrå och arbetade med utvecklingen av det som blev *Volkswagen Typ 1*. 1944 blev han vd för bolaget och skapade 1948 Porsches första egna bilmodell, *Porsche 356*.

Ferry Porsche

Frank Sinatra

Den amerikanske sångaren och skådespelaren som lämnade estraden heter Frank Sinatra (1915 -1998). Han föddes i en förstad till New York. Fadern Antonio Sinatra kom 1903 till USA från Sicilien med sina föräldrar. Modern, kallad Dolly Sinatra, härstammade också från Italien, närmare bestämt från Ligurien. Det var i San Remo i Ligurien som Alfred Nobel avled.

Den svenske författaren som lade ner pennan 1998 är stockholmskildraren Per Anders Fogelström (1917 -1998). Han levde och dog på Södermalm i Stockholm. Föräldrarna flydde från Ryssland under revolutionsåret 1917. Fadern arbetade där för det svenska företaget ASEA. Per Anders föddes en kort tid efter hemkomsten till Sverige. När han var i sexårsåldern utvandrade fadern till Amerika och kom aldrig tillbaka till Sverige. Saknaden efter fadern och aktningen för moderns stoiska liv som övergiven och ensamstående kom att präglade Fogelströms liv och författarskap.

Den svenske skådespelaren Stig Järrel, ursprungligen Stig Ohlson (1910 -1998), föddes i Malmberget och dog i Monte Carlo. Han var en av 1900-talets mest välkända svenska skådespelare med ett brett register från dramatik till revy. Som treåring flyttade han med familjen till Stockholm. I samband med att han kom in på Dramatens elevskola bytte han efternamn från Ohlson till Järrel, inspirerad av radiomannen Sven Jerrings tidigare namnbyte från Jonsson till Jerring.

Jag har varken träffat Stig Ohlson eller Stig Järrel men Stig Järrel var i Junsele den 13 juli 1983. Och? Jo, han var programvärd vid Musik- och Konstveckan under programpunkten *Fyrtal i damer* där Inger Hülphers spelade piano. Alltså samma Inger som julen 1960 turnerade i USA med Umeå flickkör tillsammans med Elisabeth och vars man Bo Hülphers ingick i min orkester som kryssade till New York sommaren 1965.

Per Anders Fogelström

Stig Järrel

Vi avslutar med frånfället av grundaren av den första McDonalds-restaurangen. Den öppnades i San Bernardino i Kalifornien 1948. Grundaren hette inte oväntat Mc Donald, med förnamnet Dick (1909 -1998). Medgrundare var brodern "Mac" McDonald (1902 - 1971). Deras koncept var något för tiden helt unikt, nämligen att kunderna fick maten på mindre än en minut direkt vid kassan och att all mat var inslagen i papper och plast.

Dick and Mac McDonald

Inte heller det här året undslapp människorna allehanda naturkatastrofer.

Vid en jordbävning i Kina omkommer 47 personer, 2 000 skadas och 44 000 blir hemlösa.

Över 5 000 personer dödas och 60 000 blir hemlösa vid en jordbävning i Afghanistan.

En tsunami dödar minst 3 000 personer i Papua Nya Guinea efter en jordbävning.

Stora delar av staden Ceyhan i Turkiet läggs i ruiner vid en jordbävning.

Om inte naturkrafter drabbar människorna kan de själva bistå med förödelse. USA flygbombar mål i Afghanistan och Sudan där man misstänker att terroristledaren Usama bin Ladin befinner sig.

Amerikanska och brittiska militären bombar industrier i Irak som antas kunna tillverka massförstörelsevapen.

Och nazismen lever kvar i mörka miljöer. Vid en vit makt-konsert i Vallentuna kommun utanför Stockholm grips 314 nazister av polisen.

Positivt är väl att all rökning förbjuds på Kaliforniens barer.

Och om- och tillbyggnaden av Moderna museet på Skeppsholmen i Stockholm återinvigs. Det är på den plats som år 1984 valdes ut för ett Nobel Center i Stockholm. Invigning av Nobel Center i Stockholm sker nu om allt klaffar i början av 2030-talet vid Slussen.

På ett toppmöte i Bryssel beslutar EU att införa euron som gemensam valuta från 1 januari 1999. Danmark, Grekland, Storbritannien och Sverige väljer av skilda anledningar att stå utanför.

Stora Bältbron i Danmark invigs för biltrafik och sökmotorn Google grundas av Larry Page och Sergey Brin. En glimt av morgondagens kommunikationer och nätverk.

Nästa år blir 1900-talets sista. Ett nytt millenium står för dörren – 1000 år sedan sist. Spektakulärt så det räcker. Åtminstone för de som får vara med.

1999

Vi inleder millenniets sista år med ett knippe naturkatastrofer:

Minst 1 185 personer omkommer och 4 750 skadas i en jordbävning i centrala Colombia.

En jordbävning i den befolkningstäta nordvästra delen av Turkiet kräver minst 17 000 människoliv och gör 100 000-tals hemlösa.

120 personer dödas vid en jordbävning i Aten i Grekland.

Över 2 000 personer mister livet vid en jordbävning i Taiwan.

En jordbävning i Turkiet dödar 700 personer och skadar 5 000.

En cyklon i Indien dödar över 5 000 personer och lämnar 1,5 miljoner utan hem.

Efter andra världskriget trodde de flesta att nazismen var död. En värre ideologisk härdsnäla än nazism var svår att föreställa sig. Men dödförklaringen visade sig förhastad. Under 1990-talet bildas till och med nya partier på den gamla grunden. Och nazismens återkomst märks i vardagen. 19-åriga Salih Uzel mördas av nynazister i Skogås, Huddinge. Den svenske syndikalisten Björn Söderberg mördas av nynazister sedan han har avslöjat en av dem som facklig representant på sin arbetsplats.

Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen och Svenska Dagbladet går ut i en gemensam manifestation där man publicerar namn och bild på 62 ledande svenska nynazister och MC-kriminella.

Sydsvenska Dagbladet inleder en artikelserie om skånsk nynazism.

Hade någon sagt att ett parti grundat av nazister skulle bli näst störst i den svenska riksdagen på 2000-talet hade folk tagit det som ett skämt. Det återkommer vi till i Del III.

Det händer annat oroväckande 1999. Boris Jeltsin avgår som president i Ryssland och efterträds av Vladimir Putin som kommer att bli Rysslands 17:e president. Vi har idag facit.

I Sverige anpassar vi oss efter järnridåns fall till tron på en fredlig värld. Det svenska försvaret reduceras när uppemot hälften av de fredstida förbanden läggs ner och värnplikten endast omfattar 1/5 av de värnpliktiga.

Informationssamhället växer så det knakar. Sveriges Television börjar sända digitalt och sänder nyheter dygnet runt.

Högskolorna i Karlstad, Växjö och Örebro blir universitet.

Något som också växer är världens befolkning som passerar sex miljarder. Och medeltemperaturen i världen har stigit med en grad sedan 1900. Klimatet kommer att bli avgörande för utvecklingen på 2000-talet.

Några kända personer var nära men fick inte uppleva millennieskiftet. Det gäller bland annat en svensk filosof och sociolog, en amerikansk jazzsångare och kompositör, en svensk kvinnlig koreograf och en amerikansk jazztrumpetare.

Den svenske filosofen och sociologen Torgny T-son Segerstedt (1908 -1999) blev filosofie doktor och docent i praktisk filosofi i Lund 1934 och professor i filosofi vid Uppsala universitet samma år som jag föddes. Då hade jag ingen aning om att jag skulle läsa praktisk filosofi vid Stockholms universitet i början av 1960-talet.

Segerstedt utnämndes 1947 till Sveriges förste professor i sociologi. Inte heller då visste jag att jag skulle läsa sociologi vid Stockholms universitet i början av 1960-talet.

År 1975 blev Torgny Segerstedt ledamot av Svenska Akademien på stol nr 2. En av Uppsala universitets byggnader, Segerstedthuset, är döpt efter honom.

Torgny T-son Segerstedt

Den amerikanske jazzsångaren och kompositören Mel Tormé (1925 -1999) föddes i Chicago. Hans föräldrar var rysk-judiska immigranter. I tonåren började han spela trummor. Hans tidigaste publicerade sång, *Lament of Love*, spelades in av Harry James när Mel bara var 15 år.

Mel Tormés mest kända sång är troligen *The Christmas Song*, som 1945 sjöngs in av Nat King Cole. Den spelades in femtio år senare i juni 1995 på CD:n *Santa Claus is coming to town* i Sveriges Radios studio 5 av min orkester. Nat King Coles inspelning blev världsberömd.

Mel Tormé

Den svenska kvinnliga koreografen och dansaren Birgit Cullberg (1908 -1999) lämnade scengolvet fyra månader före millennieskiftet.

Iscensättningen av baletten *Fröken Julie* på Stockholmsoperan 1950 blev Birgit Cullbergs genombrott. Hon blev kvar på Operan till 1957, då hon istället satsade på en internationell karriär. Det internationella genombrottet kom med Cullbergbaletten på 1960-talet. Hon blev hedersprofessor vid Stockholms universitet 1979.

Min relation till balettdans slutade innan den börjat, vilket jag berättat om tidigare.

Birgit Cullberg

Den amerikanske jazztrumpetaren Art Farmer (1928 -1999) spelade på jazzklubben Gyllene Cirkeln (ABF-huset) på Sveavägen i Stockholm den 24 april 1964. Elisabeth och jag var där. I hans kvartett ingick utöver kapellmästaren själv på flygelhorn, Jim Hall på gitarr, Steve Swallow på bas och Pete La Roca på trummor. Ingen dålig konstellation.

Efter konserten stod medlemmarna i bandet utanför Gyllene Cirkeln och pratade. Elisabeth och jag stod ett tiotal meter därifrån och diskuterade om det inte skulle vara kul för bandet att se Stockholm by night vid ett litet eftersnack i vår vindsvåning (hyrd i andra hand) på Svartmangatan 24 i Gamla stan med en fantastisk utsikt över hela inloppet till Stockholm. Men vi vågade inte fråga.

Art Farmer

Finland

I mars gör vi en utflykt till Åbo med ett besök i bland annat Nådendal. Vad kan man göra i Nådendal? Man kan besöka temaparken Mumindalen och umgås med Tove Janssons mumintroll och deras vänner. Temaparken öppnade 1993. Idén till temaparken kom kanske från Astrid Lindgrens värld som grundades 1981 i småländska Vimmerby. Astrid och Tove var ju också vänner.

Mumindalen

Den andra utlandsresan det här året går också till Finland och blir för mig en repris på en sjuveckorsturné med Jerry Bergströms orkester 1958. Det kändes roligt att göra om resan tillsammans med Elisabeth. Övernattningar gjordes i Helsingfors, Laapenranta, Savonlinna, Rovaniemi, Jakobstad och Tammerfors.

Senatstorget i Helsingfors

Konstverket Silent People i Kuusamo

Naturligtvis besökte vi Santa Park i Rovaniemi, jultomtens hem enligt finsk uppfattning. Och mot bakgrund av investeringarna kanske tomten själv håller med.

Ingången till tomtens boning

Tomten själv

Sicilien

Vi avslutar 1900-talet med en höstresa med vänner till Medelhavets största ö, Sicilien, med övernattningar i Taormina, Palermo, Marsala, Agrigento, Ragusa och Syrakusa. Huvudorten på ön är Palermo på den norra kusten och det högsta berget är vulkanen Etna, 3 329 meter över havet.

Vulkanen Etna

Vi är inte de första nordborna här. Åren 1072 -1194 styrdes kungariket Sicilien av normander vilka ursprungligen kom från Skandinavien.

Sveriges ”mesta” importprodukt från Sicilien är nog Luciafirandet. Lucia (*latin för ”den lysande”, ”ljusbärerskan”*), föddes cirka 283 e Kr. i Syrakusa. När den kristna Lucia var 21 år greps hon och uppmanades att offra till den gudomliga romerske kejsaren. Men hon vägrade. Kristendomen förbjöd henne att tillbedja kejsaren eller de romerska gudarna. Stadens bödel tillkallades. Han stack ett svärd genom hennes hals. Hon dog martyrdöden. Hon vördas inom den romersk-katolska kyrkan som martyr och helgon med festdag den 13 december. Kyrkan och gravkoret med Luciareliker är öppet för besökare.

I dagens svenska luciafirande symboliserar ljuskronan på Lucias huvud Sankta Lucias helgongloria. Den fotsida, vita klädnaden representerar renhet och oskuldsfullhet och det röda bandet om midjan det blodiga martyrskapet.

Luciafirande

Lucia har också fått ett land uppkallat efter sig, ön Saint Lucia i Västindien. Den besökte vi aldrig under vår Karibienkryssning förra året. Som på övriga öar i Karibien var slavhandeln utbredd och de europeiska bosättarna startade sockerrörsodlingar. Saint Lucia fick full självständighet först 1979.

Saint Lucia

Flagga

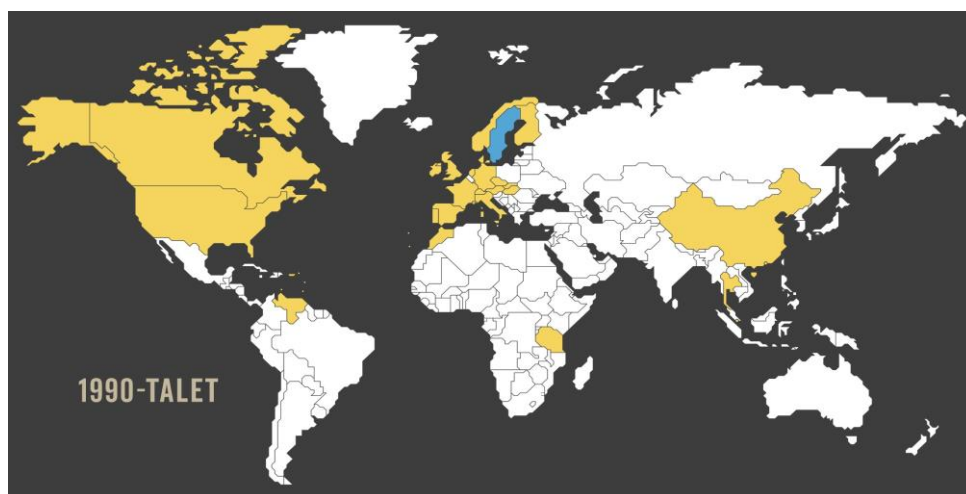
I flaggan representerar triangeln öns två största bergstoppar. Den blå färgen symboliserar trofasthet, den tropiska himlen och det smaragd blå havet. Gult står för solen och för välstånd.

Som jag nämnt tidigare kom Frank Sinatras pappa från Sicilien. Tyvärr fick jag aldrig träffa Frank men det var nära, om man får tro budskapet i affischen nedan.

14 mars 1964

Innan vi stänger 1900-talet redovisas det sista decenniets resor i kartform. *My way* - om man får travestera Sinatra.

Karta över utlandsresor på 1990-talet

Epilog

Eftersom begreppet *paradigmskifte* kommer att användas frekvent i den politiska debatten under de första decennierna av 2000-talet ska vi titta lite närmare på vad paradigmskiften fick för konsekvenser på 1900-talet.

Ordet paradigmm kommer från grekiskan och betyder ursprungligen mönster, ideal, föredöme. Paradigmskiften kan i ett samhällsperspektiv betyda byte av ideologisk praxis och politiskt tänkande i synen på vad ett samhälle står för eller ska stå för.

Under 1900-talet inträffade några omvälvande paradigmskiften. I början av århundradet växte de folkliga kraven på jämlikhet och medbestämmande. Sociala och liberala idéer ställdes mot konservativa ideal. Resultatet blev bland mycket annat införandet allmän rösträtt och ökad jämlikhet mellan män och kvinnor.

I Sverige tog socialdemokratin plats som den ledande politiska kraften. Begreppet *folkhem* myntades. Här kan man tala om ett för majoriteten av befolkningen demokratiskt paradigmskifte. Demokrati som styrelseform blev det nya paradigmet.

Samtidigt vaknar höger- och vänsterextrema rörelser i Europa. Fascism, nazism och kommunism lyckas i vissa regioner ta över den politiska spelplanen. Med våld. Ett antidemokratiskt paradigmskifte leder till världskrig, kallt krig och diktaturer.

Vid århundradets slut ser det ut som om det demokratiska paradigmet ändå har segrat. Järnridån och diktaturer faller och världen rustar ner. Man skulle med ett slitet uttryck kunna säga att ”*slutet gott, allting gott*”. Millennieskiftet kan firas i positiv anda. Saker och ting ser ut att gå rätt väg.

Men mänskligheten hade ropat hej för tidigt. Det vi kommer att få uppleva under början av 2000-talet talar ett annat språk. Religiös fundamentalism försöker styra tänkandet med våld. Maktspelare som Rysslands president Putin startar krig i Europa. I ”*demokratins högborg*” USA stormas Kapitolet av president Trumps anhängare i något som kan liknas vid en statskupp.

Även i Sverige händer det saker. De borgerliga partierna (moderater, kristdemokrater och liberaler) inleder, trots löfte om motsatsen, ett nära samarbete med ett parti med rötterna djupt nere i nazismen - i det som under 1900-talet resulterade i det mest förödande världskriget och det mest djävulska folkmordet.

Den ideologiska 180-gradiga vändningen kallas på 2020-talet av de borgerliga partierna för ett paradigmskifte. Och det stämmer. Det har nämligen aldrig hänt tidigare i svensk historia att borgerliga partier med en demokratisk värdegrund startar ett nära regeringssamarbete med ett parti som grundats på en nazistisk ideologi. Och de borgerliga partierna bekräftar samarbetet genom att överlämna nycklarna till regeringskansliet inklusive ordförandeposter i tunga riksdagsutskott. Något annat logiskt skäl till paradigmskiftet än de borgerliga partifunktionärernas karriärsträvanden (läs ministerposter) är svårt att föreställa sig. Att sätta jaget före laget, modernt uttryckt. Och vi har ännu inte sett slutet.

Men det här är att gå händelserna i förväg, så vi avslutar Del II vid millennieskiftet.

De första decennierna av 2000-talet beskrivs i Del III.

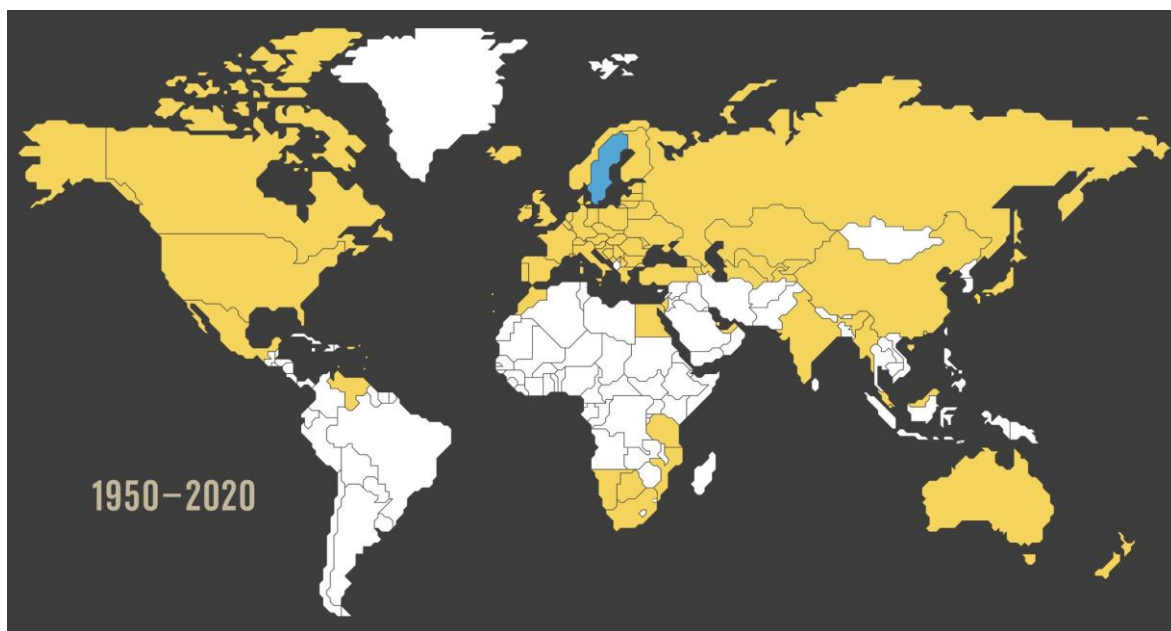
Gott Nytt Millennium!

Stockholms stadshus sett från Kaplansbacken

Bilaga

Osäkerheten om hur länge skutan kan gå gör att det känns klokt att redan här sammanfatta samtliga utlandsresor som genomförts under perioden 1950 – 2020. Den sista resan gick 2017 till Rovaniemi i Finland för att få ”träffa” jultomten.

Karta över utlandsresor under en livstid

Tack

Kvällen den 30 september 1964 möttes Elisabeths och mina trådar i en foxtrot på Stockholms universitets kårhus. Just när den här skriften är klar har vi vandrat tillsammans i 60 år.

Vi vill därför gärna passa på att tacka familj, vänner, arbetskamrater och alla andra som förgyllt vår tillvaro och berikat livet med nya spännande trådar.

Och tack för hyllningen på bilden nedan.

Personregister Del II

- ABBA** 55
Abrahamsson, Märta 173, 222, 250
af Klintberg, Bengt 201, 231
Ahrbom, Per 42
Alfredson, Hans 97, 133
Alfvén, Hannes 224, 225
Alfvén, Hugo 224
Allende Salvador 40
Almér, Claes 80
Alonso, William 94
Alsobrook Lawrence 241
Anderson, Cat 94
Andersson, Benny 222
Andersson, Georg 171
Andersson, Lennart 245
Andersson, Sten 150
Annan, Kofi 237
Anthelius, Zacharias 156
Arafat, Yassir 68, 207
Aristoteles 70, 117
Armstrong, Louis 76
Asllani, Kosovare 19
Asmussen, Svend 215, 216
Astaire, Fred 225
Aunlie Ove 81
Aurelius, Augustinus 38
av Rotterdam, Erasmus 28
Ayatollah Khomeini 70
Babs, Alice 44, 215, 216
Bacharach, Burt 184
Baker, Chet 238
Banker, Mattias 96
Begin, Menachem 67, 68
Bengtsson, Stellan 20, 21, 23, 24
Bergman, Ingmar 127, 214
Bergman, Ingrid 100
Bergström, Jerry 268
Bergström, Sune 100
Bernadotte, Folke 32, 33, 68
Bernadotte, Lennart 186
Biden, Joe 192
Bildt, Carl 207
bin Ladin, Usama 263
Biskop Sankt Nikolaus 253, 254
Blakey, Art 168
Blomquist, Leif 250
Blomquist, Lena 250
Blomqvist, Anders 276
Blomqvist, Örjan 276
Bobko, Karol 120, 121
Borell, Björn 168
Borg, Björn 29, 51, 82
Botticelli, Sandro 38
Boye, Karin 124, 125
Brahe, Tycho 43, 44
Brandt, Willy 27, 184, 185
Brin, Sergey 263
Broz, Tito Josip 19, 45
Brundtland, Gro Harlem 83
Bunche, Ralph 67
Busch, Ebba 74, 95

Bähr, Göran 156
 Böll, Heinrich 133

Calment, Jeanne 252

Carl XVI Gustaf 51, 215
 Carlsson, Ingvar 51, 162, 222
 Carmichael, Hoagy 93, 94
 Carter, Jimmy 67
 Cassidy, Eva 239
 Ceausescu, Elena 158
 Ceausescu, Nicolae 158
 Celsing, Peter 41, 42
 Celsius, Anders 48
 Cesarini, Giuliano 224
 Cesarini, Gun 224
 Chagall, Marc 131, 132
 Chanel, Coco 26, 27
 Chaplin, Charlie 62, 63, 64, 230
 Chirac, Jacques 252
 Chrusjtjov, Nikita 27
 Columbus, Christofer 179, 257
 Cook, James 149
 Cousteau, Jacques-Yves 251
 Crocetti, Dino Paul 222
 Crosby Bing 62
 Cullberg, Birgit 266

d'Estienne d'Orves 194

d'Arc, Jeanne 189, 190
 Dahlgren, Mathias 247
 Dalai Lama 238
 Danielsson, Bengt 251
 Danielsson, Marie-Thérèse 251
 Danielsson, Tage 72, 132, 239
 Davis Jr, Sammy 168, 223
 Davis, Miles 174, 175
 de Geer, Louis 256

Dean, Martin 168, 222, 223
 Delblanc, Sven 185
 Dickens, Charles 70
 Dietrich, Marlene 183, 184
 Dorph, Anna-Karin 29
 Dreyer, John 120
 Drottning Kristina 180, 256
 Duplantis, Armand (Mondo) 29, 34, 144

Edberg, Stefan 181

Edlund, Beng 109t
 Edwall, Allan 249
 Eigen, Manfred 178
 Ekberg, Anita 13
 Ellington, Duke 44, 94
 Elmsäter, Erik 47
 Engström, Mats-G 45, 90, 131
 Epstein, Viktor 102
 Eriksson, Karin 192
 Erlander, Tage 132
 Erstrand, Lasse 142
 Evans, Bill 86

Fahrenheit, Daniel Gabriel 48

Fairbanks, Douglas 230
 Farmer, Art 267
 Ferdinand, Franz 18, 19
 Finnbogadóttir, Vigdis 82, 83
 Fitzgerald, Ella 239
 Fjaestad, Björn 116
 Fogelström, Per Anders 261, 262
 Franzén, Anders 200
 Fredriksson, Gert 260
 Freeman, Cathy 235
 Fried, Hédi 73, 74
 Fåhræus, Christer 237

Fälldin, Thorbjörn 46, 56, 92

Gamlin, Yngve 8, 127, 128

Gandhi, Indira 68, 82, 83

Gandhi, Mahatma 68

Garbo, Greta 166, 167

Gauss, Carl Friedrich 177

Georg August av Hannover 177

George II 177

Getz, Stan 174

Gillespie, "Dizzy" 203

Gillespie, Lorraine 203

Goebbels, Joseph 183

Goodman, Benny 142

Gorbatjov, Michail 130

Gorkij, Maksim 47, 182

Grappelli, Stéphane 250

Grass, Günter 49

Greene, Graham 173

Gren, Gunnar 174, 223

Guilfoyle, Kimberly 192

Gullin, Lars 56

Gunnmo, Alf 245

Gurnah, Abdulrazak 229

Gustafsson, Greta 166

Gustav III 93, 257

Gutenberg, Johann 28

Gärderud, Anders 46, 47

Haffner, Sebastian 192

Hagström, Göte 47

Hahn, Otto 178

Hamilton, "Chico" 238

Hammarskjöld, Dag 67

Han, Yong Woo 157

Harris, Kamala 193

Havel, Vaclav 158

Hawkins, Coleman 259

Hawn, Goldie 260

Hazelius, Arthur 21, 22

Hedenius Ingemar 101

Heikensten, Lars 113

Heisenberg, Werner 178

Helgonet Stefanos 193

Hellsing, Lennart 97

Henrikson, Alf 224, 225

Henrikson, Kjell 225

Hepburn, Audrey 202

Hero, Pit 29

Herren Sebaot 33

Hevelius, Johannes 48

Heyerdahl, Thor 251

Hitchcock, Alfred 86, 184

Hitler, Adolf 14, 61, 133, 177

Hommerberg, Sigge 224

Hron, John 221

Hultén, Pelle 142

Huxley, Aldous 124

Hyland, Lennart 202, 203

Hülphers, Bo 262

Hülphers, Inger 262

Häggkvist, Carola 171

Hörnlund, Börje 204

Ibrahimović, Zlatan 174

Ikast, Kaj 171

Isaksson, Kjell 29

Jackson, Michael 230

Jacobsson, Richard 9

Jacobsson, Ulla 100

James, Harry 266

Jansson, Tove 267

Jeltsin, Boris 199, 264

Jerring, Sven 34, 262
Johannes Paulus II 90, 91, 156
Johansson, Bernt 51
Johansson, Kjell 24
Johnson, Eyvind 56
Johnson, Gunnar 174
Järrel, Stig 262

Karas, Anton 184

Karl X Gustav 69
Karlsson, Bert 167
Karlsson, Peter 221
Kasper, Salin 42
Kejsare Rudolf II 44
Kekkonen, Urho 142
Kelly, Gene 100
Kelly, Grace 238, 239
Kennedy, Jacqueline 214, 215
Kennedy, John F. 117, 124, 215, 241
Kepler, Johannes 44
Kerr, Deborah 217
Kinberg Batra, Anna 74
King Chulalongkorn 236
King Cole, Nat 266
Kissinger, Henry 86
Knape, Ulrika 30
Knutsson, Gösta 96
Konung David 31
Kristersson, Ulf 73, 74, 75, 95
Kronprins Carl Gustaf 30, 34
Kronprinsessan Victoria 83
Krook, Margareta 5
Kropp, Göran 238
Kuhn, Thomas 240
Kull, Carita 242, 243
Kull, Lars-Steffen 242
Kulle, Jarl 127, 250

Kung Feisal 45
Kung Gustav III 93, 257
Kung Hussein 16
Kung Juan Carlos I 91
Kung Oscar II 236, 257
Kvarnström-Jones, Ruth 145

La Roca, Pete 267

Lancaster, Burton "Burt" 217
Langer, Pekka 238
Larsson, Bengt 168
Larsson, Ulf 98
Leibniz, Gottfried Wilhelm 259
Lewis, Jerry 222
Lidman, Brita (Bibi) 238
Lidman, Sven 238
Lie, Trygve 32
Liedholm, Nils 174, 223
Lincoln, Abraham 279
Lindgren, Astrid 50, 51, 97, 254, 267
Lindstedt, Carl-Gustaf 181
Lindström, Johan Gabriel 155
Lindvall, Claes 90
Linna, Väinö 183
Lowden, P. 104
Ludvig II 176, 177
Lundgren, Jan 54
Lundquist, Birger 225
Läckberg, Camilla 96
Löfven, Stefan 33

Malmström, August 180

Mancini, Henry 215
Mandela, Nelson 162, 199, 207
Mastroianni, Marcello 13
McAuliffe, Christa 134, 135
McAuliffe, Steven James 184

McDonald, Dick 262
 McDonald, Mac 262
 McEnroe, John 82
 Mercouri, Melina 214
 Mieto, Juha 81
 Mitterand, François 184
 Modéus, Martin 50
 Monk, Thelonius 101
 Moses 31
 Mozart, Amadeus Wolfgang 172
 Muhammed 31, 155
 Mulligan, Gerry 238, 239
 Musk, Elon 191
 Myrdal, Alva 100

Neher, Erwin 178
 Neumann, Ulrik 215, 216
 Nilsson, Camilla 143
 Nixon, Richard 40, 41
 Nobel, Alfred 21, 24, 47, 61
 Nordahl, Bertil 223
 Nordahl, Gunnar 174, 223, 224
 Nordahl, Göran 223
 Nordahl, Gösta 223
 Nordahl, Knut 223
 Nordin, Sara 129
 Norlin, Sven 68
 Norrby, Lars-Johan 195
 Norrby, Stefan 193
 Nurejev, Rudolf 201
 Nyberg, Lars 80

O'Månsson, Lasse 8
 Odelberg, Christina 247
 Ohlin, Bertil 61
 Ohlson, Stig 262
 Orwell, George 123

Oscar II 236, 257
 Owens, Jesse 61

Page, Larry 263
 Palme, Olof 56, 83, 135
 Parton, Dolly 247
 Pauling, Linus 216
 Paulus II, Johannes 90, 91, 156
 Pearce, Douglas 232
 Pearson, Lester B. 68
 Pehrson, Johan 74
 Peres, Shimon 68, 207
 Persson, Kristina 204
 Peterson, Oscar 54
 Pethrus, Lewi 14
 Piaget, Jean 87
 Pickford, Mary 230
 Pinochet, Augusto 40, 41
 Planck, Max 178
 Pompidou, George 184
 Popper, Karl 216
 Porsche, Ferry 261
 Pourmokhtari, Romina 205
 Presley, Elvis 62
 Princip, Gavrilo 18
 Prins Bertil 248
 Prins Charles 247
 Prins Gustaf 215
 Prinsessan Diana 247
 Prinsessan Victoria 82, 83
 Pärson, Anja 143

Qvarsebo, Tomas 203

Rabin, Yitzhak 68, 207
 Ramel, Povel 97
 Ramel, Stig 106, 108, 156

Ranhagen, Ulf 104
 Reagan, Nancy 81
 Reagan, Ronald 81, 90, 222
 Reinhardt, Django 250
 Rich, Buddy 145, 147
 Rignell, Claes 195
 Rodgers, Richard 76
 Rogers, Ginger 224, 225
 Rollins, Sonny 258
 Rubinstein, Arthur 101
 Rudolph, Wilma 217
 Ruhollah, Khomeini 91, 155
 Rushdie, Salman 155, 156

Sacharov, Andrej 47
 Sadat, Anwar 67, 68, 91
 Sagan, Carl 58, 240, 241
 Sahlberg, Björn 22, 43, 44, 46, 47
 Sahlberg, Carl Otto 178
 Sahlberg, Christina 9, 120, 178, 229, 237, 241
 Sahlberg, Jan 178
 Sahlberg, Lovisa 179
 Samaranch, Juan Antonio 220
 Samuelsson, Bengt 100
 Sankta Lucia 270
 Sartre, Jean Paul 86
 Schubert, Gun 201, 238
 Scott, Tim, 192
 Segerstedt, Torgny 265
 Shakespeare, William 56, 70
 Sigfridsson, Hans 180
 Sinatra, Antonio 261
 Sinatra, Dolly 261
 Sinatra, Frank 168, 223, 261
 Sjöberg, Alf 214
 Sjöberg, Patrik 143, 144

Sjöblom, Carl-Uno 238
 Sjöstedt, Jonas 95
 Sjöstrand, Tore 47
 Skogh, Wilhelmina 145
 Solzjenitsyn, Alexander 16
 Sommer, Günter 49
 Sommerlath, Silvia 51
 Stenmark, Ingemar 13, 81, 143
 Stjärne, Hanna 114
 Stravinskij, Igor 26, 27
 Sträng, Gunnar 50, 182, 183
 Strömmer, Aarno 11, 12
 Sundby, Olof 51
 Svensson, Thor 102
 Swallow, Steve 267
 Sylegård, Heléne 22, 94
 Sylegård, Ingrid 22
 Säve-Söderbergh, Bengt 228, 229
 Säve-Söderbergh, Torgny 229
 Söder, Karin 131
 Söderberg, Björn 264
 Söderberg, Clara 222, 229, 234
 Söderberg, Pontus 229, 234
 Söderqvist, Åke 8
 Sörenstam, Annika 60, 62

Tasman, Abel 233
 Taylor Greene, Marjorie 192
 Temaru, Oscar 252
 Tennyson, Alfred 5
 Thelin, Eje 168
 Theorell, Hugo 101
 Thielemans, Toots 175
 Tolstoy, Lev 182
 Tormé, Mel 266
 Tornberg, Anders 146
 Trump, Donald 41, 192

T-son Segerstedt, Torgny 265
Turpin, Ben 63
Tusk, Donald 49
Törnell, Inga-Britt 83
Törnqvist, Gunnar 183

Ulvæus, Björn 222

Utzon, Jørn 234
Uzel, Salih 264

Vaughan, Sara 168

Viberg, Pernilla 143
Vilhelm Erövraren 190, 193
Vilhelm III 194
Voltaire, François 259
von Post, Gunilla 215
Vreeswijk, Cornelis 145

Wachtmeister, Ian 167

Wałęsa, Lech 49
Wallenberg, Knut 24
Wallström, Margot 33
Wandt, Marcus 136, 137
Warhol, Andy 145, 146
Wassberg, Thomas 81
Webb, Chick 239
Welles, Orson 134

Werner, Lasse 182
Werner, Mats 182
Whitlock, Bob 238
Widding, Lars 238
Widerberg, Bo 249
Wilander, Mats 99, 100, 151
Wilhelmsson, Arne 142
Wiman, Björn 191
Wingårdh, Gert 110, 112
Wolgers, Beppe 128, 143
Wärneryd, Olof 245
Wöhrmann, Nicke 62, 117, 142, 203

Zedong, Mao 96, 211

Zetterlind, Bo 173
Zetterling, Mai 214
Zetterlund, Monica 86

Åberg, Lasse 85, 97

Åsling, Nils G. 244

Ärkeängeln Gabriel 31

Öhman, Toivo 30

Österwall, Arthur 168
Ötzi 117

Följande krönikor kan läsas på hemsidan

www.ebsahlberg.se

- En krönika – Från Fryxell till Nobel* (2014)
- En krönika – Från Fryxell till Nobel 5.0* (2018)
- Homo Selficus -- En digital krönika* (2019)
- Homo Reflexus – En krönika om framtiden i backspegeln* (2020)
- Homo Politicus – Vart är vi på väg?* (2021)
- En biografi – Trådar i en väv. Del I* (2024)
- En biografi – Trådar i en väv. Del II* (2024)

Mer att läsa på hemsidan

- Nobel Center in Stockholm* (2017)
- Nobel Center – 1833-1983-2023* (2023)
- Kiruna Rymduniversitet – 1983-2023* (2023)

